

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשפ"ד

זמירות לשבת ויום טוב
וברכת המזון

מזמור לדוד

עם ביאורים והנהגות
ממשנתו של מרן הגאון האמיתי
רבנו משולם דוד הלוי סאלאווייצקי
וצוקללה"ה
ראש ישיבת בריסק

אייד תשפ"ג
עיה"ק ירושלם תובב"א

כל הזכויות שמורות
All Rights Reserved

בכל עניני הספר ניתן לפנות
ליהודה ליב אלטוסקי
פנינה 6 ירושלים
טל' 052-763-0472 / 1-732-730-7539

עימוד: יוסף סלמון
כריכה ושערים: נ. מילר

מזכרת משמחת הבר מצוה

של ה'

שמחה יהושע
אלטוסקי

נ"ו

כ"ו סיון תשפ"ג

תוכן הענינים

א	הלכות ומנהגים
י	עירובי חצירות ועירובי תחומין
יא	הדלקת נרות שבת
יב	סדר ליל שבת
כ	קידוש לליל שבת
מו	סדר סעודת יום שבת
סד	סדר סעודה שלישית
סט	סדר מוצאי שבת
עה	הבדלה
עז	זמירות למוצאי שבת
פח	עירוב תבשילין
פט	קידוש לשלש רגלים
צג	קידוש לליל ראש השנה
צד	סימנים לראש השנה
עד	הדלקת נר חנוכה
צח	סדר קריאת המגילה
קב	סדר אירוסין ונישואין
קו	סדר ברית מילה
קיג	סדר פדיון הבן
קטו	ברכת המזון
קלג	ברכת מעין שלש

הקדמה

ברוב שבח ושירה מגישים אנו בפני רבנו ותלמידהון קונטרס **"זמירות מזמור לדוד"**, בו הובאו סדר זמירות שבת ויום טוב וברכת המזון, עם חידושים וביאורים מאת רבנו הגדול מרנא ורבנא הגאון החסיד **רבנו משולם דוד הלוי סאלאווייציק זצוקללה"ה** ראש ישיבת בריסק, אשר שם תורתו נודעה בשערים ולאורים יהלכון רבים בכל אתר דעסקין באורייתא לשוטט ולדעת דברי חפץ.

והן מודעת זאת, כי הזמירות שבידינו חיברום רבותינו הקדמונים, ויסודם על דיני השבת ומצוותי, ובמליצת לשונם כללו הלכות רבות אותם חרזו בשרשרת נעים זמרים, [וכבר הוזכר אודות זמירות סעודות שב"ק בגמ' מגילה י"ב: שישאל מתחילים בדברי תורה ודברי תשבחות ע"ש], וזכינו כי רבנו הגדול זצוק"ל בנוסף לחידושי הבהירים בכל מקצועות התורה, פתח שערי אורה גם בהארת כוונת לשונות פזמוני הזמירות, ופענוח צפונות רמזיהם.

הדברים הנדפסים בזה, הינם מלוקטים מפי השמועה, מתוך משנת תורתו וביאוריו בעומק הפשט והדרוש אשר הגיד לתלמידיו בעיתות שונים, בהם גם תשובותיו שנאמרו אחר התפלה לשואלים, וכן מתלמוד עיונו שהשמיע למקורביו ובני ביתו על שלחנו הטהור, עוד הוספנו עליהם מהנהגותיו בקודש הנוגעים לעניני קידוש הבדלה ברכות וזמירות וכיו"ב, שכולם תורה הם ללמוד מהם דרכה והליכותי הצרופים באורח מישרים.

וזאת למודעי, כי החיבור שלפנינו הינו חלק זעיר מתוך **"סידור עבודת הלוי"** הנמצא בעיצומה של מלאכת העריכה, שכולל אוצר בלום של חידושים מקיפים בכל עניני תפלה ואגדה ממעיני תורתו הזכים של רבנו הגדול זצוקללה"ה, אמנם לחפץ לב התלמידים ושוחרי תורת רבנו, בחרנו לזכות את הרבים בהבאת קונטרס זה בדפוס, למען ירוו מהם דורשי משאת שבת וקוראי עונג האוהבים דברי' אשר גדולה בחרו.

והננו להאציל ברכה לכל העוזרים ששקדו להוציא לאור דבר מתוקן על אופנו, והשתדלו להעמיד יושר אמרים על מתכונתם הנכוחה, תהא משכורתם שלמה משמים להתברך בכל מילי דמיטב. אך למותר להודיע כי מאחר שלא עברו הדברים תחת שבט בקרתו של רבנו זצוק"ל, ובפרט שנקבצו מכתבי תלמידים שיתכן כי לא ירדו לסוף דעתו, ע"כ יש לתלות כל טעות בדעת הכותבים.

ובעמדינו בזה נודה על העבר ונישא תפלה על העתיד, כי יהי נא חסדו ית' עלינו תמיד, שלא תצא תקלה מתחת ידינו, וכה יעזרנו שנזכה להשלים את מלאכת עריכת סידור התפלה בשלמותו ולההדירו כליל בתפארתו, להפיץ מעיינות רבנו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה.

המוציאים לאור

תלמידי רבנו זצוקללה"ה

ערב חג מתן תורתנו

שנת **תשפ"ג** לפ"ק

הלכות ומנהגים

סעודה וברכת המזון

- א.** אמר מזמור לדוד בכל סעודה¹, לבד מסעודות שבת ויו"ט לילה ויום [שמזמרים בהם זמירות אחרות].
- ב.** כשהביאו לפניו לפתן (קאמפאט) בסוף הסעודה היה מברך רק על פירות חיים, וכשהיו פירות מבושלים לא בירך ע"ז אלא אכלם עם פת².
- ג.** לא כיסה הסכין שעל השולחן בעת אמירת ברכת המזון.³
- ד.** כשהיה מזמן בעשרה היה מזמן על הכוס אבל בג' לא.
- ה.** נוסח ברכת הזימון: ברשות מרנן ורבתי [ולא אמר ורבנן].⁴
נברך לאלוקינו וכו' [כגרסת הרמב"ם].
- ו.** ענה אמן אחר ברכת הזימון.⁵
- ז.** בברכת בנין ירושלם אמר "רחם ד' אלקינו" בלא תיבת "נא", וכשחתם אמר "בונה ירושלם" [ולא אמר ברחמיו].⁶
- ח.** בברכת הטוב והמטיב אמר "הוא יגמלנו הוא יגמול בעדנו לעד".⁷
- ט.** אמר "הרחמן" בברכהמ"ז אף בשבת.⁸
- י.** בברכת המזון בכל יו"ט היה מוסיף "הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו טוב, יום שכלו ארוך יום שצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה ויהיה חלקנו עמהם".
- יא.** אמר הן מגדיל⁹ והן מגדול¹⁰, בין בחול ובין בשבת.

• • •

1. מ"ב סי' קסו סוף סק"ג. 2. עי' מ"ב סי' קעז סק"ד. 3. עי' ערוך השולחן סוס"י קפ. 4. (עי' סידור יעב"ץ דצריך ליטול רשות, ועי' פי' מטה יהודה על ברכה"מ בהגה"ה). 5. עי' באר היטב סי' קצב סק"ב בשם השל"ה ועי' מג"א. 6. סי' קפח ס"ד ובמ"ב. 7. עי' מחזור ויטרי. 8. מ"ב סי' קפח סק"ט. 9. תהלים יח, נא. 10. שמואל-ב כב, נא.

ב | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

יב. בנוסח 'דוי הסר וכו' שמוסיפים בבית המשתה אמר "שעה ברכת בני ישורון כברכת בני אהרן". "שהשמחה במעונו שאכלנו משלו".

יג. אומרים ברכת האורח מיד אחר 'אל יחסרנו', דמרון ז"ל דייק מהרמב"ם (פ"ב מהל' ברכות ה"ז) שהוא הוספה בברכת הטוב והמטיב ולכן צריך לברך ברכת האורח קודם שאומר הרחמן וכו' [ולא ענה אמן על ברכת הטוה"מ עד אחר ברכת האורח].

יד. ברכת האורח הוא רק כאשר האורח מברך ברכת הזימון אז תקנו לומר ברכת האורח אחר אל יחסרנו ולא במברך ביחיד.¹¹

טו. רבינו ז"ל אמר לחתנו שמרון ז"ל אמר לחתנו הגרי"מ פיינשטיין ז"ל שחתן אצל חמיו אינו מברך ברכת האורח.

טז. בנוסח ברכת האורח אמר כגירסת הגמ' (ברכות מו.) "ויהיו נכסיו ונכסנו" וכו', ואמר ב' הגרסאות (שם) "ואל יזדקק-ואל יזדקר".

יז. בט' באב מי שהוצרך לאכול אומר נחם בברכה"מ, וכן נהג מרון ז"ל.¹²

ברכות שונות

יח. הקפיד לברך ברכות הנהנין כשלבוש בכובע עליון.

יט. בחתימת ברכת 'על המחיה' היה אומר "על המחיה ועל הכלכלה איז א סברא צו זאגן".¹³

כ. בחתימת 'על הגפן' הוסיף "ועל הפירות" [ובפירות אר"י "פירותיה"].¹⁴

כא. לא בירך הגומל אחרי נסיעה במטוס, שמרון ז"ל אמר דאי"ז יורדי הים באניות.

• • •

11. וכפשטיה דגמ' ברכות מו. **12.** (רמ"א סי' תקנ"ז). **13.** עי' סי' רח בשעה"צ אות נב. **14.** כדי לצאת דעת הגר"א וש"פ, עי' סי' רח סעיף יא ובמ"ב ושעה"צ.

כב. בירך בורא נפשות אחר שתיית מים כששתה בכדי אכילת פרס, ואף שלא היה בכדי שיעור שתיית רביעית.

כג. לא בירך שום ברכה כשראה את הים הגדול [הסמוכה לא"], ואמר שכך ראה אצל מרן ז"ל שלא בירך כלום על הימים.

כד. לא אמר ברכת האילנות.

כה. לא בירך שהחיינו על בגד חדש.

כו. בברכת 'אשר קידש וכו' דברית מילה אמר ב' הגרסאות "צוה-צוה", וסיפר שפ"א נתכבד רבינו הגר"ח זללה"ה בברכות בברית באוטוואצק וסברו הבעלי בתים שעשה ב' טעויות חדא שאמר צוה במקום צוה ואז תיקנוהו הקהל לומר צוה ואמר גם צוה, אבל באמת עשה זאת בכוונה כי רצה לומר ב' הגירסאות, [עי' בש"ך בסי' רס"ה סק"ה], ושנית ששכח לומר או"א קיים את הילד הזה וכו' והתחיל לשתות מהכוס ואז תקנוהו הקהל לומר או"א וכו', וגם זה עשה בכוונה כיון שרצה לשתות מיד עם סיום הברכה קודם שאומר או"א וכו' שחשש דהוה הפסק בין הברכה דבפה"ג לשתיה [ועי' בזה בטור יו"ד סי' רס"ה], ואמר אז שכן נהג הגרע"א זיע"א לשתות קודם שאמר או"א, ומרן הגרי"ז ז"ל נהג שהוציא אחר בברכת בפה"ג והלה היה שותה אחר שסיים את כל ברכת או"א וכו' והיה מזהירו שלא יענה אמן על ברכת אשר קדש, ולא יאמר עם הקהל את הפסוק 'הודו לד' כי טוב וגו' וכן 'כשם שנכנס וכו', וממילא דאין חשש של הפסק דהאחר לא הפסיק וממנ"פ סגי, ורבינו ברוב הפעמים נהג כמנהג הגרי"ז ז"ל, אבל לפעמים נהג לשתות מיד עם סיום הברכה וכמנהג הגרע"א והגר"ח ז"ל. [ועצם הדבר שאפשר להוציא את ברכת בפה"ג דמילה לאחר, אף שאין המברך שותה, מפורש בראשונים לענין תענית לנהוג כן, רק מרן ז"ל נהג כן תמיד ומטעם הנ"ל].

כז. בתפלת הדרך יצא מהרכב ועמד בשעת הברכה.¹⁵

• • •

כח. סיפר שפעם הוצרך לנסוע חוץ לעיר בשליחות אביו והורה לו מרן ז"ל שבהליכתו יאמר תפילת הדרך רק אחר שהחזיק בדרך¹⁶, אבל בחזרתו אע"פ שלן בינתיים במקו"א הואיל והוא כבר נחשב החזיק בדרך יכול לברך באמצע שמו"ע בשמע קולנו אף בתוך העיר.¹⁷

כט. לרווחא דמילתא היה מסמיך תפילת הדרך לברכה אחרת אבל לא לברכה אחרונה דוקא.¹⁸

ל. בנוסח תפילת הדרך לא אומר "ותסמכנו לשלום" ואומר "ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו".

ליל שבת

לא. היה מקפיד למשמש בכיסו ערב שבת עם חשיכה.¹⁹

לב. אמר קבלת שבת עם השקיעה.

לג. בקבלת שבת היה אומר "בואי בשלום וכו' בואי כלה שבתא מלכתא קדישא", מזמור שיר, ד' מלך, ושאר מזמורים לא היה אומר.²⁰

לד. אמר שמרן ז"ל לא נהג לברך את בניו בלילי שבתות, ואף לא בערב יו"כ²¹.

לה. לא אמר שלום עליכם או שאר זמירות שלפני קידוש.

קידוש

לו. לא המתין לזמן ה'אכטיל' (שמינית היום בשעות זמניות) לקידוש.

לז. לא נהג בעיטור כוס של ברכה.

לח. אחז כוס של ברכה כשאצבעותיו בצדדי הכוס, ולא החזיק הכוס בתוך כף היד.

• • •

^{16.} עי' שו"ע סי' קי ס"ז. ^{17.} וכן מבואר במשנ"ב סי' קי סקכ"ט. ^{18.} עי' סי' קי ס"ו ובמ"ב סקכ"ח. ^{19.} שבת יב. ^{20.} עי' סי' רסא ס"ב. ^{21.} (המנהג של עריו"כ מובא בחיי אדם כלל קמד סי"ט).

הלכות ומנהגים | ה

- לט.** מזג יין לכוסות המסובים קודם קידוש ולא שפך בהם אח"כ מכוס הקידוש.²²
- מ.** ברכת קידוש אמר בישיבה, אבל ויכלו אמר בעמידה.²³
- מא.** קידש על יין ומזגו במים ובחש בכף, ואח"כ הוסיף עוד יין [וכן בהבדלה].
- מב.** היה מדלג תיבות 'כי הוא יום' בקידוש ליל שבת (כהגר"א).
- מג.** נטל ידי אחר קידוש מחוץ לחדר שקדש בו.²⁴ [וכשהיה אורח סועד עמו, היה מודיעו לפני קידוש שנוטלים ידים חוץ לחדר בכדי שיכוון ע"ז].
- מד.** לא היו הלחם משנה על השולחן בשעת קידוש, רק הונחו על כסא מן הצד.²⁵
- מה.** הוריד את הכיסוי מן החלות קודם ברכת המוציא.²⁶
- מו.** ענה רבינו ז"ל לשואל דא"א לצרף ללח"מ מצה [ה"ה חלה] שמקפיד שלא לאכול ממנו.
- מז.** לא רשם בסכין על החלה לפני ברכת המוציא.²⁷
- מח.** לפני ברכת המוציא אמר 'להוציא' [ולא אמר ברשות].
- מט.** בבציעה חתך רק חלה אחת.²⁸
- נ.** לא טבל הפת במלח, אבל המצה היה טובל [מלבד בליל הסדר].²⁹
- נא.** הפריש תרו"מ מהחלה ואעפ"כ החשיבו כשלם ללחם משנה, כפי שנהג מרן ז"ל.³⁰
- נב.** הקפיד בנטילת מים אמצעים בין דגים לבשר.³¹

• • •

- 22.** סי' רעא סעיף יז. **23.** כהרמ"א סי' רעא ס"י. **24.** אע"פ שבירושלים היה למרן ז"ל כיור בחדר שקידש, מ"מ לא היה זה בקפידה. **25.** כ"כ בכתר ראש. **26.** עי' מ"ב סי' רעא ס"ק מא. **27.** [צל"ח ברכות לט:]. **28.** שו"ע סי' רעד, ודלא כהגר"א. **29.** עי' סי' קסז ס"ה. **30.** [עי' שע"ת סי' רעד סק"א]. **31.** עי' סי' קעג ס"ב.

זמירות

נג. הרבה באמירת הזמירות על שולחנו בסעודות שבת.³² [ואמרם עם הזכרת השם].

נד. לא אמר צור משלו אכלנו וכו' בסעודה דיש לחשוש שיוצאים בזה ברכהמ"ז [כדאי' מהגר"ח מוולאז'ין].

נה. נוסחאות בזמירות שבת:

• בכל מקדש: סיים "צדקתם תצהיר כאור שבעת הימים" ולא אמר "ד' אלקי ישראל וגו'".

• במה ידידות: 'כשושנים סוגה' אמר "כשושנים-בשושנים סוגה" [משום דלישנא דקרא בשושנים].

• בברוך ד' יום יום: 'ישיב לא נאמר כי אם וכו' אמר "והשיב לא נאמר".

• בדרור יקרא: 'נצור מצות קדושיך' אמר "נצור מצות-נצור מצוות".

• בצמאה נפשי: אמר "לבי ובשרי ירננו אל קל חי" כלשון הפסוק ולא כמו שנדפס בטעות. והתחיל מתחלת הפסוק "נכספה וגם כלתה וגו'" (תהלים פ"ד ג'), וכן בצמאה נפשי וגו' סיים הפסוק "מתי אבא וגו'" (תהלים מ"ב ג'), משום כל פסוקא דלא פסקיה וכו'. ולא אמר הבית האחרון 'אקוד על אפי וכו'.'³³ (את הפיוטים דרור יקרא וצמאה נפשי נהג לזמר בסעודה שלישית).

נו. בשבת חוה"מ לא היה מזמר זמירות שבת שבכל שבת, אלא היה מזמר "וביום השבת" "ישמחו במלכותך" וכיוצא ב.

קידוש היום

נז. קידש בשבת לפני מוסף ואף אכל פת³⁴ [ובר"ה קודם התקיעות קידש על מזונות].

נח. לא אמר פסוקים לפני קידוש היום רק אמר "להוציא קידוש, סברי".

• • •

³². עי' מ"ב סי' רפט סק"ה. ³³. [י"א משום דאין להשתחוות בנשמת סי' רפא]. ³⁴. סי' רפו ס"ג ובמ"ב.

- נט.** קידוש דיום ש"ק אמר בישיבה.³⁵
- ס.** מרן ז"ל קידש על פת אף ביום.³⁶
- סא.** מרן ז"ל הקפיד שיטעמו המסובים מהיין בקידושא רבה [כיון שהוא ברכת הנהנין].
- סב.** בירך על מזונות מיד אחר הסעודה כדי להשלים למאה ברכות ולא חשש לברכה שאינה צריכה.³⁷

סעודה שלישית

- סג.** היה מתחיל סעודה שלישית אף אחר השקיעה.³⁸
- סד.** אמר בשם מרן ז"ל דאף דקיי"ל דמי שהתחיל לאכול מבעוד יום אינו צריך להפסיק במוצ"ש משחשכה כין שהתחיל בהיתר, מ"מ היינו דוקא בדברים הבאים בתוך הסעודה, אבל כל דבר שצריך לברך עליו ברכה ראשונה משום דלא חשיב בא מחמת הסעודה, א"כ לגבי זה לא חשיב התחיל בהיתר ולא שרי לאכלו ואע"פ שהוא עדיין באמצע סעודתו.³⁹
- סה.** בסעודה שלישית דשבת שבע ברכות, לא בירך בפה"ג על הכוס מיד אלא המתין עד הבדלה. [והבדיל על כוס דברכת המזון, ולכלה נתנו לשתות מכוס דשבע ברכות ואח"כ עירבו הכוסות ונתנו לחתן].

מוצאי שבת קודש

- סו.** במוצא"ש אמר 'ויתן לך'⁴⁰, וכן את תפילת רבון העולמים וכו'.⁴¹
- [אם לא הספיק לאמרו במוצאי שבת היה אומר בקשת הרבון העולמים אף ביום ראשון].

• • •

35. שע"ת סוס"י רפט. **36.** עי' השגת הראב"ד על הרמב"ם פכ"ט מהל' שבת ה"י. **37.** עי' א"ר סי' רצ סק"א. **38.** (עי' בתו' מע"ר (אות יט) בשם הגר"ח מוולאז'ין). **39.** אך לכאורה לפי"ז ביין שנקרא בא מחמת הסעודה אלא שמברכים עליו משום חשיבותו, ודאי שאפשר לברך עליו בתוך הסעודה ואף קודם הבדלה – מבנו הגרי"ז. **40.** עי' סי' רצה ובביאורו"ל. **41.** ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב.

ח | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

- סז.** אכל סעודה אף במוצאי יו"ט.⁴²
- סח.** ה' מזמר במוצאי יוה"כ הפיוט המבדיל בין קודש לחול הנדפס בסידורים בזמירות למוצש"ק.⁴³

הבדלה

- סט.** אמר הבדלה בעמידה [והראה למש"כ בעליות אליהו (מעלת הסולם הע' י"ג) בשם הגר"ח מוולאז'ין דהגר"א נהג לעמוד ודלא כמש"כ במעש"ר יעו"ש].
- ע.** לא בירך על בשמים.⁴⁴
- עא.** נהנה לאור הנר קודם בורא מאורי האש ושוב אח"כ.⁴⁵
- עב.** לא כיבה אור ה"אלעקטערי" בעת ברכת מאורי האש.
- עג.** שתה מעט ובעמידה, ונתן לאחר לשותות השאר.
- עד.** במוצאי שבת חנוכה הדליק נר חנוכה קודם הבדלה.
- עה.** במוצ"ש חזון שתה מעט מהכוס ונתן השאר לגדול כמו שנהג בכל השנה.⁴⁶
- עו.** כשחל ת"ב במוצ"ש והוצרך להבדיל הבדיל על היין (עי' חידושי מרן רי"ז הלוי הל' תעניות).

ראש השנה

- א.** בליל א' אחר תפילת מעריב כשהי' מברך כל אחד הי' אומר, "לשנה טובה תכתב ותחתם לאלתר לחיים טובים"⁴⁷ ולא אמר ולשלום.
- ב.** אכל בב' לילי ר"ה תפוח בדבש, תמר, רימון מעהר"ן ודגים וראש של דג לסימנא מילתא, (ולא אכל מלבד אלו שאר סימנים המובאים בכריתות דף ו.)⁴⁸

• • •

42. כ"כ בגנזי הגר"ח בשם מרן הגרי"ז. **43.** משום מה שנזכר שם חטאתינו הוא ימחול וגו', וכבר הביא במרדכי יומא סוף סי' תשכז דהפיוט נתייסד לומר במוצאי יוה"כ. **44.** [ראה סי' רצו ס"א]. **45.** סי' רחצ ס"ד, סי' רצו במ"ב סקל"א. **46.** עי' סי' תקנא ס"י. **47.** (רמ"א סו"ס תקפ"ב בשם הטור "לשנה טובה תכתב", ובבאה"ט מוסיף "ותחתם"). **48.** עי' סי'

ג. בנוסח היהר"צ באכילת הסימנין אמר יהי רצון מלפניך וגו' ולא אמר בשם.⁴⁹

סוכות

ד. בליל יו"ט ראשון הי' ממתין לזמן האכטיל (שמינית היום בשעות זמניות) לקרוא קר"ש ורק אח"כ נכנס לסוכה, ומשום שהתפללו ערבית מוקדם כבכל ליל יו"ט, והוי קר"ש תדיר כלפי מצות סוכה, (ומשא"כ בכל ליל שבת שהי' קורא קר"ש אחר הסעודה בלילה).

ה. בקידוש ליל יו"ט ראשון הי' מקדש בעמידה וקודם ברכת לישוב בסוכה התיישב⁵⁰, וסיפר שמרן זצ"ל פעמים שהי' מקדש בעמידה ופעמים שהי' מקדש בישיבה כבכל שבת ויו"ט.

ו. בקידוש היום ובשבת חוה"מ בירך ברכת לישוב אחר הקידוש ולא אחר המוציא.

ז. הי' מברך ברכת לישוב רק על קביעות סעודה בפת כמנהג מרן ז"ל.

עִירוּבֵי חֲצֹרוֹת וּשְׁתִּיפוּי מְבֹאוֹת

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת עֲרוּב.

בְּהֵדִין עִירוּבָא יְהֵא שָׂרָא לָנָא לְאַפּוֹקֵי וּלְעִיּוּלֵי מִן
הַבָּתִּים לְחֹצֵר וּמִן הַחֹצֵר לְבָתִּים וּמִבֵּית לְבֵית [לעִירוּבֵי
חֲצִירוֹת: לְכָל הַבָּתִּים שֶׁבְּחֹצֵר], [לשִׁיתוּפֵי מְבֹאוֹת: וּמִחֹצֵר לְחֹצֵר
וּמִגֵּג לְגֵג וּמִבָּתִּים וְחֲצֹרוֹת לְמִבּוּי, וּמִמִּבּוּי לְכָל הַבָּתִּים
וְהַחֲצֹרוֹת שֶׁבְּעִיר הַזֶּה, לָנוּ וּלְכָל הַדָּרִים בְּעִיר הַזֹּאת,
וּלְכָל מִי שִׁיתוּסָף בָּהֶן]. ואם מערב לכול שבתות השנה, אומר: לְכָל
שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנָה וּלְכָל יָמִים מוֹבִים.

אם אינו מערב לכול שבתות השנה, אלא לשבת זו בלבד, ויו"ט סמוכה לו, צריך לומר:
לשבת זה ויו"ט הבע"ל [מ"ב תקכ"א, א].

עִירוּבֵי תְּחוּמֵי

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת עֲרוּב.

בְּזֶה הָעֲרוּב יְהֵא מִתָּר לִי לַיְלָךְ לְמִתָּר מִמָּקוֹם _____ (המקום בו
שם העירוב) אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רֵוֶת.

אם מערב לרבים, אומר: יהא מותר לפלוני ופלוני או לבני מקום פלוני [שו"ע תטו, ד].

הדלקת הנרות

יהא זהיר לעשות נר יפה [ש"ע רסב, א]. ואיתא בש"ס, דזוכה עבד זה לבנים תלמידי חכמים, דכתיב "כי נר מצוה ותורה אור", ע"י נר מצוה דשבת בא אור דתורה, לכן ראוי שתתפלל האשה אחר שתגמור ההדלקה והברכה, שיתן לה הקב"ה בנים זכרים מאירים בתורה [מ"ב שם].

האשה מניחה ידיה לפני הנר אחרי ההדלקה ומברכת, ואח"כ מסלקת ידיה [רמ"א רסג, ה].

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבָּת.**

יְהי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתְּחַוֶּנּוּ
אוֹתִי וְאוֹת אִישִׁי, וְאוֹת בְּנֵי, וְאוֹת בָּנוֹתַי, וְאוֹת אָבִי, וְאוֹת
אִמִּי וְאוֹת כָּל קְרוֹבִי, וְתִתֵּן לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל חַיִּים
טוֹבִים וְאַרְפִּים, וְתִזְכְּרֵנוּ בְּזִכְרוֹן טוֹבָה וּבְרָכָה, וְתִפְקְדֵנוּ
בְּפִקְדֹת יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים, וְתִבְרַכְנוּ בְּרָכוֹת גְּדוּלוֹת,
וְתִשְׁלִים בְּתִינוּ, וְתִשְׁכֵּן שְׂכִינְתְּךָ בֵּינֵינוּ. וְזַכֵּנִי לְגִדּוֹל
בָּנִים וּבָנִי בָנִים חֲכָמִים וְנְבוֹנִים, אוֹהֲבֵי יְיָ, וְרֵאֵי
אֱלֹהִים, אֲנִשִּׁי אִמָּתִי, זָרַע קִדְּשִׁי, בִּיהוּה דְּבִקִּים, וּמְאִירִים
אֶת הָעוֹלָם בְּתוֹרָה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים, וּבְכָל מְלָאכָת
עֲבוֹדַת הַבּוֹרָא. אָנָּה שָׁמַע אֶת תְּהַנֻּתִּי בָּעֵת הַזֹּאת,
בְּזִכּוֹת שְׁרָה וְרַבֶּקָּה וְרַחֵל וְלֵאָה אֲמוֹתֵינוּ, וְהָאֵר גִּרְנוּ
שְׁלֵא יִכְבֶּה לְעוֹלָם וָעֶד, וְהָאֵר פָּנֶיךָ וְנִשְׁעָה. אָמֵן.

ברכת הבנים

בן: יְשׁמְךָ אֱלֹהִים
בת: יְשׁמְךָ אֱלֹהִים
כָּאֲפָרִים וּכְמִנְשָׁה. כְּשֶׁרָה רַבָּקָה רָחֵל וְלֵאָה.

יְבָרְכֶךָ יְהוָה, וְיִשְׁמְרֶךָ;
יֵאָר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ, וִיחַנֶּךָ;
יֵשָׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ, וְיֵשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

סדר סעודת ליל שבת

שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת, מְלָאכֵי עֲלִיּוֹן, מְמַלְךְ
מְלָכֵי הַמְּלָכִים, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. (ג"פ)
בוֹאֲכֶם לְשֵׁלוֹם, מְלָאכֵי הַשְׁלוֹם, מְלָאכֵי עֲלִיּוֹן, מְמַלְךְ
מְלָכֵי הַמְּלָכִים, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. (ג"פ)
בְּרַכּוֹנִי לְשֵׁלוֹם, מְלָאכֵי הַשְׁלוֹם, מְלָאכֵי עֲלִיּוֹן, מְמַלְךְ
מְלָכֵי הַמְּלָכִים, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. (ג"פ)
צֵאתְכֶם לְשֵׁלוֹם, מְלָאכֵי הַשְׁלוֹם, מְלָאכֵי עֲלִיּוֹן, מְמַלְךְ
מְלָכֵי הַמְּלָכִים, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. (ג"פ)
כִּי מְלָאכֵינוּ יִצְוֶה לָּהּ, לְשִׁמְרָהּ בְּכָל דְּרָכֶיהָ;
יְהוָה יִשְׁמַר צֵאתָהּ וּבוֹאָהּ, מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

• • •

• ישמך אלקים כאפרים וכמנשה

צ"ב אמאי מברך האב את בניו דוקא שישים אלקים כאפרים וכמנשה יותר משאר השבטים והאבות. ושמעתי לפרש, דמנשה ואפרים זכו להגיע למדרגת השבטים, ואשר על כן נחשבו כב' שבטים, והנה בדרך כלל יש ירידת הדורות והבנים אינם בדרגת האב, אמנם

רבון כל העולמים, אדון כל הנשמות, אדון השלום, מלך אביר, מלך ברוך, מלך גדול, מלך דובר שלום, מלך הדור, מלך ותיק, מלך זך, מלך חי העולמים, מלך טוב ומטיב, מלך יחיד ומיוחד, מלך כביר, מלך לויש רחמים, מלך מלכי המלכים, מלך נשגב, מלך סומך נופלים, מלך עושה מעשה בראשית, מלך פודה ומציל, מלך צח ואדום, מלך קדוש, מלך רם ונשא, מלך שומע תפלה, מלך תמים דרכו.

מודה אני לפניך יהוה אלהי ואלהי אבותי, על כל החסד אשר עשית עמדי, ואשר אתה עתיד לעשות עמי, ועם כל בני ביתי, ועם כל בריותיך בני בריתי. וברוכים הם מלאכיך הקדושים והטהורים שעושים רצונך.

אדון השלום, מלך שהשלום שלו, ברכני בשלום, ותפקד אותי ואת כל בני ביתי, וכל עמך בית ישראל, לחיים טובים ולשלום. מלך עליון על כל צבא מרום, יוצרנו יוצר בראשית, אחלה פניך המאירים שתזכה אותי ואת כל בני ביתי למצא חן ושכל טוב בעיניך, ובעיני כל בני אדם ותוח, ובעיני כל רואינו, לעבודתך. וזכנו לקבל שבתות מתוך רב שמחה, ומתוך עשר וכבוד, ומתוך מעוט עונות. והסר ממני, ומכל בני ביתי, ומכל עמך בית ישראל, כל מיני חלי, וכל מיני מדות, וכל מיני דלות ועניות ואביונות. ותן לנו יצר טוב לעבדך באמת וביראה ובאהבה. ונהיה מכבדים בעיניך ובעיני כל רואינו, כי אתה הוא מלך הכבוד, כי לך נאה, כי לך יאה.

• • •

במנשה ואפרים לא היתה ירידת הדורות אלא זכו להיות במדרגה של יוסף אביהם. מעתה מובן נוסח ברכה זו, כי היא הברכה המיוחדת שמשתוקק לה האב בעת שמברך את בניו, שישמם אלקים כאפרים וכמנשה, שישארו במדרגת אביהם ולא ירדו ממדרגה זו.

אָנא מלך מלכי המלכים, צוה למלאכיד מלאכי השרת, משרתי
עליון, שיפקדוני ברחמים, ויברכוני בבואם לביתי ביום קדשנו.
כי הדלקתי נרותי, והצעתי מטתי, והחלפתי שמלותי לכבוד יום
השבת. ובאתי לביתך להפיל תחנותי לפניך, שתעביר אנחותי,
ואעיד אשר בראת בששה ימים כל היצור, ואשנה, ואשלש עוד
להעיד על בוכי בתוך שמחתך, כאשר צויתני לזכרו, ולהתענג
ביתך נשמותי אשר נתת בי. בו אשבת כאשר צויתני, לשחרתך,
וכן אגיד גדלתך ברנה. ושוייתי יהוה לקראתי, שתרחמני עוד
בגלותי, לגאלני ולעורר לפי לאהבתך, ואז אשמר פקודיך וחוקיך
כלי עצב, ואתפלל בדת פראוי וכנכון.

מלאכי השלום, בואכם לשלום, ברכוני לשלום, ואמרו ברוך
לשלחני הערוד, וצאתכם לשלום, מעתה ועד עולם. אמן סלה.

אשת חיל

אשת חיל מי ימצא, ורחק מפנינים מכרה:

במח בזה לב בעלה, ושלל לא יחסר:

גמלתהו טוב ולא דע, כל ימי חייה:

דרשה צמר ופשתים, ותעש בחפץ פניה:

היתה כאניות סוחר, ממרחק תביא לחמו:

ותקם בעוד לילה, ותתן טרף לביתה, וחק לגערותיה:

זממה שדה ותקחהו, מפרי כפיה נטעה כרם:

חגרה בעוז מתניה, ותאמץ זרועותיה:

מעמה כי טוב סתרה, לא יכבה בלילה נרה:

ידיה שלחה בפישור, וכפיה תמכו פלך:

כפה פרשה לעני, וידיה שלחה לאביון:

לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבש שנים:

מִרְבֵּידִים עֲשֵׂתָהּ לָהּ, שֵׁשׁ וְאַרְנָמָן לְבוּשָׁה:
 נֹדַע בְּשַׁעְרִים בַּעֲלָהּ, בְּשִׁבְתּוֹ עַם-זִקְנֵי-אֶרֶץ:
 סֶדֶן עֲשֵׂתָהּ וְתַמְכוֹר, וְחִגּוֹר נִתְּנָה לְכַנְעֲנִי:

• • •

• סדין עשתה ותמכר וחגור נתנה לכנעני

צ"ב שינוי הלשון דגבי סדין כתיב 'ותמכור', ואילו בחגור נאמר 'נתנה' לכנעני.

וביאר בזה הנצי"ב כי מה שאמר 'חגור' קאי על החבל שקושרים ועוטפים בו את הסדין, ואין דרך התגרים להרבות במחיר ע"ז, אלא נותנו חנם לקונה. וזהו דגבי סדין כתיב ותמכור, משא"כ בחגור נאמר 'נתנה' שהוא ניתן לקונה במתנה.

והוסיף, שהוא רמז למי שמשקיע עצמו בלימוד התורה שהוא העיקר, שזוכה מן השמים להשיג בנקל החכמות הנלוות אל" כמו הדקדוק וכדו'. [ראה הקדמת הנצי"ב לשאילתות].

ומעשה שהי', שפעם נכנס משכיל אחד לנצי"ב זצ"ל ושאלו שאלה גדולה וסבוכה בעניני דקדוק, שאצלם טרחו לפותרה במשך זמן ארוך. תיכף בשמוע הנצי"ב את השאלה, השיב לו תשובה ניצחת. השתומם המשכיל והביע תמיהתו על הפלא, שאנו הלא כל עסקנו בענינים אלו, והיינו צריכים לטרוח ולעמול כמה ראשים גדולים יחד לפתור קושי זה, והאיך זה שהנצי"ב שכל עסקו בדבר ד' זו הלכה, השיב בכזה קלות על התמיהה הגדולה. ענה לו הנצי"ב, אמשיל לך משל לה"ד, לאחד שהלך בשוק היריד, וראה סוחר עם סחורה מסודרת בחבילות. שוחח הלה עם אותו סוחר, והסביר לו הסוחר שזה עתה קנה את הסחורה ההוא ביריד, ובדעתו להוליכה לעירו ושם ימכרנו ברווח ובכך יתפרנס. התחיל לפרט לו חשבון כל הסחורה בכמה קנה, זה בכך וזה בכך, ובסה"כ כך וכך. שאל האיש את הסוחר, הרי חיסרת מהחשבון את הוצאות כל הארגזים השקים והחבלים שבהם הסחורה שמורה, שבטח עלו גם הם סך מסויים, ענהו הסוחר ואמר, אותם קבלתי חנם אין כסף. ויאמר האיש אל ליבו עצה פשוטה בידי להרויח הרבה ובקלות, אגש אל המוכר בשוק ואקח ממנו כמות של קופסאות שקים וחבלים חנם אין כסף, אותם אביא למקום מגורי למכרם שם ויהיה כל הרווח שלי.

עוֹזֵי־הָדָר לְבוּשָׁה, וְהִשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן;
פִּיהַ פִּתְחָה בְּחִכְמָה, וְתוֹרַת־חֶסֶד עַל־לְשׁוֹנָה;
צוּפִיהַ הִלִּיכוֹת בֵּיתָהּ, וְלָחֶם עֲצָלוֹת לֹא תֹאכֵל;
קָמוּ בְנֵיהָ וַיֹּאשְׁרוּהָ, בַּעֲלָהּ וַיַּהֲלֵלָהּ;
רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חֵיל, וְאַתָּה עָלִית עַל־כַּלְנָה;
שָׁקַר הַחֵן וְהַבֵּל הַיָּפִי, אִשָּׁה יִרְאַת־יְהוָה הִיא תִתְהַלָּל;
תִּנְוֶלָה מִפְּרֵי יָדֶיהָ, וַיַּהֲלֵלוּהָ בַשָּׁעָרִים מַעֲשֵׂיהָ;

זְכוֹר אֵת יוֹם הַשִּׁבְתָּ לְקַדְּשׁוֹ. רַבִּי יִצְחָק פֶּתַח וְאָמַר, כְּתִיב וַיִּבְרָךְ
אֱלֹהִים אֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְכְתִיב בְּמֶן, שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטוּהוּ וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת לֹא יִהְיֶה בּוֹ. וְכִיּוֹן דִּלָּא מִשְׁתַּכַּח בֵּה מְוֻנָּה, מָה
בְּרַכְתָּא אֲשֶׁתִּכַּח בֵּה. אֲלָא הֵכִי תֵאנָא, כֹּל בְּרַכְּאָן דִּלְעֵלָא וְתַתָּא

• • •

חשב ועשה, ניגש אל המוכר וביקש ממנו שקים וחבלים, סירב המוכר
באמרו שאין זה עסקו למכור זאת, אמנם ההוא התעקש והתחנן לפניו
עד שהסכים המוכר ונתן לו את מבוקשו שק וחבל וכו', תוך כדי שהוא
נוקב בסכום התשלום עבור ה"סחורה" שקנה. בראותו את החשבון,
שוב התחיל ההוא לצעוק ולרעוש מה זאת שאתה נוהג איתי בעין רעה,
הרי לפלוני נתת הדברים במתנה, ואילו ממני אתה גובה כסף מלא.
נענה לו המוכר את הדברים הפשוטים לכל, וכי סבור הנך שאין שווי
לחבלים וארגזים, אלא שהסוחר שקונה אצלי סחורה ברווח נאה אינני
שת לב לגבות ממנו תוספת על זה, לא כן אתה שזהו כל ה'סחורה'
שאתה מבקש, למה אעניק לך חנם, עליך לשלם את מלא המחיר על
כך.

וציין הנצי"ב שדבר זה יש לו מקור בפסוק (משלי לא, כד) "סדין
עשתה ותמכור, וחגר נתנה לכנעני", דכשמכרה את הסדין שעשתה,
נותנת היא את החבלים כשביל הסחורה בחינם לתגר הקונה אותם.
וע"פ הדברים הללו ענה לאותו משכיל, שאם לומדים את התורה
ועוסקים בטוב סחרה, אזי מקבלים את ה"חבלים" שהם הדברים
הצדדיים שאתם עוסקים בה, במתנת חנם.

ביומא שביעאה תלין. ותאנא, אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה, משום דהוא יומא מתברכאן מנה כל שתא יומין עלאין, וכל חד וחד יחיב מזונא לתתא כל חד ביומוי מההיא ברכה דמתברכאן ביומא שביעאה. בגין כך, מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא בעי לסדרא פתורא ולא תקנא סעודתא בליליא דשבתא, בגין דיתברך פתורה כל אינון שתא יומין, דהא בההוא זמנא אזדמן ברכה לאתברכא כל שתא יומין דשבתא, וברכתא לא אשתכח בפתורא ריקניא. ועל כך בעי לסדרא פתורה בליליא דשבתא בנחמא ובמזוני. רבי יצחק אמר, אפילו ביומא דשבתא נמי. רבי יהודה אמר, בעי לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתי בשבתא, בגין דישתכח שבעא וענונא בהאי יומא בעלמא. רבי אבא אמר, לאזדוגא באינון יומין דלעלא דמתברכאן מהאי יומא, והאי יומא מליא רישיה דזער אנפין מטלא דנחית מעתיקא קדישא סתימא דכלא ואטיל לחקלא דתפוחין קדישין תלת זמני מבד עיל שבתא בגין דיתברכון בלהון פתרא. ועל דא בעי בר נש לאתענגא תלת זמנין אליו, דהא בהא תליא מהימנותא דלעלא בעתיקא קדישא ובזעיר אנפין ובחקלא דתפוחין, ובעי בר נש לאתענגא בהו ולמחדי בהו. ומאן דגרע סעודתא מניהו, אתחזי פגימותא לעלא, ועונשה דהוא בר נש סגי. בגיני כך בעי לסדרא פתורה תלת זמני מבד עיל שבתא, ולא ישתכח פתורה ריקניא ותשרי ברפתא עלה כל שאר יומי דשבתא, ובהאי מלה אחזי ותלי מהימנותא לעלא. רבי שמעון אמר, האי מאן דאשלים תלת סעודתי בשבתא, קלא נפיק ומכרוזא עלה, אז תתענג על ידו, דא סעודתא חדא לקבל עתיקא קדישא דכל קדישין. והרפבתיך על במתי ארץ, דא סעודתא תנגא לקבל חקלא דתפוחין קדישין. והאכלתיך נחלת יעקב אביך, דא היא שלימו דאשתלים בזעיר אנפין. ולקבליהו

בְּעִי לְאַשְׁלֹמָא סְעוּדָתָהּ, וּבְעִי לְאַתְעֲנָנָא בְּכֻלְהוּ סְעוּדָתִי, וּלְמַחְדֵּי
בְּכָל חַד וְחַד מְנִיחֵהוּ מִשּׁוּם דְּאִיהוּ דְּמַהֲיָמְנוּתָא בְּכֻלְהוּ שְׁלִימָתָא.
וּבְגִין כִּד שְׁבִתָּא אֲתִיָּקֵר מִכָּל שָׁאָר זְמַנִּין וְחֲגִין, מִשּׁוּם דְּכָלָא בְּה
אַשְׁתַּכַּח וְלֹא אַשְׁתַּכַּח הָכִי בְּכֻלְהוּ זְמַנִּין וְחֲגִין. אָמַר רַבִּי תַּיָּא,
בְּגִין כִּד מִשּׁוּם דְּאַשְׁתַּכַּח כָּלָא בְּה אֲדַפֵּר תַּלְת זְמַנִּין, דְּכַתִּיב,
וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים
אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. רַבִּי אָבָא (נ"א: רַב הַמְנוּנָא סָבָא) כִּד הָוָה יְתִיב
בְּסְעוּדָתָא דְּשִׁבְתָּא, הָוִי חֲדֵי בְּכָל חַד וְחַד, וְהָוָה אָמַר, דָּא הִיא
סְעוּדָתָא קֳדִישָׁא דְּעִתִּיקָא קֳדִישָׁא סְתִימָא דְּכָלָא. בְּסְעוּדָתָא
אַחֲרָא הָוָה אָמַר, דָּא הִיא סְעוּדָתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיד הוּא, וְכֵן
בְּכֻלְהוּ סְעוּדָתִי, וְהָוָה חֲדֵי בְּכָל חַד וְחַד. כִּד הָוָה אֲשֵׁלִים סְעוּדָתִי,
אָמַר, אֲשֵׁלִמוּ סְעוּדָתִי דְּמַהֲיָמְנוּתָא. רַבִּי שְׁמַעוֹן כִּד הָוָה אֲתִי
לְסְעוּדָתָא הָוָה אָמַר הָכִי, אֲתִקְּיֵנוּ סְעוּדָתָא דְּמַהֲיָמְנוּתָא עֲלֵאָה,
אֲתִקְּיֵנוּ סְעוּדָתָא דְּמִלְכָּא. כִּד אֲשֵׁלִים סְעוּדָתָא תַּלִּיתָאָה, וְהָוִי
יְתִיב וְחֲדֵי, הָוִי מְכַרְזֵי עֲלֵה, אֹז תִּתְעַנֵּג עַל יְהוָה וְהִרְפַּבְתִּיד עַל
בְּמַתִּי אֶרֶץ וְהִאֲבִלְתִּיד נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיד. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר
לְאַבוּהִי, אֵלִין סְעוּדָתִי הִיד מִתְתַּקְּנֵן. אָמַר לֵה, לִילֵיא דְּשִׁבְתָּא
כְּתִיב בְּה, וְהִרְפַּבְתִּיד עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ, בְּה בְּלִילֵיא מִתְבָּרָא
מְטְרוֹנִיתָא וְכֻלְהוּ חֻקֵּי תַפּוּחִין, וּמִתְבָּרָא פְתוּרָה דְּבֵר נֶשׁ,
וְנִשְׁמָתָא אֲתוּסְפַת. וְהָיָא לִילֵיא חֲדוּה דְּמְטְרוֹנִיתָא הָוִי, וּבְעִי בֵּר
נֶשׁ לְמַחְדֵּי בְּחֲדוּתָא לְמִיכַל סְעוּדָתָא דְּמְטְרוֹנִיתָא.

אֲתִקְּיֵנוּ סְעוּדָתָא

אֲתִקְּיֵנוּ סְעוּדָתָא דְּמַהֲיָמְנוּתָא שְׁלִימָתָא, חֲדוּתָא
דְּמִלְכָּא קֳדִישָׁא. אֲתִקְּיֵנוּ סְעוּדָתָא דְּמִלְכָּא. דָּא הִיא
סְעוּדָתָא דְּחֻקֵּי תַפּוּחִין קֳדִישִׁין, וְזַעִיר אֲנַפִּין וְעִתִּיקָא
קֳדִישָׁא אֲתִין לְסַעְדָּא בְּחֲדוּה.

אזמר בשבחיו

אזמר בשבחיו, למייעל גו פתחיו, דבחקל תפוחיו, דאנון קדישיו. נזמין לה השתא, בפתורא חדתא, ובמנרתא טבתא, דנהרא על רישיו. ימינא ושמאלא, וביניהו כלה, בקשויטין אזלא, ומאנין ולבושיו. יחבק לה בעלה, וביסודא דילה, דעביד נחא לה, יהא פתיש פתישיו. צוחין אף עקתיו, בטלין ושבייתיו, ברם אנפין חדתיו, ורוחיו עם נפשיו. חדו סגי ייתי, ועל חדא תרתיו, נהורא לה ימטי, וברכאן דנפישיו. קריבו שושביניו, עבידו תקוניו, לאפשטא זניו, ונונין עם רחשיו. למעבד נשמתיו, ורוחיו חדתיו, בתרתיו ובתלתיו, ובתלתא שבשיו. ועטורין שבועין לה, ומלכא דלעלא, דיתעטר כלא, בקדיש קדישיו. רשימין וסתימין, בגו פלעלמיו, ברם עתיק יומיו, הלא בטיש בטישיו. יהא רעוא קמה, דתשרי על עמה, דיתענג לשמה, במתיקין ודובשיו. אסדר לדרומא, מנרתא דסתימא, ושלחן עם נחמא, בצפונא ארשיו. בחמרא גו כסא, ומדאני אסא, לארוס וארוסה, להתקפא חלשיו. נעביד להון בתריו, במלין יקיריו, בשבעין עטורין, דעל גבי חמשיו. שכינתא תתעטר, בשית נחמי לסתר, בזוין תתקטר, וזנין דכנישיו. שבייתיו ושביקיו, מסאבין דרחיקו, חבילין דמעיקו, וכל זניי חבושיו.

למבצע על רפתא, פזיתא וכביעתא, תרין יודין נקטא, סתימין ופרישיו. משח זיתא דכיא, דטחנין ריחיא ונגדין נחליא, בגוה בלחישיו. הלא גימא רזין, ומלין דגניזין, דליתיהון מתחזין, טמירין וכבישיו. אתעטרת כלה, ברזין דלעלא, בגו האי הלולא, דעירין קדישיו.

ויהא רעוא מן קדם עתיקא קדישא דכל קדישין, טמירא דכל טמירין, סתימא דכלא, דיתמשך מלא עלאה מניה, למליא רישיה דזעיר אנפין, ולהפיל לחקל תפוחין קדישין בנהירו.

דֹאנְפִין, בְּרַעְיוֹ וּבְחִדּוֹתָא דְכָלָא. וַיִּתְמַשְׁךָ מִן קָדָם עֲתִיקָא
קְדִישָׁא דְכָל־קְדִישִׁין, מְמִירָא דְכָל־מְמִירִין, סְתִימָא דְכָלָא,
רַעוּתָא וְרַחֲמֵי חָנָא וְחֶסֶדָא בְּנִחִירוֹ עֲלָאָה, בְּרַעוּתָא וְחִדּוֹתָא, עָלִי
וְעַל כָּל בְּנֵי בֵיתִי וְעַל כָּל הַנְּלוּיִם אֵלַי וְעַל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲמֹת.
וַיִּפְרָקֵנָנָא מִכָּל־עֲקָתֵין בִּישׁוּן דִּיִּיתוּן לְעֵלְמָא. וַיִּזְמִין וַיִּתְיַהֵב לָנָא
מְזוּנָא וּפְרָנְסָתָא טַבְּתָא בְּלִי צָרָה וְעֲקָתָא, מִמְּזֹלָא דְכָל־מְזוּנָא בְּהַ
תְּלִיא. וַיִּשְׁזַבְּינָנָא מַעֲיָנָא בִישָׁא, וּמַחֲרָבָא דְמִלְאָךְ הַמּוֹת וּמַדִּינָה
שְׁלִי־גִיהֶנֶם. וַיִּיתִי לָנָא וּלְכָל־נַפְשֵׁתָנָא, חָנָא וְחֶסֶדָא וַחֲוֵי אֲרִיכִי
וּמְזוּנֵי רוּחִי וְרַחֲמֵי מִן קְדָמָה. אָמֵן בֶּן יְהִי רְצוֹן, אָמֵן וְאָמֵן.

קידוש לליל שבת

יותר טוב לישב בשעת קידוש [רמ"א רעא, י וביאורו"ג וע"ש במ"ב]. ונוהגים לישב אף שאומר 'ויכולו', רק כשמתחילין עומדין קצת לכבוד השם, כי מתחילין 'יום השישי ויכולו השמים' ונרמז השם בר"ת [רמ"א שם]. כשמתחיל קידוש יתן עיניו בנרות ובשעת הקידוש יתן עיניו בכוס של ברכה, כדי שלא יסיח דעתו [רמ"א ומ"ב שם].

בלחש: וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בֹקֶר

יום הששי:

וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ
אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ, כִּי בּוֹ שָׁבֹת
מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

כשמוציא אחרים אומר: סְבְּרֵי מְרִנָּן וְרַבְּנָן וְרַבּוּתִי.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי
הַגֶּפֶן.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
 קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ, וְשִׁבֵּת קִדְּשׁוֹ בְּאַהֲבָה
 וּבְרָצוֹן הַנִּחְיָלָנוּ, וּפְרוֹן לְמַעֲשֵׂה בִּרְאשִׁית, (כִּי
 הוּא יוֹם) תַּחֲלָה לְמִקְרָאֵי קִדְּשׁ, זִכָּר לַיְצִיאת
 מִצְרַיִם. (כִּי בָנוּ בְּחֶרֶת, וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ, מִכָּל
 הָעַמִּים), וְשִׁבֵּת קִדְּשְׁךָ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן
 הַנִּחְיָלָתָנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת.

ושותה מלא לוגמיו, שבאדם בינוני שיעורו רוב רביעית [ש"ע רעא, יג, ומ"ב שם ועי"ש בה"ל].
 מצוה מן המובחר שיטעמו כולם [ש"ע שם, יד].

• זכר למעשה בראשית תחלה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים

הא דאמרי' 'תחלה למקראי קודש' פירושו שבפרשת המועדים (ויקרא כ"ג) הוזכר שבת תחלה, והינו רבותא דשבת, שהוא תחלה וראש לכל המועדות, וכ"כ המפרשים. אלא דצ"ב כי לכאו' הי' צ"ל תחילה ששבת הוא זכר למעשה בראשית ויצ"מ, ואח"כ שהוא תחלה למקראי קודש, שזהו ענין ומעלה בפנ"ע דאיכא בשבת, מלבד ב' האותות דזכר למעשה בראשית וזכר ליצי"מ, ולמה הכניס זה באמצע.

ונראה לבאר, דבאמת הא גופא צ"ב מה ענין שבת לפרשת המועדים, הרי שבת אינו ממקראי קודש שצריך לקראם במועדם, אלא קבוע ועומד ביום השביעי, וכבר צוה עליו בתורה במצוות זכירתו ושמירתו, ולמה הזכירו במועדי השנה, ונתקשה בזה הרמב"ן בפר' אמור ע"ש. אכן נראה בזה דהנה בציווי שמירת השבת כתיב (שמות לא יג) "אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם", ולהלן (פסוק ט"ז) "ושמרו בני ישראל את השבת וגו' ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם", ויש להבין שינוי הלשון, שבפסוק ראשון נאמר "את שבתתי" - לשון רבים, ואילו בכתוב השני נאמר "את השבת" - לשון יחיד.

כב | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

ועי' חי' מרן רי"ז הלוי עה"ת פר' כי תשא שביאר בזה, כי בפסוק הראשון מדבר הכתוב על האות של 'זכר ליציאת מצרים', כמו שמסיים שם "כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני ד' מקדשכם", ולכן נאמר "שבתתי" בלשון רבים, מפני שהאות של 'זכר ליציאת מצרים' כולל את כל המועדים ולא רק את השבת, שהרי כל המועדים נקראים 'שבתות' (רש"י שבועות טו), ולכן אין מניחים תפילין ביו"ט שאף הם נקראו אות, עי' רש"י עירובין צו), ועל כן נאמר בלשון רבים, לכלול גם את השבת וגם את המועדות באותו ה'אות'. ואילו בפסוק השני מדבר על האות של 'זכר למעשה בראשית', וכפי שמסיים בו "כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ", וזה אינו שייך כי אם בשבת בלבד, ולכן נאמר בו 'שבת' בלשון יחיד, ע"ש. ולפי"ז יש לבאר הטעם שפתח הכתוב בפרשת המועדות במצוות השבת, דבהך פרשה מנה הכתוב כל מקראי קודש שהם זכר ליצי"מ, וע"כ כיון דגם שבת אית בה הך מילתא שהוא זכר ליצי"מ, שפיר נמנה בהדי שאר מועדות.

ולמש"נ יתיישב סדר הברכה, דתחלה אמרי' "ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו זכר למעשה בראשית" דהיינו הענין והאות הראשון דהוא זכרון למעשה בראשית, ששייך רק לשבת. ואח"כ אומרים "תחילה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים", דעתה מדברים מענין השני דהוא זכר ליציאת מצרים, שזהו האות שישנו גם בכל המועדים, והיינו דאמרי' ששבת היא תחילה למקראי קודש שהם כולם זכר ליציאת מצרים. (מו"ר הגרי"ז הלוי שליט"א)

• **ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו וגו' ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו**

הנה מה שכופלים שוב ושבת קדשך וכו', אע"פ שכבר הזכיר בתחילה ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו, היינו משום דבעינן להזכיר מעין החתימה סמוך לחתימה, [ובברכת התפילה של שבת מסיימים בלשון בקשה 'והנחילנו וגו' וינוחו בו' וגו' וחותרין 'מקדש השבת', ואילו הכא שהוא ברכה לא אמרי' בלשון תפלה], אלא דיש להבין דאחר שחוזרים על אותו מטבע לשון של הודאה, נמצא שיש כאן כפילות שחוזר ומודה על השבת שהנחילנו, וצ"ב.

וידל בזה דהנה בשבת תרתי איתנהו בה, א' מצוות השבת ומשפט", וב' מתנת השבת, [וכן ביאר מרן ז"ל את כוונת התפלה בשחרית של

זמירות לליל שבת

כתב ברוקח סי' נד, אחר שאכלו כל צרכן יש מזמרים זמירות ושבח לקב"ה [מ"ב רפט, ה]. אין לשיר בשבת אלא אותם הזמירות שנתקנו על הסעודה, אבל לא פיוטים אחרים [מ"ב תקס, יד, עיי"ש הטעם].

כל מקדש

כָּל מִקְדָּשׁ שְׁבִיעֵי כָּרְאוֹי לוֹ, כָּל שׁוֹמֵר שֶׁבֶת כְּדָת,
מִחֻלָּלוֹ, שְׁכָרוֹ הִרְבֵּה מְאֹד עַל פִּי פְעָלוֹ, אִישׁ עַל
מִתְּנָהוּ וְאִישׁ עַל דְּגָלוֹ. אוֹהֲבֵי יְהוָה הַמְּחַכִּים לְבָנָיו

...

שבת 'ולא נתתו ד' אלקינו לגויי הארצות וכו' דקאי על הא דניתנה שבת במתנה לישראל ולא לנכרים ע"ש], ולפי"ז מבואר היטב, דברכת הודאה זו דקידוש היא על ב' הדברים דאיכא בשבת, חדא על עצם הציווי של שמירת שבת ככל המצוות כולן, ואידך על קבלת מתנת השבת, והיינו דפתח בתחלה אשר קדשנו במצוותיו כו' ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו, משום דקאי על מצוות השבת, ואח"כ מסיים בהודאה על מתנת השבת, והיינו דאמרי' כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, מזכיר בחירת ישראל בכללות, אשר בזכותו זכו למתנת השבת.

• אוהבי ד' המחכים לבנין אריאל

הנה כל אחד מישראל מחויב לחכות לביאת המשיח שהוא אחד מי"ג עיקרים, ומי שחושב שיתאחר ואינו מחכה לביאתו בכל עת הוא כופר בתורה ובמשה רבינו (כמבואר ברמב"ם הל' מלכים פ"א ה"א), והנה בביאת הגואל יבנה בית המקדש על מכונו, (עי' רש"י זבחים מה. ד"ה הלכתא), ונמצא כי האמונה בבנין אריאל ה"ז מתחייב מצד הצפי' לביאת הגואל, ולפי"ז יש להבין למה מכנה הפייט את המחכים לבנין אריאל אוהבי ד'.

וי"ל בזה דרך דרוש, דבאמת מצד חובת האמונה אינו תלוי בכוונתו ומחשבתו מאיזה טעם הוא מצפה לישועה, וגם אם רצונו בביאת המשיח הוא כדי ליפטר מעול הגלות וצרות האומות שצוררים עלינו, שפיר הוי מאמין ומקיים המצוה, אמנם התכלית והמכוון האמיתי בצפי' לישועה הוא לכבוד שמו ית' להשיב שכינתו לציון עירו וסדר

אֲרִיאֵל, בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שִׁישׁוּ וְשִׁמְחוּ כַּמְקַבְּלֵי מַתָּן
נַחֲלִיאֵל, גַּם שָׂאוּ יְדֵיכֶם קִדְשׁ וְאָמְרוּ לֵאלֹהִי, בָּרוּךְ יְהוָה
אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. דּוֹרְשֵׁי יְהוָה זָרְעוּ
אֲבָרָהֶם אוֹהֲבוֹ, הַמֵּאֲחִירִים לְצֵאת מִן הַשַּׁבָּת וּמִמְהָרִים

...

העבודה למקדשו, ונמצא דענין הצפי' לישועה בכוונה טהורה איכא רק באוהבי ד', שכל מחשבתם ותכליתם הוא למען כבוד שמו, והם מחכים לבנין אריאל כדי שתשוב השכינה למקומה, ויתקיים רצונו ית' להיות לו דירה בתחתונים להשכין שמו בעוה"ז.

• ביום השבת שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל

מה שאמר 'כמקבלי מתן נחליאל' הכוונה כי קבלת התורה מצינו בה שהיתה בשמחה, כמו שדרשו ז"ל עה"פ (שה"ש ג, יא) צאנה וראנה וגו' ביום חתונתו וביום שמחת לבו וגו', ביום חתונתו זה סיני, כחתנים היו, ועי' במדרש (במדב"ר נשא פ"ב) ביום שמחת לבו זה מתן תורה. אלא דיש להבין מה שחידש הפייט כי בשבת יש לשמוח כפי שיש לשמוח במתן תורה, ונראה הביאור בזה עפ"י מה דא"י (ירושלמי נדרים פ"ג ה"ט, רמב"ם שבת פ"ל ה"ז, ועי' עירובין סט:) שהשבת שקולה כנגד כל התורה, וא"כ לכך יש לשמוח בשבת כפי שיש לשמוח במתן תורה, וי"ל דזהו שאמר 'שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל', ומרן ז"ל קלס"י.

• דורשי ד' זרע אברהם אוהבו המאחרים לצאת מן השבת וממהרים לבא

יש להבין הא דמכנה הפייט את ישראל "זרע אברהם אוהבו", למה הזכיר הכא דוקא מעלת אהבת ד' שהיתה בא"א. וי"ל בזה, דהנה ידוע מש"כ בספרים כי המבחן בין העובד מיראה לבין העובד מאהבה, הוא באם מבקש לצאת ידי החובה המוטלת עליו בלבד, או שחפץ להוסיף בעבודתו ולהדר במצוותיו, כי העובד מאהבה לפי רב החבה מדקדק בקיום המצוה שלא תחסר כל בה, והמוסיף להתנאות זה לו למופת ולאות שהוא אוהב את ה' בכל לבבו ובכל מאדו ומרבה בכבודו. וה"נ במצוות השבת אשר חובתה היא רק ביום השביעי, ומצד

לְבֹא, וְשִׂמְחִים לְשִׁמְרוֹ וּלְעֶרֶב עֶרֻבוֹ, זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגְלָה וְנִשְׁמָחָה בּוֹ. זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה בְּמִצְוֹת

...

תוספת שבת סגי בכלשהו, וממילא כל מי שמוסיף יותר, הרי זה אות לאהבתו ית', וזהו שיסד הפייט כי "זרע אברהם אוהבו" הם שעובדים את הקב"ה מאהבה, הם הם "המאחרים לצאת מן השבת וממהרים לבא" ודוק. (מו"ר הגר"ז הלוי שליט"א)

• ושמחים לשמרו ולערב ערובו, זה היום עשה ד' נגילה ונשמחה

בו

נראה לבאר כפל לשון שמחה שנשנה כאן, כי באמת יש בשבת ב' עניני שמחה, האחד מכח עצם יום השבת שיש בו דין שמחה וכמבואר בבה"ג (במנין המצוות בריש הספר מ' מז) שיש מצות שמחה בשבת, וכמו שאומרים בתפלה "ישמחו במלכותך", (א"ה ע"ע ספרי עה"פ וביום שמחתכם דהיינו שבתות, וע"ש בגי' הגר"א), אלא שגם מלבד זאת יש חיוב שמחה דאיכא בכל קיום המצוות, וכפי שנצטוינו בקרא (דברים כח מז) "תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה" וגו', וכ"כ בתהלים (ב יא) "עבדו את ד' בשמחה", ועי' רמב"ם (פ"ח מהל' לולב ה"ו) מש"כ בזה.

ונראה דזהו המכוון בכפל הלשון, כי מתחילה נאמר 'שמחים לשמרו' והיינו השמחה שיש בקיום מצוות שמירת שבת מצד הדין של קיום כל המצוות בשמחה, אולם בנוסף לכך 'זה היום עשה ד' נגילה ונשמחה בו', כי יש חובת שמחה מצד עצם היום - ישמחו במלכותך. ומדוקדק כן בלשון הפייט שבתחלה הסמיך ואמר שמחים לשמרו "ולערב ערובו", כי בזה תמצא הנ"מ, שהנה דין העירוב לעשותו קודם השבת, ומאחר שכן הרי נמצא שכל דין השמחה בעשייתו אינו אלא מדין שמחת קיום המצוות בלבד, וזהו הסדר בדברי הפייט, שפתח במצוות שמחת קיום המצוות ואמר דזרע אברהם אוהבו שמחים לשמור את השבת ולערב ערובו, אולם ביום שבת עצמו מתוסף לנו שמחה מצד עצם היום 'זה היום עשה ד' נגילה ונשמחה בו'.

• זכרו תורת משה במצות שבת גרוסה

אמר מרן ז"ל לפרש ע"פ הא דאיתא בתו"כ (ריש פ' בחוקות) "זכור

שִׁבְתָּ גְרוּסָה, חֲרוּתָה לַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּכֹלָה בֵּין רַעוּתֶיהָ
מְשַׁבְּצָה, טְהוּרִים יִירָשׁוּהָ וִיקְדָּשׁוּהָ בְּמֵאֲמָר כָּל אֲשֶׁר
עָשָׂה, וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה.

...

את יום השבת לקדשו", יכול בלבד, כשהוא אומר "שמור" הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים "זכור", שתהא שונה בפוך, ע"כ. ופירשו הר"ש והראב"ד שם דתהא שונה בפוך "הלכות שבת", הרי שבכלל מצוות זכירת שבת נכלל אף לימוד ושינון הלכותי' (ע"ע להלן "דיבר בקדשו")

ולפי"ז יובן היטב מה שאמר הפייט 'זכרו תורת משה', קאי ע"ז שצריך לזכור תורת משה דהיינו ללמוד הלכות שבת, וכאמור שע"ז מתקיים מצוות זכירת יום השבת בלימוד הלכות שבת, וד"ז נאמר גבי הציווי של זכור את יום השבת, שהוא מצוות השבת, והיינו 'במצוות שבת גרוסה'.

• חרותה ליום השביעי ככלה בין רעותי' משובצה

יש לפרש, דהוא המשך למה שאמר לעיל 'זכרו תורת משה במצות שבת גרוסה', דהנה שבת ניתנה כדי לעסוק בתורה (תנא"ר פ"א) ולשנן הלכות שבת, (ע"י לעיל). וע"ז אמר כי מ"מ מי שלומד בכל עת, אזי לעולם יש יתרון בלימודו על פני השאר, ודימה זאת לכלה בין רעותי', אשר ניכרת היא בהיותה משובצה, כך תורתו של תלמיד חכם הינה בבחינת כלה, שיודע ומבין בתורה כראוי, וניכרת מעלתו בין שאר הלומדים. (מו"ר הגרי"ז הלוי שליט"א)

• טהורים יירשוה

הביאור בזה דמלבד מה שהשבת הוא ציווי לישראל לשמור השבת, הרי בנוסף לזה היא ניתנה לישראל במתנה, וכמש"נ (שמות טז כט) "ראו כי ד' נתן לכם את השבת", וכן איתא להדיא בגמ' (ביצה טז:) א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיע אותם ע"כ. ומצינו עוד שהשבת נקראת נחלה, כמ"ש בתפילה "ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים", וזהו שאמר הפייט 'טהורים ירשוה' דהיינו שכלל ישראל ירשו את השבת.

יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו, כל זרע יעקב
 יכבדוהו כדבר המלך ודתו, לנחת בו ולשמח בתענוג
 אכול ושתו, כל עדת ישראל יעשו אתו. משך חסדך
 ליודעיה, אל קנא ונוקם, נוטרי יום השביעי זכור

...

• יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו כל זרע יעקב יכבדוהו כדבר
 המלך ודתו

בביאור 'כדבר המלך ודתו' י"ל, דהנה איתא בגמ' פסחים (דף קה).
 כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום עדיף, ומבו' מצות כבוד שבת אינה שוה
 משך כל השבת כולו, ואיכא דין להרבות בכבוד היום יותר מכלילה,
 אמנם כ"ז הוא רק לגבי מצות כבוד, משא"כ בעצם קדושת היום הרי
 כל השבת שוה בו, וקדושת יום ולילה כהדדי נינהו.

וזהו שאמר הפייט 'יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו', דבמהות היום
 אין בו שינוי מבואו עד צאתו, כי קדושת היום הוא לאורך כל השבת
 באותו דין קדושה, אולם לענין כבוד השבת 'כל זרע יעקב יכבדוהו
 כדבר המלך ודתו', וכאמור שבענין כבוד שבת יש חילוקי דינים ואין
 זמנו שוה, שכבוד יום עדיף מלילה, ומקיימים אותם כדבר המלך ודתו.
 עוי"ל בזה, דהלכות כבוד שבת הלא אינם נוהגים בשבת גרידא,
 דהרבה דינים יש שנוהגים בע"ש כמו רחיצה והדלקת הנר, וכן במוצ"ש
 לערוך שלחנו למלוה מלכה, שכל אלו הם מדיני כבוד השבת לכבדו
 בכניסתו וביציאתו כמבו' ברמב"ם פ"ל מהל' שבת.

והן הן דברי הפייט 'יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו', כי קדושת
 השבת הוא רק ביום השבת עצמו מבואו ועד צאתו, אך מצוות כבוד
 השבת אינה מתקיימת בעיצומו של יום בלבד, אלא 'כל זרע יעקב
 יכבדוהו כדבר המלך ודתו', שצריך לכבדו לפניו ולאחריו ג"כ.

• משוך חסדך ליודעך קל קנא ונוקם

והנה כל מתבונן ישתומם, כי כאשר מבקשים חסד מהקב"ה יש
 להזכיר מדת חסד כמו חנון ורחום, ומהו שמזכירים המידה של קל קנא
 ונוקם.

ונראה עפ"י המבואר בבית הלוי (פר' בשלח, וכ"ה בדרוש טז) שישועתן

וְשִׁמּוֹר לְהֵקֵם, שְׂמִיחָם בְּבִנְיָן שָׁלֵם, בְּאוֹר פְּנִיךָ

...

של ישראל יכולה להיות בשני אופנים, או בזמן שיעשו תשובה שאז יזכו בזכות מעשיהם להטיב להם, ומישועתן של ישראל יצמח העונש לעמלק וכו'. וכן יכול להיות להיפך, שגם אם ישראל לא יהיו זכאים חלילה, עכ"ז כשתתמלא סאתן של זרע עמלק ויגיע זמן חורבנם להענישם על עוונם, מזה יהי נצמח ישועה לישראל, דעל ידי מדת הדין שיהי' על עמלק תצמח ישועה לישראל, ויעו"ש דמסיים שכן יהי' כאופן השני ע"ש בארוכה.

ונראה דזהו דקאמר 'משוך חסדך ליודעך קל קנא ונוקם', דאף אם ישראל אינם ראויים לכך, מ"מ מאחר שהוא ית' קל קנא ונוקם, ממילא אנו מבקשים שע"י זה שהוא נוקם מעמלק יצמח לנו מזה חסד ותשועה, דגם מהמדה של קנא ונוקם נוצר חסד לישראל, וזהו נמי הלשון "משוך חסדך" דמהנקמה ימשך החסד, ולא שהנקמה עצמה תהא החסד. (שוב נודע כי גם מרן ז"ל בהיותו בשווייץ, הביא דברי הבית הלוי הנ"ל לבאר דברי הפייט).

והנה כתיב בצפני' (ג יב) 'והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ד' וגו', ונראה הביאור בזה, כי מאחר שהישועה תבא ע"י נקמת הגויים, ממילא תלוי בכל אחד אם יש לו זכות להנצל, וע"ז אמר הכתוב דיהא תלוי במי שחוסה בשם ד', וזהו 'משוך חסדך ליודעך', דיודעי ה' הם אלו שחוסים בשם ה', כדכ' ויבטחו בכ' יודעי שמך, ומי שיחסה ויבטח בו ית' הוא שיזכה להנצל. וזהו נמי דקרי להו לישראל בלשון "ליודעך", דלחסד זה אין צריך אלא שיהיו ישראל - יודעך, היינו שלא שכחו שם ד' וחסו בו, ואפי' שאין להם זכויות אחרות, מ"מ כדאי הם למשוך עליהם חסד.

והנה הפייט ממשך 'שמחם בבנין שלם באור פניך תבהיקם', ויש לבאר בזה כמו שמפרש הבית הלוי שם הא דכתיב (ישעי ס) 'כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה', דהיינו שע"י החושך לאומות העולם יצמח אור לישראל, וזהו 'באור פניך תבהיקם', והכל יגיע ממידת 'קל קנא ונוקם', וכש"נ.

• שמחם בבנין שלם

נראה לבאר כוונת המילה "שלם", דהנה איתא בגמ' (יומא כא):

תְּבַהֲיָקֶם, יְרוּיֹן מִדָּשׁוֹן בֵּיתָהּ, וְנַחַל עֲדָנֶיהָ תִּשְׁקֶם. עֲזֹר
לְשׁוֹבָתִים בְּשָׁבִיעִי, בְּחָרִישׁ וּבִקְצִיר לְעוֹלָמִים, פּוֹסְעִים
בּוֹ פְּסִיעָה קִטְנָה, סוֹעְדִים בּוֹ, לְבָרֵךְ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים,

...

שבבית שני נחסרו ה' דברים שהיו בבית ראשון, וע"ז מבקשים שמחם
בבנין שלם, שהבית אשר יבנה לע"ל יהי שלם ולא יחסר בו מאומה
מניסים שהיו במקדש.

• שמחם בבנין שלם

יש לפרש מה שהדגיש בבנין "שלם", ע"פ הא דאמרי' בתפילה
לשלוש רגלים "והראנו בבנינו ושמחנו בתיקונו", וביאר מהרי"ל דיסקין
זצ"ל הכוונה בזה, משום דקיי"ל שבנין הבית השלישי יהא מן השמים,
וממילא אע"פ שיראנו בבנינו מ"מ לא בזה תהי' השמחה שלימה,
מאחר דאיכא קיום מצות עשה של ועשו לי מקדש, ובבנין שבידי
שמים אין המצוה מתקיימת, לכן כדי שלא תמנע מהם המצוה, נותרו
השערים בעת החורבן כדכ' באיכה (ב, ט) טבעו בארץ שערי', ולעתיד
לבא ישאר לישראל מצות העמדת השערים, ובזה יתקיים מצוות הבנין,
כדאיתא בב"ב (דף ג:) דהמעמיד דלתות בפלטרין קנה הבית, וביארו
הרשב"ם ותוס' שם הטעם, דעיקר דירת הבית היא כשיש דלתות,
ולפי"ז ביאר לשון התפלה, ד'והראנו בבנינו' היינו כפשוטו על ידי שירד
המקדש מן השמים וכנ"ל, וההמשך 'ושמחנו בתיקונו' היינו העמדת
הדלתות, שבזה תהי' שמחתם שלימה ע"כ. ולפי"ז יבואר דהיינו דאמרי'
הכא "שמחם בבנין שלם", והיינו בתיקון הבית אשר יעשה ע"י כלל
ישראל בעצמם, ובזה יושלם הבית, ואח"כ ירויון מדשן ביתך כו'.

[וכ"ז הוא אי נפרש דקאי על בנין ביהמ"ק, וכן נקט אאמור"ר זצ"ל,
שביאר ג"כ דהכוונה בנין שלם היינו שישבו בו ה' דברים שהיו בבית
ראשון, (עי' לעיל). אולם י"מ דקאי על ירושלם שנקרא שלם, ולפי"ז הוא
בקשה אחרת על בנין ירושלם, ומה דאמרי' אח"כ ירויון מדשן ביתך
הוא ענין בפנ"ע]. (מו"ר הגרי"ז הלוי שליט"א)

• סועדים בו לברך שלש פעמים

יש להבין כוונת הפייט 'סועדים בו לברך' משמע שענין הסעודה

צִדְקָתָם תִּצְהֵר כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים, יְהוּה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל, הִבֵּה תָמִים.

קִדְשָׁם בְּמִצְוֹתֶיהָ וְטָהָרם בְּעֵצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר, רוּחָהּ תִּנְחָמוּ,
בְּבִהְמָה תִּרְדּוּ בְּבִקְעָה מִן הַהָר, שְׁבִטֵיהֶם תִּשְׁכִּינֵם בְּנִחְלַת הַסֶּהָר,
בְּנִחְלִים נָטְיוֹ וּכְגִנוֹת עָלֶי נָהָר.

מְנוּחָה וְשִׁמְחָה

מְנוּחָה וְשִׁמְחָה אוֹר לַיהוּדִים, יוֹם שִׁבְתוֹן יוֹם מַחְמָדִים,
שׁוֹמְרֵי וְזוֹכְרֵי הַמָּה מְעִידִים, כִּי לְשִׁשָּׁה כָּל בְּרוּאִים
וְעוֹמְדִים.

שָׁמַי שָׁמַיִם אֶרֶץ וַיָּמִים, כָּל צָבָא מְרוֹם גְּבוּהִים וְרָמִים,
תִּנְיָן וְאָדָם וְחַיִּית רָאִמִּים, כִּי בִּיהָ יְהוּה צוּר עוֹלָמִים.
הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר לָעָם סִגְלָתוֹ, שָׁמּוֹר לְקִדְשׁוֹ מִבּוֹאוֹ וְעַד
צֵאתוֹ, שִׁבְתַּת קִדְשׁ יוֹם חֲמִידָתוֹ, כִּי בּוֹ שִׁבְתַּת אֵל מְכֹל
מְלָאכָתוֹ.

...

הוא כדי לברך, וזה אינו כי חיוב סעודות שבת הוא עצם האכילה ולא הברכה.

ונראה דאין הכוונה דהסעודה ע"מ לברך, אלא דהנה סעודה אפשר לערוך גם בפירות ומגדנות, אמנם חובת סעודות שבת הוא דוקא בפת ולא במיני תרגימא, וזהו שיסד הפייט 'סועדים בו לברך' הכוונה בזה שהסעודות שאוכלים בשבת הם סעודות שיש אחריהם ברכה מן התורה, והיינו בפת הטעונה ברכת המזון.

ואמנם לענין סעודה שלישית איכא מאן דס"ל שאפשר לצאת גם בפירות, (עי' שו"ע סי' רצ"א ס"ה), אך מ"מ עיקר חיוב שלש הסעודות בשבת, הוא בסעודה הטעונה ברכה, והפייט קאי על קיום סעודות שבת כמצוותם.

בְּמִצְוֹת שַׁבָּת אֵל יַחְלִיצֶהָ, קוֹם קְרֹא אֵלָיו יְחִישׁ
לְאַמְצֶהָ, נִשְׁמַת כָּל חַי וְגַם נַעֲרִיצֶהָ, אָכֹל בְּשִׂמְחָה כִּי
כָּבֵד רָצָה.

בְּמִשְׁנָה לָחֶם וְקָדוֹשׁ רָפָה, בָּרֵב מְטַעֲמִים וְרוּחַ נְדִיבָה,
יָזְכוּ לָרֵב טוֹב הַמְתַּעֲנָגִים בָּהּ, בְּבִיאַת גּוֹאֵל לְחַיֵּי
הָעוֹלָם הַבֹּא.

מה ידירות

מה יְדִירוֹת מְנוּחָתָהּ, אֵת שַׁבָּת הַמְלִכָּה. בְּכֵן נְרוּץ

...

• בכך נרוץ לקראתך בואי כלה נסוכה

משמע שיש ענין לרוץ לקראת שבת, ויש לבאר ע"פ מה דאיתא
[ב"ק לב.], ומודה איסי בערב שבת בין השמשות שהוא פטור, [בהזיק
תוך כדי ריצתו ברה"ר], מפני שהוא רץ ברשות, עיי"ש.

ומבואר כי ישנו היתר מיוחד לריצה בער"ש, והטעם לכך עי'
בהמשך הגמ' שם בע"ש מאי ברשות איכא כדר' חנינא דאמר ר' חנינא
בואו ונצא לקראת כלה מלכתא ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא,
ומבו' דהוא משום כבוד השבת שרץ כדי להיות מוכן ועומד לקבל פני',
וכן כתב הרמב"ם (חובל ומזיק פ"ו ה"ט) וז"ל, ואם הי' ערב שבת בין
השמשות פטור, מפני שברשות הוא רץ "כדי שלא תכנס השבת והוא
אינו פנוי", עכ"ל. והיינו דע"כ הותר לרוץ כי על ידה הוא פנוי לאחר
מכן לקבל את השבת.

ולפי"ז י"ל דזהו שאמר 'בכך נרוץ לקראתך', שהננו מכבדים את
השבת ע"י שאנו מקבלים אותה כראוי בשעה שאנו פנויים ועומדים
לקבל אותה, עד כדי שאם יש צורך נרוץ לקראתך מבעוד יום, כדי
להכנס לשבת פנוי.

[וא' דן בפני רבנו אם ביו"ט איכא נמי להך פטורא דרץ
ברשות, ונענה רבנו דאי נימא דהוא דוקא בשבת, ידוקדק לשון

לְקִרְאָתָהּ, בָּאֵי כָלָה נְסוּכָה. לְבוּשׁ בְּגָדֵי חֲמוּדוֹת,
לְהַדְלִיק נֵר בְּבִרְכָּהּ. וְתַכֵּל כָּל הָעֲבוֹדוֹת, לֹא תַעֲשֶׂה
מְלָאכָה. לְהַתְעַנֵּג בְּתַעֲנוּגִים בְּרַבּוּרִים וּשְׁלֹו וְדָגִים.
מַעֲרַב מִזְמִינִים, כָּל מִינֵי מִטְעָמִים. מִפְּעוֹד יוֹם

...

הפייט 'את שבת המלכה בכן נרוץ לקראתך', אולם לא צידד לגופו של ענין].

עוד י"ל בזה, דהנה מצינו שהריצה לכבוד מלך הוי כבוד מלכות, כדכ' באבשלום (ריש מלכים א, ה) וחמישים איש רצים לפניו, וכן באלהו כתיב (שם יח, מו) וישנס מתניו וירץ לפני אחאב, והיינו שרץ לפני המלך, אלא דבכל הני איירי קרא בריצה שהיא בפניו של המלך.

אכן, אי' בברכות דף ט' ע"ב א"ר יוחנן לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי עכו"ם, וכן שם (יט): מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי עכו"ם. ומבוי דלא רק בפניו של מלך איכא כבוד של ריצה לפניו, אלא גם כשהולך לקבל פניו איכא ענין לרוץ על מנת לקבל פני המלך.

והנה הכבוד הראוי לשבת הוא ככבוד הניתן למלך, וכדאי' בגמ' (ב"ק שם) בואו ונצא לקראת שבת מלכתא, ופירש רש"י וז"ל, כאדם המקבל פני המלך, עכ"ל. לפי"ז י"ל דזהו שיסד הפייט 'את שבת המלכה בכן נרוץ לקראתך' כי מכבוד המלוכה הוא הריצה לקראת המלך, וע"כ יש ענין לרוץ על מנת לקבל פני השבת, וז"ש בואי כלה נסוכה. (א"ה, ועי' מה שנתבאר עד"ז ברש"י בפ' ויחי עה"פ 'ויתחזק ישראל').

• להדליק נר בברכה

יל"ע דמשמע דחובת הברכה היא בעיקר ההדלקה. (א"ה יעוי' סי' רס"ג ס"ה שהובא דעת המרדכי דקבלת שבת דהדלקה הוא משום הברכה, ולפי"ז יבואר גם ההמשך ותכל כל העבודות).

• מערב מזמינים כל מיני מטעמים

הא דהזכיר הפייט בכלל 'מה ידידות מנוחתך' גם הא דמערב מזמינים כל מיני מטעמים, יל"ב בזה דההכנה לשבת אינה רק היכי

מוכנים, תרנגולים מפשמים. ולערך פמה מינים,
שְׁתוֹת יֵינֹת מְבֻשָּׁמִים. וְתַנּוּקֵי מַעֲרָנִים, בְּכָל שָׁלֹשׁ
פְּעָמִים. לְהַתְעַנֵּג בְּתַעֲנוּגִים בְּרַבּוּרִים וּשְׁלֹו וְדָגִים.

נִחַלַת יַעֲקֹב יִירֶשׁ, בְּלִי מִצָּרִים נִחַלָּה. וַיִּכְבְּדוּהוּ עֶשֶׂיר
וָרֶשׁ, וְתִזְכּוּ לְגֵאָלָה. יוֹם שַׁבַּת אִם תִּשְׁמְרוּ, וְהִיִּיתֶם לִי
סֶגְלָה. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹדוּ, וּבִשְׁבִיעֵי נְגִילָה.
לְהַתְעַנֵּג בְּתַעֲנוּגִים בְּרַבּוּרִים וּשְׁלֹו וְדָגִים.

חֲפָצֶיךָ אֲסוּרִים, וְגַם לַחֲשֵׁב חֲשָׁבוֹנוֹת. הִרְהוּרִים
מִתָּרִים, וְלִשְׁדֹּךְ הַבְּנוֹת. וְתִינוּק לַלְמָדוֹ סֶפֶר, לְמִנְצַח

...

תמצי לקיום מצוות עונג בשבת, אלא הוא עצמו מכלל קיום המצוה
דעונג שבת, להכין מבעוד יום מטעמים לכבוד שבת, [עי' שבת קי"ז:
וברש"י ור"ן שם, שו"ע סי' רנ"א ס"ב], וה"ט דמצינו בריש פ"ב
דקידושין (דף מא), שהאמוראים היו מכינים בעצמם בשישי לשבת,
וזהו שהזכיר הפייט בכלל מצוות השבת גם ההכנה של ערב שבת, וכן
בהושענות אומרים 'טורחת כל מששה לשבת'.

• ויכבדוהו עשיר ורש

יש לבאר הא דהזכיר ענין עשיר ורש דוקא לענין כבוד שבת, ע"פ
הא דא"י גמ' שבת (קיג.) אמר רב הונא אם יש לו להחליף יחליף ואם
אין לו להחליף ישלשל בגדיו, ע"כ. מבואר דבדין כבוד שבת איכא
חילוק בין עשיר לרש, דעשיר חייב להחליף בגדיו, ועני צריך לשלשל
מה שלבוש בו. והנה בדין עונג שבת אין חילוק בין עני לעשיר אלא
בשיעור להותיר או לפחות, אבל בגוף המצוה לענוג במאכל ובמשתה
שונים הם, משא"כ במצוות כבוד שבת איכא חילוק למעשה בהנהגת
לבושם, והיינו שיסד הפייט ויכבדוהו עשיר ורש, דבדין כיבוד יש לכל
אחד חיוב המיוחד לו. (מו"ר הגרי"ז הלוי שליט"א)

• ותינוק ללמדו ספר למנצח בנגינות

מה שאמר 'למנצח בנגינות' אינו מובן מה עניינו לכאן, ומה

בְּנִינּוֹת. וְלִהְיוֹת בְּאֲמָרֵי שֹׁפָר, בְּכָל פְּנוֹת וּמַחְנוֹת.
לְהִתְעַנֵּג בְּתַעֲנוּגִים בְּרַבּוּרִים וּשְׁלֹו יוֹדִים.

הַלּוֹכֶה תִּהְיֶה בְּנַחַת, עֲנֹג קָרָא לְשִׁבְתָּ. וְהַשִּׁנָּה מִשִּׁבְחָת,

...

שייכותו לזמר זה. וביאר בזה מרן ז"ל, עפ"י מה דאיתא בנדרים (דף לז:), דאסור ליטול שכר עבור לימוד עם התינוקות, אלא על לימוד פיסוקי הטעמים, יעו"ש. וזהו דקאמר כאן, דחשבונות אסורים, אבל חשבון של תורה מותר, והיכן שייך חשבון של תורה, רק בתינוק ללמדו ספר, בשביל 'למנצח בנגינות' דהיינו פיסוקי טעמים וכו"ל.

• ולהגות באמרי שפר בכל פינות ומחנות

לכאור' הסיום אינו מענין שפתח בו, דהתחיל למנות הלכות שבת ואמר חפציך אסורים וכו', ואח"כ הזכיר דברים המותרים הרהורים ושידוכים וכו', וסיים ולהגות באמרי שפר, וצ"ב מאי שייטי' דלימוד התורה הכא, אטו סלק"ד לאסרו.

ויל"ב דהנה מצינו שגזרו חז"ל על לולב ושופר ומגילה שלא לקיימם בשבת, מחשש שמא ילך אצל חכם ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים, והנה ה"נ בלימוד שמתוך הספר, ה' מקום לגזור על כל יחיד ויחיד שלא ילמוד תורה לעצמו אלא ע"י שומר, מפני אותו חשש שמא יטול ספרו אצל חכם, וע"ז בא הפייט לומר 'ולהגות באמרי שפר בכל פינות ומחנות' שהתירו ללמוד בכל מקום שהוא, ולא גזרו על כך.

וציינו לדברי הירושלמי (שבת פט"ו ה"ג), רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן, לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לאכילה ולשת"י. על ידי שהפה זה מסריח [אם לא יעסוק כי אם באכילה ובשת"י יש לחוש שיהיו מדברים בפיהם לשון הרע – קרבן העדה], התירו לו לעסוק בהן בדברי תורה, ע"כ. ומבואר דה' מקום לאסור עסק התורה בשבת, ועפ"ז מובן מאי טעמא מנאו הפייט בכלל הדברים שהותרו בהם בשבת. (ועיין שם בהמשך דברי הירושלמי, וע"ע בתנא דבי אליהו פ"א, ובשו"ע או"ח סי' רצ).

• והשינה משובחת כדת נפש משיבת

יש לפרש, דהנה השינה הוא מכלל עונג שבת, ולפי"ז יש ענין

כַּדַּת נַפֶּשׁ מְשִׁיבַת. בְּכֵן נַפְשִׁי לְךָ עֲרָגָה, וְלִנְיָח בְּחַבְתָּ.
בְּשׁוֹשָׁנִים סוּגָה, בּוֹ יְנוּחוּ בֵּן וּבַת.
לְהַתְעַנֵּג בְּתַעֲנוּגִים בְּרַבּוּרִים וּשְׁלֹו וְדָגִים.

מַעֲיִין עוֹלָם הַבֶּא, יוֹם שַׁבַּת מְנוּחָה. כָּל הַמְתַּעֲנֵגִים בָּהּ,
יִזְכּוּ לְרֹב שְׂמֵחָה. מִחְבְּלֵי מְשִׁיחַ, יֵצְלוּ לְרוּחָה. פְּרוּתָנוּ
תַּצְמִיחַ, וְנָס יִגְוֹן וְאַנְחָה. לְהַתְעַנֵּג בְּתַעֲנוּגִים בְּרַבּוּרִים וּשְׁלֹו וְדָגִים.

מה יפית

מה יפית ומה נעמֶת בְּתַעֲנוּגִים, אֵת שַׁבַּת מְשׁוֹשׁ נוּגִים, לְךָ
בְּשָׂר וְגַם דָּגִים, נְכוּנִים מִבְּעוֹד יוֹם. מִעֲרֹב עַד עֲרֹב לֵב חָדִים,
בְּבֹא עֲתֵד עַת דּוּרִים, גִּיל וְשִׁשׁוֹן לִיְהוּדִים, לְמִצּוֹא פְּדִיּוֹם. וְאַתָּה
עוֹנֵג לְהַתְעַנֵּג בְּמִמְתָּקִים, בְּתַעֲנוּגוֹת בְּנֵי אָדָם, וַיֵּן כִּי יִתְאַדָּם,
וּשְׂאֵר מְשָׁקִים. רֵאָה וְקִדֵּשׁ בְּיוֹם קוֹדֵשׁ, עָלֶי יָוֹן זְכָרָהּ, וְאִם אֵין
עָלֶי לֶחֶם בָּצֵעַ, בָּעֵין יָפָה לְקִדְשׁוֹ. שְׂמֵרָהּ כְּהִלְכוּתָיו מְעַבְדוֹת,
מֵאֲבוֹת וְתוֹלְדוֹת, שִׁיר לְאֵל תֵּן לְהוֹדוֹת, זְכָר לְקִדְשׁוֹ. כָּל שׁוֹמֵר

...

לִישׁוֹן בַּשַּׁבַּת לְקִיּוֹם מַצּוֹת עוֹנֵג, אוֹלָם נִרְאָה דִּהְקִיּוֹם בְּזֶה הוּא רַק
בְּשִׁינָה הַמוֹעִילָה לְנַפֶּשׁ, אֲבָל בַּסֵּתֶם שִׁינָה שֶׁהִיא יֵתֵר עַל הַמִּידָה
הַנִּצְרַכַּת אֵין בְּזֶה שׁוֹם קִיּוֹם שֶׁל עוֹנֵג שַׁבַּת, וְזֶהוּ שִׁיסַּד הַפִּיט 'וְהַשִּׁינָה
מְשׁוּבַּחַת' אִמְנֵם רַק כֹּאשֶׁר הִיא 'כַּדַּת נַפֶּשׁ מְשִׁיבַת' וְדוּק.

• והשינה משובחת כדת נפש משיבת

ל"פ ע"פ מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה טו, הובא ברמב"ן דברים ו, יג),
והנה טוב מאד זו שינה, וכי שינה טובה היא, מתוך שהוא ישן קמֶעַ
הוא עומד ועוסק בתורה. ע"כ. והנה התורה נקראת 'משיבת נפש' כדכ'
בתהלים י"ט "תורת ד' תמימה משיבת נפש", ולפי"ז יב' דהן הן דברי
הפייט, דהשנה משובחת כשיעור הנצרך ללימוד התורה, ודוק. (מור
הגרי"ז הלוי שליט"א)

יום שֶׁפֶת מִחֻלָּלוֹ, מִחוֹלָלוֹ יִמְחוֹל מֵעָלוֹ, וּבֹא גּוֹאֲלוֹ שְׁמוֹ שִׁילָה,
 יוֹבֵל שִׁי לוֹ. דָּבַר סִימֶן טוֹב לָךְ בְּמֶן וְאוֹת דָּגֶל, סִמְבִּטְיוֹן
 הַמִּתְגַּלְגֵּל, בְּכֹל יוֹם נָח כָּעֵם סָגֵל, יִשְׁכְּתוּ וְיִשְׁקֻטוּ. הַטּוֹרְחִים
 וְלֹא נָחִים עָדִי שְׂשִׁי, וְהַטְּשִׁלָּחַם לַחֲפָשִׁי, בְּגָדֵי שֵׁשׁ וְגַם מִשִּׁי,
 לַכְּבֹּדָה יַעֲטוּ. וַיֹּאמְרוּ בּוֹאֵי כָלָה מִה תֵּאָחֲרִי, הֵן שְׁלָחַן וְגַם גֵּרָה,
 עֲרוּכִים כִּי בָּא אֲוִירָה, קוֹמִי אֲוִירִי. כְּבוֹד יִהְיֶה עֲלֶיךָ כְּאוֹר זָרַח,
 בַּעֲת יֵצֵר בְּלִי טוֹרַח, קִצּוֹת מַעֲרָב וְגַם מִזְרָח, צִפּוֹן וְיָמִין.
 עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּמֵאֲמָרוֹ, עָלִי תִבֵּל שֵׁם אוֹרוֹ, וּכְחֻטֹּא יֵצִיר
 לְיוֹצְרוֹ, בְּקִשּׁוֹ לְהַטְמִין. וְאַתְּ חֲלִית פָּנַי קוֹנֶה וְלֹא נִטְמָן, יוֹם אֶחָד
 לְמוֹצָאֵי, וְאִזּוּ נִגְנְזוּ לִירָאִי, יִין עָסִיס וּמֶן. יְהִי לְזִכְרָהּ וּלְשִׁמְרָהּ
 וַיִּנְצֵל, מִכָּל רָע וַיִּשְׁכּוֹן בְּצֵל, עֵצִי עֵדֶן וְשֵׁם אֲצֵל, יִשְׁרִים יָתֵן.
 סִעֲדוֹתָיו וְשִׁבְתוֹתָיו אֲשֶׁר שָׁלַשׁ, כְּאִישׁ עֲנֹ בְּדַת פֶּלֶשׁ, בְּמִקְרָא
 חֵד הַיּוֹם שָׁלַשׁ, וְרַמְזוֹ שְׁלֹשֶׁתֶּן. יַעֲלָה אִם שְׁלַשׁ אֵלֶּה יַעֲשֶׂה לָּהּ,
 מִחֻבָּלִים וְגַם צִירִים, יֵצְלוּ בְּלִי מִצָּרִים, יִירֶשׁ נִחְלָה. בְּרֻכּוֹת
 יַעֲטָה מוֹרָה בְּרֹאשִׁיתָהּ, וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתָהּ, וַיִּשְׁבּוּ בָנִים
 בְּצֵאתָהּ, לְהַבְדִּיל יִשְׂאֹו. כּוֹס רוּיָה לְהַלֵּל יְהִי בְּשִׁיר וְרוֹן, בְּקוֹל
 נְעִים קְרֹא בְּגִרוֹן, לְלִזְוֹתָהּ בְּנִין אַחֲרֶיהָ, בְּשִׁיר יִקְרְאוּ. כְּבוֹד
 מַלְכִּים וְכָל פְּלָכִים לְלוֹוֹתָם, הַפְּחוֹת וְהַסְגִּנִּים, בְּשִׁבְחוֹת
 וּבִרְגִנִּים, בְּכָל עֵת צֵאתָם. יֵצֹ חֲסִדוֹ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב לֵיל יוֹמָם, וְאִזּוּ
 לְזִיִּים עַל מְקוֹמָם, יִנְצְחוּ שִׁיר אֲשֶׁר זָמַם, בְּכָל מִינֵי זָמֵר. עָלִי
 עוֹלָה אֲשֶׁר כְּפוֹלָה בְּיוֹם שַׁבַּת, בְּאַהֲבַת יוֹם בְּרוֹב חֶבֶת, עִם נִצּוֹר
 כְּאִישׁוֹן בַּת, עֵין נִשְׁמֵר. מִי יִפְאֵר גּוֹדֵל פֶּאֶר הַמַּלְכָּה, מִנְתָּה
 אֲפִים, הַלִּיכְתָּהּ אֶלְפִים, אֲמָה אֶרְפָּה. חֵי זְקוּף מֶךְ בְּקוֹרְאֵי שְׁמֶךְ
 שְׁמַע עֲלִיוֹן, וְאַל תִּתְּרֶשׁ לְרֶשׁ וְאַבְיוֹן, וְקַבֵּל נֵיב וְגַם הַגִּיוֹן, לְכַבּוֹ
 נִשְׁפֹּל. מִזּוֹן אֶרְוַחָה לְיוֹם מְנוּחָה בַּעֲת יַחֲסֵר, יָחוּ בַּפֶּת וּבִשְׁרָה,
 יִשָּׁב בְּשִׁיר בְּלִי מַחֲסֵר, לַחֲמוֹ נִכְפָּל. יוֹם שְׁבִיעִי כְּמִרוּעֵי אִזִּי
 קָשְׁבוּ, בְּרִדְתָּ דָגַן שְׁמִים, בָּתַת לָחֶם יוֹמָיִם, אִישׁ תַּחְתּוֹתָיו שָׁבוּ.

יום שבת קודש הוא

יום שבת קודש הוא, אשרי האיש שומרהו, ועל היין זכרהו, ואל ישים אל לבו, הפיס רק ואין בו, ישמח וירנה, ואם לזה, הצור יפרע את חובו. הפשר יין ודגים, ואל יחסר בתענוגים, ואם שלש אלה לפניו צגים, זה יהיה שכרו, אשר חפץ ביקרו, יוסף חצה דג, ומצא מרגליות בבשרו. ואם שלחן פדת ערוה, ומלאך אל יענה פרוה, זה יהיה זמן ארוה, ואויביו יהיו כדומן, ומלאך רע יענה אמן, בעל כרחו יספר שבחו, שמו יעלה כטוב שמן. נשים נרות תדלקנה, וחק נדות תחזקנה, והחלות תסקנה, יגו בעדן זכותן, יום בא עת לדתן, ואם לא עברו ונזהרו, אזי קרובה לדתן. תנו שבח ושירה, לאל אשר שבת ברא, ולנו בו נתן תורה, קרא למשה מתנה, בבית גנזי היא טמונה, לה יאתה וקח אותה, תנה לעדת מי מנה. נפש פי נאנחה, בא שבת בא מנוחה, גיל וששון ושמחה, ברכו וקדשו במו, מלדת לעם לא אלמו, והשבת נפש משיבת, בפיסת בר אשר טמן. חקותיה במרה, נצטוו באזהרה, כהדרים בשערה, תלויים הלכותיה, שומרי מצותיה, ינחלו ליום שכלו שבת בצבאותיה. זה האות אשר שם אל, בינו ובין בני ישראל, ובשביעי אשר הואל, סמבטיון הנזהר, שבכל יום רץ ונמחה, יוכיח בו מנוח, תשיב למין אשר שואל. קולי קולות יחדלון, ושירי יגדלון, בי כטל יזלון, ואל ישיגו גבולי, באורח שיר נפל חבלי, התקוששו ואל תשמשו, בגזר שיר שפדה לי.

יום זה לישראל

יום זה לישראל אורה ושמחה, שבת מנוחה.

צוית פקודים במעמד הר סיני, שבת ומועדים לשמור
בכל שני, לערף לפני משאת וארוחה, שבת מנוחה.
יום זה לישראל אורה ושמחה, שבת מנוחה.

חמדת הלבבות לאמה שבורה, לנפשות נכאבות
נשמה יתרה, לנפש מצרה תסיר אנה, שבת מנוחה.
יום זה לישראל אורה ושמחה, שבת מנוחה.

קדשת ברכת אותו מכל ימים, בששת כלית מלאכת
עולמים, בו מצאו עגומים השקט ובטחה, שבת
מנוחה. יום זה לישראל אורה ושמחה, שבת מנוחה.

לאסור מלאכה צויתנו נורא, אזהרה חוד מלוכה אם
שבת אשמרה, אקריב שי למורא מנחה מרקחה, שבת
מנוחה. יום זה לישראל אורה ושמחה, שבת מנוחה.

ושיר אערף לה, בנגון ונעימה, מול תפארת גדלה,
נפשי לה כמהה, לסגלה תמימה, קים הבטחה, שבת
מנוחה: יום זה לישראל אורה ושמחה, שבת מנוחה.

רצה תפילתי, כמו קרבן נחשון, ויום מנוחתי, ברנה
ובששון, חביב כבת אישון, ברב הצלחה, שבת
מנוחה: יום זה לישראל אורה ושמחה, שבת מנוחה.

• • •

• רצה תפילתי כמו קרבן נחשון

יבואר ע"פ דברי הספרי זוטא (נשא ז, יא) ויאמר ד' אל משה נשיא

יִשְׁעֶךָ קִנְנוּ, יְהֵא אֲדִיר אֲדִירִים, בֶּן דָּוִד מִלְכָּנוּ, שְׁלַח נָא
לְעִבְרִים, וַיִּקְרָא לְדֹרוֹרִים, רוּחַ וְהִנֵּחָהּ, שַׁבַּת מְנוּחָה:
יום זה לישראל אורה ושמחה, שבת מנוחה.

אֲנֵא עֲלִיוֹן נוֹרָא, הִבִּיטָה עֲנָנוּ, פָּדְנוּ בְּמַהֲרָה, חֲנֻנוּ
חֲנֻנוּ, שִׁמַּח נַפְשֵׁנוּ, בָּאוּר וְשִׁמְחָה, שַׁבַּת מְנוּחָה: יום זה
לישראל אורה ושמחה, שבת מנוחה.

חֲדָשׁ מְקֻדְשֵׁנוּ זָכְרָה נִחְרַבְתָּ, טוֹבָךָ מוֹשִׁיעֵנוּ הִנֵּה
לְנַעֲצָבְתָּ, בְּשַׁבַּת יוֹשֶׁבֶת בְּזִמּוֹר וּשְׁבָחָה, שַׁבַּת מְנוּחָה:
יום זה לישראל אורה ושמחה, שבת מנוחה.

זְכוֹר קָדוֹשׁ לָנוּ, בְּזָכוֹת יִקְרַת הַיּוֹם, שְׁמֹר נָא אוֹתָנוּ,
בַּיּוֹם זֶה וּבְכָל יוֹם, דּוּדֵי צַח וְאִיוֹם, תָּבִיא רוּחָהּ, שַׁבַּת
מְנוּחָה: יום זה לישראל אורה ושמחה, שבת מנוחה.

קוֹל רָנָה וַיִּשְׁוּעָה, לְיִשְׂרָאֵל הַשְּׁמִיעָה, בָּבֵא חַיִּיוֹן
תְּשׁוּעָה, צוּר מִצְמִיחַ יְשׁוּעָה, אוֹר שִׁמְשֵׁי הוֹפִיעָה,
תַּמִּיד הַזִּרְחָה, שַׁבַּת מְנוּחָה:
יום זה לישראל אורה ושמחה, שבת מנוחה.

• • •

אחד ליום נשיא אחד ליום, א"ל משה לכולכם נאמר לי שתקריבו, אבל
לא נאמר לי מי מכם יקריבו ראשון, נתנו עיניהם בנחשון, אמרו, זה
קדש שמו של הקב"ה על הים, והוא ראוי להוריד השכינה, ע"כ. הרי
שהי' ריצוי מיוחד בקרבן נחשון שעל ידו ירדה השכינה, וזהו כוונת
הפייטן 'רצה תפילתי כמו קרבן נחשון' שיהא לתפילה ריצוי להתקבל
לפני כסא הכבוד, כמו קרבן נחשון ששרתה על ידו שכינה, וכמש"נ.

יה רבון

יְהִי רַבּוֹן עֲלֵם וְעֹלְמִיָּא, אֲנֹתָ הוּא מַלְכָּא מְלִיךְ מַלְכֵּיָא,
עוֹבֵד גְּבוּרְתָּךְ וְתַמְחֵיָא, שְׁפָר קְדָמְךָ לְהַתְיוּהָ.

יְהִי רַבּוֹן עֲלֵם וְעֹלְמִיָּא, אֲנֹתָ הוּא מַלְכָּא מְלִיךְ מַלְכֵּיָא, עוֹבֵד גְּבוּרְתָּךְ וְתַמְחֵיָא,
שְׁפָר קְדָמְךָ לְהַתְיוּהָ.

שְׁבַחֲחִין אֲסִידֵר עֲפָרָא וְרַמְשָׂא, לָךְ אֵלֶּהָא קַדִּישָׁא דִּי בְרָא
כָּל נַפְשָׂא, עִידִין קַדִּישִׁין וּבְנֵי אֲנָשָׂא, חַיּוֹת בְּרָא וְעוֹפִי
שְׂמִיָּא.

יְהִי רַבּוֹן עֲלֵם וְעֹלְמִיָּא, אֲנֹתָ הוּא מַלְכָּא מְלִיךְ מַלְכֵּיָא, עוֹבֵד גְּבוּרְתָּךְ וְתַמְחֵיָא,
שְׁפָר קְדָמְךָ לְהַתְיוּהָ.

רַבְרַבִּין עוֹבְדִיךָ וְתַקִּיפִין, מְכַה רְמִיָּא זִקָּה כְּפִיפִין, לוֹ
יְחָא גְבַר שְׁנִין אֶלְפִין, לָא יַעוּל גְּבוּרְתָּךְ בְּחִשְׁבֵּנִיָּא.

יְהִי רַבּוֹן עֲלֵם וְעֹלְמִיָּא, אֲנֹתָ הוּא מַלְכָּא מְלִיךְ מַלְכֵּיָא, עוֹבֵד גְּבוּרְתָּךְ וְתַמְחֵיָא,
שְׁפָר קְדָמְךָ לְהַתְיוּהָ.

אֵלֶּהָא דִּי לָהּ יָקָר וּרְבוּתָא, פְּרוּק יֵת עֲנָה מְפּוּם
אַרְיוּתָא, וְאַפִּיק יֵת עֲמָה מְגוֹ גְלוּתָא, עֲמָה דִּי בְּחִרְתָּ
מִכָּל אַמִּיָּא.

יְהִי רַבּוֹן עֲלֵם וְעֹלְמִיָּא, אֲנֹתָ הוּא מַלְכָּא מְלִיךְ מַלְכֵּיָא, עוֹבֵד גְּבוּרְתָּךְ וְתַמְחֵיָא,
שְׁפָר קְדָמְךָ לְהַתְיוּהָ.

• • •

• אלקא די לי יקר ורבותא פרוק ית ענך מפום אריותא

יש לבאר בזה, דהנה איתא בבית הלוי (סו"פ יגש) ז"ל דלעולם לא
יפרסם הקב"ה שם כבודו בעולם ע"י מעשה היוצא חוץ מדרך הטבע
רק באמצעות צורך ישועתן של ישראל, ע"כ. והנה תכלית רצוננו הוא
להגדיל כבוד שמו ית' בעולם, כי רק לו יאתה הכבוד והגדולה, ולפי"ז
יבואר דזהו שאומרים שהקב"ה לו 'יקר ורבותא', ומכיון שכאמור הדרך
להגדיל שמו ית' הוא רק ע"י גאולת וישועת ישראל, זהו שמבקשים
'פרוק ית ענך' ועי"ז יתפרסם שמו בעולמו.

לְמִקְדָּשְׁךָ תוֹב וּלְקֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין, אֶתֶר דִּי בֵּה יַחֲרוֹן רוּחִין
וּנְפָשִׁין, וַיִּזְמְרוּן לָךְ שִׁירִין וְרַחֲשִׁין, בִּירוּשָׁלַם קִרְתָּא
דְּשׁוּפְרִיא.

יְה רַבּוֹן עָלֵם וְעֶלְמִיא, אֲנִתְּ הוּא מִלְכָּא מְלֹךְ מְלָכִיא, עוֹבֵד גְּבוּרְתָּהּ וְתַמְחִיא,
שְׁפָר קִדְמוֹהּ לְהַתְיוּהּ.

צמאה נפשי

צְמָאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים, לֵאל חֵי,
לְבִי וּבִשְׂרִי יִרְגְּנוּ לֵאל חֵי.

א ל אַחַד בְּרֵאֲנִי וְאָמַר, חֵי אֲנִי, כִּי לֹא יִרְאֵנִי, הָאָדָם
וְחֵי.
ב רָא כָּל בְּחֻכְמָהּ, בְּעֵצָהּ וּבְמִזְמוּנָהּ, מְאֹד נַעֲלָמָהּ,
מַעֲיִנִי כָּל חֵי.

...

• למקדשך תוב ולקודש קודשין

יש לומר בביאור הבקשה של 'ולקודש קודשין' עפי"ד הגמ' בראש
השנה (לא). עשר מסעות נסעה שכינה, ומנה שם מכפורת לכרוב,
(ומכרוב לכרוב), ומכרוב למפתן, וממפתן לחצר, ומחצר למזבח וכו',
עיי"ש. הרי דשייך שתהא השכינה בביהמ"ק אבל לא תהא במקומה
בבית קדש הקדשים, וא"כ יש לומר דע"ז מבקשים 'למקדשך תוב
ולקדש קודשין' שהשכינה תשוב למקומה ממש, בבית קדש הקדשים.

• ויזמרון לך שירין ורחשין בירושלים קרתא דשופריא

לכאוו' היכן מצינו דין שירה בעיר ירושלים, אמנם יש להסמיק לכך
את דברי הגמ' שבועות (טו). ת"ר שיר של תודה בכנורות ובנבלים על
כל פינה ופינה ועל כל אבן גדולה שבירושלים, ע"ש. וכן מביאי
ביכורים כשנכנסו אמרו פסוקים והחליל הכה לפניהם [יעזיין ר"ש
ביכורים פ"ג מ"ב], ואפשר שלזה נתכוין הפייט.

ר ם על כל כבודו, כל פה יתוה הודו, ברוך אשר
בידו, נפש כל חי.

ה בדיל ניני תם, חקים להורותם, אשר יעשה אתם,
האדם וחי.

מ י זה יצטרך, נמשל באבק דק, אמת כי לא יצדק,
לפניה כל חי.

ב לב יצר חשוב, בדרמות חמת עכשיו, ואיכבה ישוב,
הבשר החי.

ג סוגים אם אבו, ומדרךם שבו, טרם ישכבו, בית
מועד לכל חי.

ע ל כל אהודה, כל פה תיתרה, פותח את ידה,
ומשביע לכל חי.

ז כר אהבת קדומים, והחיה נרדמים, וקרוב הימים,
אשר בן ישי חי.

ח אה, לגברת אמת, שפחה נואמת, לא כי, בגד המות,
ובני החי.

הלא חלקך מראש, חלק, דמו דרש, ושפך אף על
ראש, השעיר החי.

א קד על אפי, ואפרש לך כפי, עת כי אפתח פי,
בנשמת כל חי.

צור משלו

צור משלו אכלנו, ברכו אמוני, שבענו והותרנו כדבר יהוה.

הֲזֶן אֶת עוֹלָמוֹ, רוֹעֵנו אֲבִינוֹ, אֲכָלְנוּ אֶת לֶחֶמוֹ
וַיִּינוּ שְׁתִּינוּ, עַל כֵּן נֹדָה לְשִׁמוֹ וְנִהְלָלוּ בְּפִינוּ,
אֲמָרְנוּ וְעֲנִינוּ אֵין קָדוֹשׁ כִּיהוָה.

צור משלו אכלנו, ברכו אמוני, שבענו והותרנו כדבר יהוה.

בְּשִׁיר וְקוֹל תּוֹדָה נִבְרָךְ לֵאלֹהֵינוּ, עַל אֶרֶץ
חֲמֻדָּה טוֹבָה שֶׁהִנְחִיל לְאַבוֹתֵינוּ, מְזוֹן וַיַּצֵּדָה
הַשְּׂבִיעַ לְנַפְשָׁנוּ, חֲסִדוֹ גָּבַר עָלֵינוּ וְאַמַּת יְהוָה.

צור משלו אכלנו, ברכו אמוני, שבענו והותרנו כדבר יהוה.

רַחֵם בְּחֶסֶדְךָ עַל עַמֶּךָ צוּרְנוּ, עַל צִיּוֹן מְשֻׁכָּן
כְּבוֹדְךָ זָבֹול בֵּית תִּפְאָרְתָנוּ, בֶּן דָּוִד עֲבָדְךָ יָבֵא
וַיִּגְאֲלֵנוּ, רוּחַ אֲפִינוּ מְשִׁיחַ יְהוָה.

צור משלו אכלנו, ברכו אמוני, שבענו והותרנו כדבר יהוה.

יִבְנֶה הַמִּקְדָּשׁ עִיר צִיּוֹן תְּמִלָּא, וְשֵׁם נָשִׁיר שִׁיר
חֲדָשׁ וּבִרְנָנָה נַעֲלָה, הִרְחֵמוּ הַמִּקְדָּשׁ יִתְבָּרַךְ
וַיִּתְעַלָּה, עַל כּוֹס יַיִן מִלֵּא כְּבָרְכַת יְהוָה.

צור משלו אכלנו, ברכו אמוני, שבענו והותרנו כדבר יהוה.

• • •

• יבנה המקדש עיר ציון תמלא

הפייט מבקש על בנין המקדש, ומוסיף בקשה מיוחדת שתתמלא
עיר ציון, ויש להבין היכן מצינו ענין בזה שתתמלא עיר ציון ומהו

יה אכסוף

יְהִי אֲכַסְף נָעַם שַׁבָּת הַמִּתְאַמֶּת וּמִתְאַחֶדֶת בְּסִגְלָתָהּ. מִשּׁוֹף נָעַם
יִרְאָתָהּ לָעַם מִבְּקָשֵׁי רְצוֹנָהּ. קִדְשָׁם בְּקִדְשֵׁי הַשַּׁבָּת הַמִּתְאַחֶדֶת
בְּתוֹרָתָהּ. פָּתַח לָהֶם נָעַם וְרָצוֹן לִפְתָּח שַׁעְרֵי רְצוֹנָהּ.

יְהִי אֲכַסְף נָעַם שַׁבָּת הַמִּתְאַמֶּת וּמִתְאַחֶדֶת בְּסִגְלָתָהּ.

• • •

הבקשה ע"ז, [א"ה ואע"פ דאיכא הבטחה ביחזקאל (פרק לו) על כל
הערים החרבות בא"י שימלאו צאן אדם, אבל הכא הזכיר עיר ציון דרך
פרט].

ונראה לבאר עפ"י מה דאיתא במגילה (דף ו.) על הכתוב ביחזקאל
(כו, ב) 'אמלאה החרבה' (יחזקאל כו ב), קסרי וירושלים אם יאמר לך אדם
חרבו שתיהן אל תאמן ישבו שתיהן אל תאמן חרבה קסרי וישבה
ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן שנאמר אמלאה החרבה
אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו. ומבואר בזה דבנין
ירושלם היינו בזה שתתמלא, וכלשון הכתוב 'אמלאה', וא"כ זהו שאמר
עיר ציון תמלא, שהוא בקשה על בנין ירושלם, והוי ב' בקשות, תחילה
מבקש על בנין המקדש, ואח"כ מוסיף בקשה על עיר ציון שתבנה.

והענין בזה, כי בחורבן ירושלם תרתי היו בה, האחד כפשוטו
שנחרבו חומותי ומעונותי, ועוד שגלו ישראל ממנה, וגם זה כשלעצמו
נקרא חורבן, דבנין וחורבן אינו תלוי רק במקום עצמו, אלא גם ביושביו,
וכמבו' מדברי הגמ' דדריש לקרא מלאה וחרבה זה לעומת זה, ומוכח
דכשאין העיר מלאה ה"ז חורבנה של עיר, [א"ה עי' מגילה ג: מאי חרב
אילימא חרבו חומותיו כו' אלא מאי חרב שחרב מעשרה בטלנין],
וממילא בבנין העיר ירושלם וחומותי ללא שישבו אלי' בני ישראל
אכתי אינו נחשב בנין, כי גם אם המקום קיים ועומד על תילו ה"ז נחשב
חרב בהעדר יושב בו, וכמש"נ בדברי הגמ' שם, וא"כ זהו שמבקש עיר
ציון תמלא, כי בנין ירושלם יתקיים רק בקיבוץ בני' לתוכה.

ומ"מ לענין קדושת ירושלם תלוי בקיום החומה ולא בגלות
היושבים ממנו, כמבו' בתוס' זבחים (דף ס: ד"ה מאי קסבר), שכתבו וז"ל,
וכ"ת כשחרב הבית ונהרס המזבח אבל חומות ירושלם קיימות ולא
בטלה קדושתה וכו'.

הִזָּה הָזָה שְׁמור שׁוֹמְרֵי וּמִצְפִּים שַׁבַּת קִדְשָׁהּ. בְּאֵיל תַּעֲרוֹג עַל
אֲפִיקֵי מַיִם נִפְשָׁם תַּעֲרוֹג לְקַבֵּל נַעַם (קִדְשָׁת) שַׁבַּת הַמִּתְאַחֲדָת
בְּשֵׁם קִדְשָׁהּ. הִצֵּל מֵאַחֲרֵי לְפָרוֹשׁ מִן הַשַּׁבָּת לְבַלְתִּי תִהְיֶה סְגוּר
מִהֶם שֵׁשֶׁת יָמִים הַמְקַבְּלִים קִדְשָׁהּ מִשַּׁבַּת קִדְשָׁהּ. וְטַהֵר לָבָם
בְּאַמֶּת וּבְאַמוּנָה לְעִבְדָּהּ.

יָהּ אֱכַסְף נַעַם שַׁבַּת הַמִּתְאַמֶּת וּמִתְאַחֲדָת בְּסִגְלָתָהּ.

וַיְהִיו רַחֲמֵיךָ מִתְגַּלְלִים עַל (מִדּוּתִיךָ. וַיְהִיו רַחֲמֵיךָ מִתְגַּלְלִים
עַל) עִם קִדְשָׁהּ. לְהַשְׁקוֹת צְמֹאֵי חֲסִדָּהּ. בְּנִהֵר הַיּוֹצֵא מִעֵדֶן.
לְעֹשֶׂר אֶת יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאֶרֶת הַמַּפְאָרִים אוֹתָךְ (בְּיוֹם שַׁבָּת) עַל
יְדֵי שַׁבַּת קִדְשָׁהּ. כָּל שְׂשֹׁה יָמִים לְהַנְחִילָם נִחְלָת יַעֲקֹב בְּחִירָהּ.

יָהּ אֱכַסְף נַעַם שַׁבַּת הַמִּתְאַמֶּת וּמִתְאַחֲדָת בְּסִגְלָתָהּ.

הַשַּׁבָּת נַעַם הַנִּשְׁמֹת וְהַשְׁבִּיעִי עֲנֵג הָרוּחוֹת וְעֵדֶן הַנִּפְשׁוֹת
לְהִתְעַדֵּן בְּאַהֲבָתָךְ וּבִירְאָתָךְ (וִירְאָתָךְ). שַׁבַּת קִדְשׁ נִפְשֵׁי חוֹלֵת
אַהֲבָתָךְ. שַׁבַּת קִדְשׁ נִפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יַחֲסִינוּ. יְרוּיֵן
מִדְּשֵׁן בֵּיתָךְ.

יָהּ אֱכַסְף נַעַם שַׁבַּת הַמִּתְאַמֶּת וּמִתְאַחֲדָת בְּסִגְלָתָהּ.

סדר סעודת יום השבת

בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא, בְּסַעֲוִדְתָּא תִּנְיָנָא כְּתִיב, אֵז תִּתְעַנֵּג
עַל יְהוָה, עַל יְהוָה וְדָאִי. דְּהֵיכִי שַׁעֲתָא אֲתִּיגְלִיא
עֲתִיקָא קַדִּישָׁא, וְכָלְהוּ עַלְמִין בְּחִדּוֹתָא וּשְׁלִימוֹ,
וְחִדּוֹתָא דְּעֲתִיקָא עֲבָדִינָן וּסַעֲוִדְתָּא דִּילָהּ הִיא וְדָאִי.
בְּסַעֲוִדְתָּא תְּלִיתָאָה דְּשַׁבְּתָא כְּתִיב, וְהֶאֱכִלְתִּיךָ גִּחְלַת
יַעֲקֹב אֲבִידָהּ, דָּא הִיא סַעֲוִדְתָּא דְּזַעִיר אֲנָפִין דְּהָוִי
בְּשְׁלִימוֹתָא, וְכָלְהוּ שַׁתָּא יוֹמִין מִהֵוֹא שְׁלִימוֹ
מִתְּבָרְכָאן, וּבְעֵי בְּרֵשׁ לְמַחְדֵּי בְּסַעֲוִדְתָּהּ וּלְאִשְׁלָמָא
אֵלִין סַעֲוִדְתִּי, דְּאֲנֹן סַעֲוִדְתִּי מִהֵימְנוּתָא שְׁלִיכְתָּא
דְּזַרְעָא קַדִּישָׁא דִּישְׂרָאֵל דִּי מִהֵימְנוּתָא עֲלָאָה דָּא
דִּילָהּוֹן וְלֹא דְעַמִּין עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, וּבְגִינִי כִּדְ אָמַר,
בִּינִי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. תָּא חַוִּי, בְּסַעֲוִדְתִּי אֵלִין
אֲשַׁתְּמוּדְעִין יִשְׂרָאֵל דְּאֲנֹן בְּנֵי מַלְכָּא דְּאֲנֹן מִהֵיכְלָא
דְּמַלְכָּא דְּאֲנֹן בְּנֵי מִהֵימְנוּתָא, וּמֵאן דְּפָגִים חָד
סַעֲוִדְתָּא מְנִיחָהּ, אֲחִיו פְּגִימוֹתָא לְעֵלָא, וְאֲחִיו גְּרָמָה
דְּלָאוּ מִבְּנֵי מַלְכָּא עֲלָאָה הוּא, דְּלָאוּ מִבְּנֵי הֵיכְלָא
דְּמַלְכָּא הוּא, דְּלָאוּ מִזְרַעָא קַדִּישָׁא דִּישְׂרָאֵל הוּא,
וְיַהֲבִין עֲלָהּ חוּמְרָא דְּתַלְתָּ מְלִין דִּינָא דְּגִיְהֵנִם וְכוּ'.
וְתָא חַוִּי, בְּכָלְהוּ שְׁאָר זְמָנִין וְחֻגִין בְּעֵי בְּרֵשׁ לְחֵדִי
וּלְמַחְדֵּי לְמַסְכְּנִי, וְאִי הוּא חֲדִי בְּלַחֲדוּי וְלֹא יַהֲיִב
לְמַסְכְּנִי, עוֹנֶשֶׁה סְגִי דְּהָא בְּלַחֲדוּי חֲדִי וְלֹא יַהֲיִב חֲדוּ
לְאַחֲרָא, עֲלָהּ כְּתִיב, וְזִרְתִּי פָּרֵשׁ עַל פְּנִיכֶם פָּרֵשׁ
חֲגִיכֶם, וְאִי אִיחָהּ בְּשַׁבְּתָא חֲדִי, אָף עַל גַּב דְּלָא יַהֲיִב

לְאַחֲרָא, לֹא יִהְיֶין עֲלֵה עוֹנֶשָׁא כְּשָׂאָר זְמַנִּין וְחֻגִין,
 וְכַתִּיב, פָּרַשׁ חֲגִיכֶם, פָּרַשׁ חֲגִיכֶם קֹאמֶר, וְלֹא פָּרַשׁ
 שְׁבֻתְכֶם, וְכַתִּיב חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנָאָה נִפְשִׁי,
 וְאֵלּוּ שְׁבֻת לֹא קֹאמֶר, וּבִגְיִי כַךְ, כְּתִיב, בִּינִי וּבִין בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל. וּמִשּׁוּם דְּכָל מְהִימְנוּתָא אֲשֵׁתִּיכָא בְּשִׁבְתָּא,
 יִהְיֶין לָהּ לְבַר נֶשׁ נִשְׁמָתָא אַחֲרָא, נִשְׁמָתָא עֲלֵאָה,
 נִשְׁמָתָא דְּכָל שְׁלִימוֹ בְּהַ פְּדוּגָמָא דְּעֲלָמָא דְּאֵתִי,
 וּבִגְיִי כַךְ אֶקְרִי שְׁבֻת, מַהוּ שְׁבֻת, שְׁמָא דְּקוּדְשָׁא
 בְּרִידָה הוּא, שְׁמָא דְּאִיהוּ שְׁלִים מְכַל סְטְרוֹי. אָמַר רַבִּי
 יוֹסֵי, וְדָאִי כַךְ הוּא. וְיִ לָהּ לְבַר נֶשׁ דְּלֹא אֲשָׁלִים
 חֲדוּתָא דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא, וּמֵאֵן חֲדוּתָא דִּילָהּ, אֵלֵין
 תִּלְתִּי סְעוּדָתִי מְהִימְנוּתָא, סְעוּדָתִי דְּאַבְרָהָם יִצְחָק
 וְיַעֲקֹב כְּלִילֵין בְּהוּ, וְכִלְהוּ חֲדוּ עַל חֲדוּ מְהִימְנוּתָא
 שְׁלִימוּתָא מְכַל סְטְרוֹי. תֵּאנָא, בְּהֲדִין יוֹמָא מִתְּעַטְרִין
 אַבְהֹן, וְכָל בְּנֵין יִנְקִין מַה דְּלָאוּ הָכִי בְּכָל שָׂאָר חֻגִין
 וְזְמַנִּין. בְּהֲדִין יוֹמָא חִיבָא דְּגִיּוֹנָם גִּיּוֹחִין, בְּהֲדִין יוֹמָא
 כָּל דִּינִין אֲתַכְּפִין וְלֹא מִתְּעַרִין בְּעֲלָמָא, בְּהֲדִין יוֹמָא
 אֲוִרִיתָא מִתְּעַטְרָא בְּעַטְרִין שְׁלָמִין, בְּהֲדִין יוֹמָא
 חֲדוּתָא וְתַפְנוּקָא אֲשֵׁתִּימַע בְּמֵאֵתָן וְחֻמְשִׁין עֲלָמִין.
 בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

אתקינו סעודתא

אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא, חדותא דמלכא קדישא.
אתקינו סעודתא דמלכא. דא היא סעודתא דעתיקא קדישא,
והקל תפוחין קדישין וזעיר אנפין אתין לסעדא בהרה.

אסדר לסעודתא

אסדר לסעודתא, בצפרא דשבתא, ואזמין בה השתא,
עתיקא קדישא. נהורה ישרי בה, בקדושא רבא,
ובחמרא טבא, דבה תחדדי נפשא. ישדר לן שופרה,
ונחזי ביקרה, ויחזי לן סתרה, דאתאמר בלחישא.
יגלה לן טעמי, דבתריסר נהמי, דאנון את בשמה,
כפילא וקלישא. צרורא דלעלא, דבה חיי כלא,
ויתרבי חילא, ותסק עד רישא. חדו חצדי חקלא,
בדבור ובקלא, ומללו מלה, במתיקא כדובשא. קדם
רבון עלמין, במלין סתימין, תגלון פתגמין, ותימרון
חדושא. לעטר פתורא, ברזא יקירא, עמיקא וטמירא,
ולאו מלתא אושא. ואלן מליא, יהון לרקיעא, ותמן
מאן שריא, הלא החוא שמשא. רבו יתיר יסגי, לעלא
מן דרגה, ויסב בת זוגה, דהות פרישא.

חי ה' וברוך צור

ח י יהוה וברוך צור, ביהוה תתהלל נפשי, כי יהוה יאיר נרי, בהלל נרו עלי ראשי.

י הוה רעי לא אחסר, על מי מנחות ינהלני, נתן לחם לכל בשר, לחם חקי הטריפני.

י הי רצון מלפניך, אתה אלהי קדושי, תערוך לפני שלחנה, תרשן בשמן ראשי.

מ י יתן מנוחת, לפני אדון השלום, והיתה שלמה מטתי, החיים והשלום.

י שלח מלאכו לפני, ללוחי לוי, בכוס ישועות אשא פני, מנת בוכי רוח.

צ מאה נפשי אל יהוה, ימלא שבע אסמי, אל ההרים אשא עיני, בהלל ולא כשמי.

ח דות ימים ושנות עולמים, עורה כבודי עורה, ועל ראשי יהיו תמים, נר מצוה ואור תורה.

ק ומה יהוה למנוחת, אתה וארון עזך, קח נא אל את ברכת, והחזק מגן חוץ.

מזמור לדוד, יהוה רעי לא אחסר: בנאות דשא ירביצני, על-מי מנחות ינהלני: נפשי ישוב, ינחני במעגלי צדק למען שמו. גם כִּי-אֵלֶךְ בְּנִיא צְלֻמוֹת, לֹא-אִירָא רָע כִּי-אַתָּה עִמָּדִי, שְׁבִטְךָ וּמִשְׁעֲנִתְךָ הִמָּה יִנְחָמֵנִי: תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שְׁלֹחַן נֹגֵד צִרְיִי, דִּשְׁנֶנָּה בְּשֶׁמֶן רֹאשִׁי, בּוֹסֵי רוּחַ: אֵךְ טוֹב וְחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל-יְמֵי חַיִּי, וְשִׁבְתִּי בְּבֵית יְהוָה לְאָרֶךְ יָמִים:

קידושא רבא

אם־תָּשִׁיב מִשְׁבֶּת רְגִלְךָ, עֲשׂוֹת חֲפָצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי, וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת
עֲנֵנִי, לְקָדוֹשׁ יְהוָה מְכַבֵּד, וּבִכְרָתוֹ מַעֲשׂוֹת דִּרְכֶיךָ, מִמְּצוֹא חֲפָצְךָ
וְדָבָר דְּבָר: אֲזִי תִתְעַנֵּנִי עַל־יְהוָה, וְהִרְפַּכְתִּידָּ עַל־בְּמִתִּי אֶרֶץ,
וְהֵאכֵלְתִּידָּ נִחְלֵת יַעֲקֹב אָבִיךָ, כִּי פִי יְהוָה דִּבֶּר:

יש נוהגים להתחיל קידוש מ"ושמרו" או מ"זכור את יום השבת", ולא יתחיל מ"על כן
ברך", "דכל פסוקא דלא פסקיה משה, אנן לא פסקינן" [מ"כ רפט, ב].

וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת, לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת
לְדֶרֶתָם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא
לְעֹלָם, כִּי־שִׁשַּׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־
הָאָרֶץ, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ:

זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקָדְשׁוֹ: שִׁשַּׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ
כָּל־מְלָאכָתְךָ: וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ, לֹא־
תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה, אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ, עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ
וּבְהֶמְתְּךָ, וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: כִּי שִׁשַּׁת־יָמִים עָשָׂה
יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ, אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־
בָּם, וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי,

עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ:

כשמוציא אחרים אומר: סְבְּרִי מְרִנָּן וְרַבְּנָן וְרַבּוּתִי.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן.

זמירות ליום שבת

ברוך ה' יום יום

ברוך אֲדֹנֵי יוֹם יוֹם, יַעֲמֹס לָנוּ יֵשַׁע וּפְדִיּוֹם, וּבִשְׁמוֹ
 נִגִּיל כָּל הַיּוֹם, וּבִישׁוּעָתוֹ נָרִים רֹאשׁ עֲלִיּוֹן, כִּי הוּא
 מַעֲוֹז לְדָל, וּמִחֲסֶה לְאַבְיוֹן. שְׁבִטִי יֵה לְיִשְׂרָאֵל עֲדוּת,
 בְּצַרְתָּם לוֹ צָר בְּסִבְלוֹת וּבַעֲבָדוֹת, בְּלִבְנֵת הַסְפִּיר
 הָרָאם עַז יִדְרוֹת, וְנִגְלָה לְהַעֲלוֹתָם מֵעֶמְק בּוֹר
 וְדוֹת, כִּי עַם יִהְיֶה הַחֲסֵד, וְהִרְפָּה עַמּוֹ פְּדוּת. מִה יִקָּר
 חֲסֵדוֹ בְּעָלוֹ לְגוֹנְנָמוֹ, בְּגָלוֹת בְּבִלָּה שְׁלַח לְמַעֲנָמוֹ,
 לְהוֹרִיד בְּרִיחִים נִמְנָה בִּינִימוֹ, וַיִּתֶּנָּם לְרַחֲמִים לִפְנֵי
 שׁוֹבִימוֹ, כִּי לֹא יִטֹּשׁ יִהְיֶה אֶת עַמּוֹ, בַּעֲבוּר הַגָּדוֹל
 שְׁמוֹ. עֵילָם שֵׁת כִּסְאוֹ לְהַצִּיל יְדִידוֹ, לְהַאֲבִיד מִשֵּׁם
 מֵאֲזָנֵי מוֹרְדֵיּוֹ, מַעֲבֵר בַּשִּׁלַּח פָּדָה אֶת עֲבָדָיו, קָרָן
 לְעַמּוֹ יָרִים תְּהַלָּה לְכָל חֲסִידָיו, כִּי אִם הוֹגָה וְרַחֵם,
 בְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסִידָיו. וּצְפִיר הָעִזִּים הַגָּדִיל עֲצוּמָיו,
 וְגַם חֲזוֹת אַרְבַּע עָלוּ לְמִרוֹמָיו, וּבִלְבָב דָּמוֹ לְהַשְׁחִית
 אֶת רְחוּמָיו, עַל יְדֵי כֹהֲנָיו מִגֵּר מִתְקוּמָיו, חֲסִידֵי
 יִהְיֶה כִּי לֹא תִמְנֶנּוּ, כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו. נִסְגָּרְתִּי
 לְאָדָם בֵּיד רְעֵי מִדְּנִי, שֶׁכָּכֵל יוֹם וַיּוֹם מִמְּלָאִים
 בְּרָסָם מֵעֲדָנִי, עֲזַרְתּוֹ עָמִי לְסִמּוֹ אֶת אֲדָנִי, וְלֹא
 נִטְשָׁתִּי כָּל יְמֵי עֲדָנִי, כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם אֲדָנִי.
 בָּבֹאוּ מֵאֲדָוָה חֲמוּץ בְּגָדִים, זָבַח לוֹ בְּבִצְרָה וְטִבַּח לוֹ
 בְּבוֹגְדִים, וַיֵּז נֶצְחָם מִלְּבוּשָׁיו לְהַאֲדִים, בָּכָחוּ הַגָּדוֹל
 יִבְצֵר רוּחַ נְגִידִים, הָגָה בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים.

רֹאוּתוֹ כִּי בֶן אֲדוֹמֵי הָעוֹצֵר, יִחַשְׁב־לוֹ בְּבִצְרָה תִקְלָט
 כְּבִצֵּר, וּמִלֵּאף כְּאֶדָם בְּתוֹכָהּ יִנָּצֵר, וּמִזִּיד כְּשׁוֹגֵג
 בְּמִקְלָט יִעֲצֵר, אֶהְבּוּ אֶת יְהוָה כָּל חֲסִידָיו, אֲמוּנִים
 נִצֵּר. יִצִּיָּה צוּר חֲסִדוֹ קִהְלוּתָיו לְקִבֵּץ, מֵאַרְבַּע רוּחוֹת
 עָדָיו לְהַקְבִּץ, וּבִהַר מְרוֹם הָרִים אוֹתָנּוּ לְהַרְבִּץ,
 וְאִתָּנּוּ יָשׁוּב נְדָחִים קוֹבֵץ, יָשִׁיב לֹא נֶאֱמַר, כִּי אִם
 וְשָׁב וְקִבֵּץ. בָּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר טוֹב גְּמֻלָּנוּ,
 כְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסָדָיו הַגָּדִיל לָנוּ, אֵלֶּה וּכְאֵלֶּה יוֹסֵף
 עֲמָנוּ, לְהַגְדִּיל שְׁמוֹ הַגָּדוֹל הַגָּבוּר וְהַנּוֹדָא שֶׁנִּקְרָא
 עָלֵינוּ. בָּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּרָאֵנוּ לְכַבּוֹדוֹ, לְהַלְלוֹ
 וּלְשַׁבְּחוֹ וּלְסַפֵּר הוֹדוֹ, מִכָּל אִם גִּבּוֹר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ, לִבֵּן
 בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ וּבְכָל מְאֹד, נִמְלִיכּוֹ וּנְיַחֲדוֹ.
 שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוֹ יִשִּׁים עָלֵינוּ בְּרָכָה וְשְׁלוֹם, מִשְׁמָאל
 וּמִיָּמִין עַל יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹם, הֶרְחַמֵּן הוּא יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ
 בְּשְׁלוֹם, וְיִזְכְּנוּ לְדָאוֹת בָּנִים וּבָנֵי בָנִים עוֹסְקִים
 בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת, עַל יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹם, יוֹעֵץ אֵל גָּבוּר
 אָבִי עַד שֶׁד שְׁלוֹם.

ברוך אל עליון

ברוך אל עליון אשר נתן מנוחה, לנפשנו פדיון משאת ואנחה, והוא ידרש לעיון עיר הנדחה, עד אנה תוגיון נפש נאנחה.

השומר שבת, הבן עם הבת,
לאל ירצו כמנחה על מחבת.

רוכב בערבות מלך עולמים, את עמו לשבת און
בנעימים, במאכלי ערבות במיני מטעמים, במלבושי
כבוד זבח משפחה.

השומר שבת, הבן עם הבת, לאל ירצו כמנחה על מחבת.

ואשרי כל חוכה לתשלומי כפל, מאת כל סוכה שוכן
בערפל, נחלה לו יזכה בהר ובשפלה, נחלה ומנוחה
בשמי לו זרחה.

השומר שבת, הבן עם הבת, לאל ירצו כמנחה על מחבת.

כל שומר שבת בדת מחללו, הן הכשר חבת קדש
גורלו, ואם יצא חובת היום אשרי לו, אל אל אדון
מחוללו מנחה היא שלוחה.

השומר שבת, הבן עם הבת, לאל ירצו כמנחה על מחבת.

חמדת הימים קראו אלי צור, ואשרי לתמימים אם
יהיה נצור, פתר הלומים על ראשם יצור, צור
העולמים רוחו בם נחה.

השומר שבת, הבן עם הבת, לאל ירצו כמנחה על מחבת.

זְכוּר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ, קִרְנוּ כִּי גִבְהָה נִזְרַע עַל
רֹאשׁוֹ, עַל כֵּן יִתֵּן הָאָדָם לְנַפְשׁוֹ, עֲנֹג וְגַם שְׂמִיחָה בָּהֶם
לְמִשְׁחָה.

הַשּׁוֹמֵר שַׁבָּת, הִבּוּ עִם הַבַּת, לֹאֵל יִרְצוּ כְּמִנְחָה עַל מִחְבַּת.
קֹדֶשׁ הִיא לָכֶם שַׁבָּת הַמִּלְכָּה, אֶל תּוֹךְ בְּתִיכֶם לְהִנִּיחַ
בְּרָכָה, בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם לֹא תַעֲשׂוּ מְלָאכָה, בְּנִיכֶם
וּבְנוֹתֵיכֶם עֶבֶד וְגַם שִׁפְחָה.

הַשּׁוֹמֵר שַׁבָּת, הִבּוּ עִם הַבַּת, לֹאֵל יִרְצוּ כְּמִנְחָה עַל מִחְבַּת.

יום זה מכובד

יוֹם זֶה מְכַבֵּד מְכַל יָמִים, כִּי בּוֹ שַׁבָּת צוּר עוֹלָמִים.
שִׁשֶּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָתְךָ, וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹאֲלֹהִיהָ,
שַׁבָּת לֹא תַעֲשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה, כִּי כָל עֲשֵׂה שִׁשֶּׁת יָמִים.

יוֹם זֶה מְכַבֵּד מְכַל יָמִים, כִּי בּוֹ שַׁבָּת צוּר עוֹלָמִים.

רֹאשׁוֹן הוּא לְמִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, יוֹם שַׁבְּתוֹן יוֹם שַׁבָּת קֹדֶשׁ,
עַל כֵּן כָּל אִישׁ בֵּינֵנוּ יִקְדֹּשׁ, עַל שְׁתֵּי לֶחֶם יִבְצְעוּ
תְּמִימִים.

יוֹם זֶה מְכַבֵּד מְכַל יָמִים, כִּי בּוֹ שַׁבָּת צוּר עוֹלָמִים.

...

• על כן כל איש ביינו יקדש

יש לדקדק שלא אמר ביין יקדש אלא ביינו, וצ"ב דהרי יכול לקדש
אף בשל אחרים. ואפשר שרמז בזה לדין של המקדש צריך שיטעום,
וכדעת הגאונים (בשו"ע סי' רע"א סי"ד) שהטעימה מעכבת, וזהו כל איש
ביינו יקדש, שצריך שהיין יהי' עבورو יין של שתי', ולא סגי ביין הראוי
לו לברכת המצוות גרידא.

אֶכֶל מִשְׁמָנִים שֶׁתָּה מִמֵּתָקִים, כִּי אֵל יִתֵּן לְכָל בּוֹ
דְּבָקִים, בְּגֵד לְלֶבֶשׁ לֶחֶם חֻקִּים, בָּשָׂר וְדָגִים וְכָל
מִטְעָמִים.

יום זה מכבד מכל ימים, כי בו שבת צור עולמים.

לֹא תַחֲסֹר כָּל בּוֹ וְאֶכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ, וּבִרְכָתָּ אֶת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ, כִּי בִרְכָךָ מִכָּל הָעָמִים.

יום זה מכבד מכל ימים, כי בו שבת צור עולמים.

הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹדוֹ, וְגַם הָאָרֶץ מְלֵאָה חֶסֶד, וְרָאוּ
כִּי כָל אֱלֹהִים עָשְׂתָה יְדוֹ, כִּי הוּא הַצּוֹר פְּעֵלֹ תָמִיד.

יום זה מכבד מכל ימים, כי בו שבת צור עולמים.

יום שבתון

יוֹם שַׁבָּתוֹן אֵין לְשִׁפְתָּה, זָכְרוּ כְּרִית הַנִּיחוּת, יוֹנָה מִצָּאָה
בּוֹ מְנוּחַ, וְשֵׁם יְנוּחוֹ יִגְיַעִי כָּת.

יוֹנָה מִצָּאָה בּוֹ מְנוּחַ, וְשֵׁם יְנוּחוֹ יִגְיַעִי כָּת.

הַיּוֹם נִכְבָּד לְבָנֵי אַמּוֹנִים, זְהִירִים לְשִׁמְרוֹ אָבוֹת וּבָנִים,
חֻקּוֹ בְּשָׁנֵי לוֹחוֹת אֲבָנִים, מְרַב אוֹנִים וְאַמִּיץ כָּת.

יוֹנָה מִצָּאָה בּוֹ מְנוּחַ, וְשֵׁם יְנוּחוֹ יִגְיַעִי כָּת.

וּבָאוּ כָּלָם בְּבִרְיַת יַחַד, נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע אָמְרוּ בְּאַחַד,
וּפְתָחוּ וְעָנּוּ יְהוָה אַחַד, בְּרוּךְ הַנֶּתֶן לַיֵּעָף כָּת.

יוֹנָה מִצָּאָה בּוֹ מְנוּחַ, וְשֵׁם יְנוּחוֹ יִגְיַעִי כָּת.

• • •

• ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד

מבואר מלשון הפיוט שכולם פתחו ואמרו נעשה ונשמע ממש,
והוא ע"פ הפסוק בפרשת יתרו (שמות יט ח) 'ויענו כל העם יחדו ויאמרו

**דָּבָר בְּקִדְשׁוֹ בְּהַר הַמֹּרֶה, יוֹם הַשְּׁבִיעִי זְכוֹר וְשִׁמּוֹר, וְכָל
פְּקֻדָּיו יַחַד לַגְּמוֹר, חֵזֶק מִתְּנִים וְאַמִּץ כֹּחַ.
יִזְנֶה מִצָּאָה בּוֹ מְנוּחַ, וְשֵׁם יְיָוָה יִגְיַעֲי כָח.**

...

כל אשר דבר ה' נעשה, ומזה שהוסיף הכתוב תיבת 'יחדו' מבואר, שכולם פתחו וענו כן כאחת ללא שום שהי' בין אחד לחברו, אלא כל הששים ריבוא ענו מיד ואמרו נעשה ונשמע, ובפרשת משפטים (שמות כד ג) כתיב 'ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה', ומב' שמלבד שענו כולם 'יחדיו' עוד ה' בזה 'קול אחד', והיינו אמירה שוה לכולם, ויש להבין מהו המעלה המיוחדת שבה.

והענין, שבא הכתוב להודיע שכל אחד מישראל רצה לקבל את התורה מרצונו הגמור בהסכמת דעתו לבד ללא שום תל' בזולתו, ואילו ה' אחד מקדים במשהו לחברו כבר ה' ניתן לחשוב שמא הושפעו זה מזה, אבל מאחר שכולם אמרו כאחת באמירה שוה מוכח שכל אחד אמר כן מדעתו ורצונו שלו לקבל את התורה.

וזהו מעלת כלל ישראל שקיבלו את התורה, מפני שכל אחד קיבלה בדעתו ושכלו, משא"כ כשנעשה מחמת שמושפע כל אחד מזולתו, ומחקים זה את זה, אין בזה מעלת הרבים כלל.

ויסוד זה נוגע בזמננו שיש הטועים לראות בהנהגה המקובלת על הרבים כאילו יש בכך ממש ללכת אחריהם, והאמת שאינו כלום, שהלא אנשים אינם בעלי שכל ודעה עצמית, וכל אחד נגרר לעשות מה שרואה שכולם עושים, ואין אדם עושה דבר מחמת שהבין בשכלו שנכון לעשותו, ומי שאינו מבין מדעתו אינו מן המנין.

• דבר בקדשו בהר המור, יום השביעי זכור ושמור, וכל פקודיו יחד לגמור

יש לבאר בזה עפ"י דברי התו"כ (ריש בחוקתי א, ג) וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו, יכול בלבד, כשהוא אומר שמור הרי שמירת הלב אמור, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיק'. ומפרש הראב"ד, שתהא שונה בפיק' פי' הלכות שבת. הרי שנכלל בזכור חיוב לימוד הלכות שבת, וכן מבואר בר"ש שם. ולפי"ז יובן היטב כוונת

הָעַם אֲשֶׁר נָע וְכָצֹאן תָּעָה, זָכָר לוֹ וּפְקֹד בְּרִית
וּשְׁבוּעָה, לְבַל יַעֲבֹר בּוֹ מִקְרָה רָעָה, כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ עַל
מִי נַח.

יוֹנָה מִצָּאָה בּוֹ מְנוּחָה, וְשָׁם יָנוּחוּ יִגְיְעֵי כָח.

...

הפייט דמאחר ונצטווינו 'יום השביעי' זכור ושמור' הרי שממילא 'וכל פקודיו יחד לגמור' דזהו נכלל בכלל דין זכור את יום השבת, לגמור ולשנות הלכות' ופיקוד'.

• העם אשר נע כצאן טעה, יזכר לפקדו בברית ושבועה, לבל יעבר בם מקרי רעה, כאשר נשבעת על מי נח

צ"ב היכן נשבע על מי נח שלא יעבור בם מקרה רעה, הלא שבועתו ית' היתה רק שלא יחריב את העולם. והי' אפשר לפרש דמה שאמר 'כאשר נשבעת על מי נח' הכוונה כי כפי שנשבע אז שלא יחריב את העולם, כמו"כ מבקשים שנזכה לשבועה ממנו ית' שלא יעבור בנו מקרה רעה כלל, ולפי"ז באמת לא שייך לענין זה שבועת ה' על מי נח. אולם שמעתי ביאור נכון בזה, דכוונת הפייט הוא למאי דכתיב (ישעי' נד, ט) 'כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ' כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך', ומפורש בקרא דהיתה שבועה נוספת כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך כמו השבועה שנשבע על מי נח, וזהו יזכור לפקדו היינו לקיים השבועה שנשבע לישראל, שנכלל בזה לבל יעבר בם מקרה רעה.

כי אשמרה

כי אֲשִׁמְרָה שַׁבָּת אֶל יִשְׁמְרֵנִי, אוֹת הִיא לְעוֹלָמִי עַד
בֵּינוּ וּבֵינִי.

אוֹת הִיא לְעוֹלָמִי עַד בֵּינוּ וּבֵינִי.

אָסוּר מִצֵּא חֶפֶץ עֲשׂוֹת דְּרָכִים, גַּם מִלְדַּבֵּר בּוֹ דְּבָרֵי
עֲרָכִים, דְּבָרֵי סְחוּרָה אֶת דְּבָרֵי מַלְכִּים, אֶהְיֶה בְּתוֹרַת
אֶל וּתְחַפֵּמֶנִּי.

אוֹת הִיא לְעוֹלָמִי עַד בֵּינוּ וּבֵינִי.

בּוֹ אֶמְצֵא תְּמִיד נֶפֶשׁ לְנַפְשִׁי, הִנֵּה לְדוֹר רִאשׁוֹן נָתַן
קְדוּשָׁי, מוֹפֵת, בְּתֵת לֶחֶם מִשְׁנֶה בְּשִׁשִּׁי, כָּכָה בְּכָל־
שִׁשִּׁי יִכְפִּיל מְזוֹנִי. דְּבָרֵי עֲרָכִים.

אוֹת הִיא לְעוֹלָמִי עַד בֵּינוּ וּבֵינִי.

רְשׁוּם בְּרַת הָאֵל חֶק אֶל סִגְנוֹי, בּוֹ לְעֶרֶךְ לֶחֶם פָּנִים
בְּפָנָיו, עַל כֵּן לְהִתְעַנוֹת בּוֹ עַל־פִּי נְבוֹנִי, אָסוּר, לְבַד
מִיּוֹם כַּפּוֹר עוֹנִי.

אוֹת הִיא לְעוֹלָמִי עַד בֵּינוּ וּבֵינִי.

• • •

• בּוֹ לְעֶרֶךְ לֶחֶם פָּנִים בְּפָנָיו עַל כֵּן לְהִתְעַנוֹת בּוֹ עַל פִּי נְבוֹנִי
אָסוּר

מלשון הפייט משמע שאיסור התענית בשבת תלוי בדין עריכת
לחם הפנים, וצ"ע ביאור הדברים דמה ענין זה לזה, ובאמת דיש גירסא
גם בו להתענות על פי נבוניו אסור, ולהך גי' לק"מ.
[ובעיקר השייכות של מצוות לחם הפנים להא דאין להתענות
בשבת, הי' אפשר לומר כי מאחר והיתה מצוה באכילת לחם הפנים,
ודעת הרמב"ן (ויקרא ז טז) שמצוות אכילת הקרבן היא ביום הראשון ולא
בלילה שאח"כ, ממילא כיון שהמצוה לאכול הלחם בכל שבת, מוכרח

הוא יום מְכַבֵּד הוא יום תַּעֲנוּגִים, לֶחֶם וַיֵּין טוֹב בָּשָׂר
וְדָגִים, הַמִּתְאַפְּלִים בוֹ אַחֲרֵי נְסוּגִים, כִּי יוֹם שְׂמֻחוֹת
הוא וְתַשְׁמִיחָנִי.

אות היא לעולמי עד בינו וביני.

מִחַל מִלְאָכָה בוֹ סוּפוֹ לְהַכְרִית, עַל כֵּן אֶכְבֵּס־בוֹ לְבִי
בְּבֵרִית, וְאֶתְפַּלֵּלָה אֶל אֵל עֲרֵבִית וְשַׁחֲרִית, מוֹסָף וְגַם
מִנְחָה הוא יַעֲנֵנִי.

אות היא לעולמי עד בינו וביני.

שמרו שבתותי

שְׁמְרוּ שַׁבָּתוֹתַי, לִמְעַן תִּינָקוּ וְשִׁבְעַתֶּם מִזֵּיו בְּרֻכוֹתַי, אֵל
הַמְּנוּחָה כִּי בָאתֶם. וְלוֹזוּ עָלַי בְּנֵי וְעַדְנֵנו מִעֲדָנִי, שַׁבָּת הַיּוֹם
לִיהוּהָ. לְעֵמֶל קְרָאוּ דְרוֹר, וְנָתַתִּי אֶת בְּרַכָּתִי, אִשָּׁה אֵל
אַחוּתָהּ לְעֲדוֹר, לְגִלּוֹת עַל יוֹם שְׂמֻחָתִי, בְּגָדֵי שֵׁשׁ עִם שָׁנִי,
וְהִתְבּוֹנְנוּ מִזְקְנִי, שַׁבָּת הַיּוֹם לִיהוּהָ.

ולוֹזוּ עָלַי בְּנֵי וְעַדְנֵנו מִעֲדָנִי, שַׁבָּת הַיּוֹם לִיהוּהָ.

מִהָרֹז אֶת הַמָּנָה, לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר אֶסְתֵּר, וְחֻשְׁבוּ עִם
הַקֹּנָה, לְשֵׁלֶם אֶכּוֹל וְהוֹתֵר, בְּטָחוּ כִּי אֲמוּנִי, וְשִׁתְנוּ יֵין
מִשְׁמָנִי, שַׁבָּת הַיּוֹם לִיהוּהָ.

ולוֹזוּ עָלַי בְּנֵי וְעַדְנֵנו מִעֲדָנִי, שַׁבָּת הַיּוֹם לִיהוּהָ. ולוֹזוּ עָלַי

...

שאינו יום הראוי לתענית. אך בעיקר דברי הרמב"ן נראה, כי מאחר
בקדשים לילה הולך אחר היום, א"כ גם הלילה שאח"כ בכלל המצוה,
דאכתי הוי יום הראשון, (עיי' שיעורי רבנו זכאים נז: נידון בזה), ולפי"ז ליתא
להנ"ל. אבל אכתי אפשר ליישב לפמש"כ הרבמ"ם בפיה"מ (מנחות צט):
דלחם הפנים נאכל בשבת].

הִנֵּה יוֹם גָּאֻלָּה, יוֹם שַׁבַּת אִם תִּשְׁמְרוּ, וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה,
לִינִי וְאַחֲרֵי תִעְבְּרוּ, וְאֵז תַּחֲיוּ לִפְנֵי, וְתִמְלְאוּ צְפוּנֵי, שַׁבַּת
הַיּוֹם לַיהוָה.

וְלוֹ עָלִי בְּנֵי וְעַדְנִי מִעֲדָנִי, שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה.

חֹזֶק קִרְיָתִי, אֵל אֱלֹהִים עֲלִיוֹן, וְהָשִׁב אֶת נְוֹתִי, בְּשִׂמְחָה
וּבְהִגְיוֹן, יִשְׁוֹרוּ שָׁם רִנָּנִי, לִוְיִי וְכַהֲנִי, וְאֵז תִּתְעַנֵּג עַל יְהוָה.

וְלוֹ עָלִי בְּנֵי וְעַדְנִי מִעֲדָנִי, שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה.

• יִשְׁוֹרוּ שָׁם רִנָּנִי לִוְיִי וְכַהֲנִי •

הנה מבואר בפייט כי יש שירה נוספת על שירת הלויים שהיא
בכהנים, וצ"ב בזה שהרי כהן ששורר דינו במיתה כמבואר בערכין (יא:).
ונראה כי כוונת הפייט על החצוצרות שהיו בשעת השירה שהיו
בכהנים (תמיד פ"ז מ"ג) ואף הם בכלל שירה, ומצינו שאף התקיעה
בחצוצרות נקראת שירה וכמובא ברש"י ערכין יא: (ד"ה עולותיכם) שכתב
ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם 'והיינו שירה'. וכעין זה מבואר
ברש"י זבחים (נה. ד"ה ועל זבחי) שכתב על פסוק זה דותקעתם
בחצוצרות (דברים ט ז), ד'זבחי שלמיכם' דכתיב בקרא ע"כ בשלמי
ציבור כתיב, דאין קרבן יחיד טעון כלי שיר וכו'. ומבואר דחצוצרות
נקרא שיר, וזהו שנאמר כאן ישוררו שם לויי וכהני.

דרור יקרא

דְּרוֹר יִקְרָא לְבֵן עִם בֵּית, וַיִּנְצְרֶכֶם כְּמוֹ בֵּית,
נָעִים שְׁמֹכֶם וְלֹא יִשְׁבֹּת, שָׁבוּ וְנוֹחוּ בַּיּוֹם שַׁבָּת.
דְּרֹשׁ נָוִי וְאוֹלָמִי, וְאוֹת יִשָּׁע עֲשֵׂה עִמִּי, נָטַע
שׁוֹרֵק בְּתוֹךְ כְּרָמִי, שְׁעָה שְׁוֹעֵת בְּנֵי עִמִּי. דְּרֹךְ
פְּנוּדָה בְּתוֹךְ בְּעֶרְהָ, וְגַם בְּכָל אֲשֶׁר גְּבֻרָה, נָתַץ
עָרֵי בָאֵף וְעֶבְרָה, שָׁמַע קוֹלִי בַּיּוֹם אֶקְרָא.
אֱלֹהִים תָּן בְּמִדְבַּר הָהָר, הָדַס שְׁטָה בְּרוֹשׁ תְּדַהֵר,

...

• אלוקים תן במדבר הר

אמר מרן ז"ל כי מה שנבנה בית מקדש על הר, אינו משום שהמקום הנבחר לשכינה נמצא במקום שהי' שם הר, אלא שכך הוא דינו של בית המקדש להבנות על הר דוקא, והראה שהדבר מפורש בתוספתא בברכות (פ"א ה"ז), כיוצא בו ויהי בשלם סוכו וגו' ההר חמד וגו', מלמד שכפר לה חורבתה, ומנין שאין שכינה חוזרת לו עד שתעשה הר, שנאמר ההר הטוב הזה והלבנון, ע"כ, ומבואר בדבריו כי מקום המקדש תלוי בזה שהוא הר, והוא תנאי בדין המקדש שיהא בנוי על הר דוקא, וע"כ אין השכינה חוזרת לו עד שתעשה הר. ולפי"ז ביאר כוונת הפיוט הכא, שהוא תפילה על בנין בית המקדש, והנה מצינו דמקום המקדש בזמן הזה נקרא מדבר, והוא בישע"י (סד ט) "ערי קדשך היו מדבר ציון מדבר היתה ירושלם שממה", ע"כ. וע"ז מבקשים 'תן במדבר' - דהיינו במקום המקדש - 'הר', וכאמור שצריך לבנינו הר דוקא עכ"ד.

אלא שצ"ב הא דמבו' בתוספתא דעכשיו אינו הר, דאמנם הבית נחרב, אבל היכן מצינו דנעקר ונתבטל ממנו שם הר. ונראה בזה, דהנה נאמר בירמ"י (כו, יח) כי אמר ד' צבקות "ציון שדה תחרש", וכן כתיב במיכה (ג, כב). ובשעת החורבן איתא בירושלמי

וּלְמִזְהִיר וּלְנֹזֵהָ, שְׁלוֹמִים תֵּן כָּמִי נָהָר. הֲדָךְ
קָמִי אֶל קָנָא, בְּמוֹג יֵלֵב וּבִמְגִנָּה, וְנִרְחִיב פֶּה
וְנִמְלֵאנָה, לְשׁוֹנֵנוּ לָךְ רָנָה. דַּעַה חֲכָמָה לְנַפְשָׁךְ,
וְהִיא כֶּתֶר לְרֹאשְׁךָ, נֶצֶר מִצֹּת קְדוּשָׁךְ, שְׁמֹר
שַׁבַּת קְדוּשָׁךְ.

...

(תענית פ"ב ה"ג) חרש טורנוסרופס הרשע את ההיכל לקיים מה שנאמר
'ציון שדה תחרש'. ויש להבין ענין התוכחה של 'שדה תחרש'.
ויל"פ דנאמר בזה נבואה שיחרש המקום עד שיתבטל ממנו תורת
הר, וזהו התוכחה של ציון שדה תחרש, אשר נאמר בזה כי יבטל
המקום הנבחר בזה שיחרש במישור כשדה ויופקע ממנו שם הר. [וע"ע]
מה שביאר בזה בהפ' ואתחנן עה"כ (ישעי"מ, ד) "כל גיא ינשא"].

• דעה חכמה לנפשך והיא כתר לראשך

מה שאמר 'דעה חכמה לנפשך' הוא לשון הכתוב במשלי (כד, יד),
והנה כל שאר המעלות שמשגיג האדם כעושר וכבוד אינם מעטרים את
נפשו, משא"כ החכמה היא הכתר האמיתי שזוכה אליו האדם, וכמש"כ
במשלי (א, ח-ט) "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן". וע"ז
נאמר שם (פסוק ט) "כי לוית חן הם לראשך", והיינו דקנייני התורה
והמוסר מעטרים את האדם ומקשטים אותו [עי' פירש"י שם], ועפ"י
יסוד הפייט 'והיא כתר לראשך'.

שבת היום

שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה, מְאֹד צִהְלוּ בְּרִנּוֹנִי, וְגַם הִרְבּוּ
מַעֲדָנִי, אוֹתוֹ לִשְׁמֹר כְּמִצְוֹת יְהוָה.

שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה, מְאֹד צִהְלוּ בְּרִנּוֹנִי, וְגַם הִרְבּוּ מַעֲדָנִי, אוֹתוֹ
לִשְׁמֹר כְּמִצְוֹת יְהוָה.

מַעֲבֵר הָרֶךְ וּגְבוּלִים, מַעֲשִׂוֹת הַיּוֹם פְּעָלִים, לֶאֱכֹל
וְלִשְׁתּוֹת בְּהִלּוּלִים, זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה יְהוָה.

שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה, מְאֹד צִהְלוּ בְּרִנּוֹנִי, וְגַם הִרְבּוּ מַעֲדָנִי, אוֹתוֹ
לִשְׁמֹר כְּמִצְוֹת יְהוָה.

וְאִם תִּשְׁמְרֶנּוּ, יְהִי יִנְצָרְךָ כְּכַבֶּת, אֶתָּה וּבִנְךָ וְגַם הַבֵּת,
וְקִרְאָתָּ עֲנָג לַשַּׁבָּת, אֲזִי תִתְעַנֵּג עַל־יְהוָה.

שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה, מְאֹד צִהְלוּ בְּרִנּוֹנִי, וְגַם הִרְבּוּ מַעֲדָנִי, אוֹתוֹ
לִשְׁמֹר כְּמִצְוֹת יְהוָה.

אֲכַל מִשְׁמָנִים וּמַעֲדָנִים, וּמִטְעָמִים הִרְבֵּה מִיָּנִים, אֶגְדֹּז
פֶּרֶךְ וְרִמּוֹנִים, וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַּתָּ אֶת־יְהוָה.

שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה, מְאֹד צִהְלוּ בְּרִנּוֹנִי, וְגַם הִרְבּוּ מַעֲדָנִי, אוֹתוֹ
לִשְׁמֹר כְּמִצְוֹת יְהוָה.

לַעֲרֹךְ בִּשְׁלָחוֹ לָחֶם חֲמוּדוֹת, לַעֲשׂוֹת הַיּוֹם שְׁלֹשׁ
סְעוּדוֹת, אֶת־הַשֶּׁם הַנִּכְבָּד לְבָרֶךְ וּלְהוֹדוֹת, שִׁקְדוֹ
וְשִׁמְרוֹ וְעֲשׂוֹ בְּנִי.

שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה, מְאֹד צִהְלוּ בְּרִנּוֹנִי, וְגַם הִרְבּוּ מַעֲדָנִי, אוֹתוֹ
לִשְׁמֹר כְּמִצְוֹת יְהוָה.

סדר סעודה שלישית

תא חזי, בכל שתא יומי דשבתא כד מטא שעטא דצלוחא דמנחה, דינא תקיפא שלמא וכל דינין מתערין. אבל ביומא דשבתא כד מטא עדן דצלוחא דמנחה, רענא דרענא אשתכח, ועתיקא קדישא גלי רצון דילה, וכל דינין דילה מתפפין, ומשתכח רעותא וחרו בכלא. ובהאי רצון אסתלק משה נביאה מהימנא קדישא מעלמא, בגין למנדע דלא בדינא אסתלק, והאי שעטא ברצון דעתיקא קדישא נפק נשמתה ואתממר בה, בגין כד, ולא ידע איש את קבורתו, כתיב. מה עתיקא קדישא טמיר מכל טמירין ולא ידעין עלאין ותתאין, אוף הכא האי נשמתא דאתממר בהאי רצון דאתגליא בשעתא דצלוחא דמנחה דשבתא כתיב, ולא ידע איש את קבורתו, והוא טמיר מכל טמירין דעלמא ודינא לא שלטא בה. ופאה חולקה דמשה. תאנא, בהאי יומא דאורייתא מתעטרא בה מתעטרא בכלל אנן פקודין בכל אנן גורין ועונשין בשבעין אנפין בגורא דגורין מכל סטרא וסטרא. מאן חמי ענפין דנפקין מכל ענפא וענפא חמשה קימין בגו אילנא כלל ענפין כחו אחידן. מאן חמי אנן תרעין דמתפתחין בכל סטרא וסטרא כלל מודערין וגורין בהאי גורא דנפיק ולא פסיק. קל פרוזא נפיק, אתערין קדישי עליזין, אתערין עמא קדישא דאתבחר לעלא ותתא, אתערין חדותא לקדמות מאריכון, אתערין בחדותא שלימתא אנדמנו בתלת חדון דתלת אבהן, אנדמנו לקדמות מהימנותא חדוה דכל חדותא. ופאה חולקיכון ישראל קדישין בעלמא דין ובעלמא דאתי, דא הוא ירוחא לבון מכל עמין עובדי כוכבים. ועל דא כתיב, ביני וביני בני ישראל. אמר רבי יהודה, ודאי, כתיב, זכור את יום השבת לקדשו, וכתיב, קדושים תהיו כי קדוש אני יהוה, וכתיב, וקראת לשבת ענג לקדוש יהוה מכבד. תאנא, בהאי

יומא כל נשמתיהון דצדיקא מתעדנין בתפנוקי עתיקא קדישא
 סתימא דכל סתימין, ורוחא חדא דא מענוגא דהווא עתיקא
 מתפשטא בכלהו עלמין וסלקא ונחתא ומתפשטא לכלהו בני
 קדישין, לכלהו נטורי אורייתא, ונתיחין בנתיחא שלים, ומתנשי
 מכלהו כל רוגזין כל דינין וכל פולחנין קשין. הדיא הוא דכתיב,
 ביום הניח יהוה לך מעצבד ומרגנד ומן העבודה הקשה. בניני כד
 שקיל שבתא לקבל אורייתא, וכל דנטיר שבתא באלו נטיר
 אורייתא בלא. וכתיב, אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה,
 שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע. אשתמע דמאן
 דנטיר שבתא כמאן דנטיר אורייתא בלא. ברוך יהוה לעולם אמן
 ואמן.

אתקינו סעודתא

אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא, חדותא דמלכא קדישא.
 אתקינו סעודתא דמלכא, דא היא סעודתא דזעיר אנפין, ועתיקא
 קדישא וחלל תפוחין קדישין אתין לסעדא בהדה.

בני היכלא

בני היכלא, דכסיפין,	למחזי זיו דזעיר אנפין.
יהון חכא, בהאי תבא,	דבה מלכא בגלופין.
צבו לתדא, בהאי ועדא,	בגו עירין וכל גדפין.
חדו השתא, בהאי שעתא,	דבה רעוא ולית זעפין.
קריבו לי, חזו חילי,	דלית דינין דתקיפין.
לבר נטליו, ולא עאליו,	הני כלבין דחציפין.
והא אזמין, עתיק יומין, למצחיה (למנחא)	עדי יהון חלפין.
רעו דילה, דגלי לה,	לבטלא בכל קליפין.
ישוי לון, בנוקביהון,	ויטמרון בגו כפין.
ארי השתא, במנחתא,	בחדותא דזעיר אנפין.

מזמור לדוד,

יהוה רָעִי לֹא אֶחָסֶר: בְּנֹאוֹת דָּשָׂא יִרְבִּיצֵנִי, עַל מִי מְנַחֶת
יִנְהַלְנִי: נִפְשִׁי יִשׁוּבֵב, יִנְחֵנִי בְּמַעְגְלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ: גַּם
כִּי אֶלֶךְ בִּגְיָא צִלְמוֹת, לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי,
שְׁבִטְךָ וּמִשְׁעֲנֶתְךָ הִמָּה יִנְחֵמֵנִי: תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שְׁלַחַן נֶגֶד
צִרְרִי, וְשִׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן רֹאשִׁי, כּוֹסֵי רִנָּה: אֵךְ טוֹב וַחֲסֵד
יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיִּי, וְשִׁבְתִּי בְּבֵית יְהוָה לְאָרְךָ יָמִים:

...

• מזמור לדוד ד' רועי לא אחסר וגו' אך טוב וחסד ירדפוני כל
ימי חיי וגו'

בחיידושי מרן ז"ל (פרשת חיי שרה) ביאר מזמור זה, ע"פ שיטת רשב"י
בברכות (דף לה:), שבזמן שישאל עושין רצונו של מקום אין צריכים
לחרוש ולזרוע ולא צריך שום השתדלות, אלא הקב"ה ממלא כל
צרכיהם. ועל זה קאי מזמור זה, ד' רועה אותי בלא שום השתדלות
מצדי, ועי"ז אני זוכה במלכות ובכל הטוב שבעולם, עכ"ד.

ולפי"ז יש לפרש גם סוף המזמור, דכתיב 'אך טוב וחסד ירדפוני
כל ימי חיי ושבתי בבית ד' לאורך ימים'. דמה שהקב"ה נותן לעוסק
בתורה את כל צרכו בלי השתדלות, זהו דוקא אם עוסק בתורה כל ימיו,
וזהו שאמר דוד, אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, אבל זה בתנאי
שיהי' 'ושבתי בבית ד' לאורך ימים'.

• גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך
ומשענתך המה ינחמוני

יש להבין דבשלמא מה שאמר משענתך הוי נחמה, כי מה שהקב"ה
הוא משענתו מוכח מזה 'כי אתה עמדי'. אבל שבטך הלא הוא זה
שהקב"ה מכה אותו, ואיך יש מזה הוכחה 'כי אתה עמדי', הלא לכאורה
מזה הוכחה כי אין הקב"ה עמדי. ואמר בזה מרן ז"ל בדרך משל, אדם
אחד הלך במדבר בלילה חושך ואפילה, ופחד ואימה נופלת עליו
בדרכו שם, ולפתע הוא רואה על ידי צל הלבנה, כי מרחוק נמצא עומד
איש, והתחיל לפחד עוד יותר, בצר לו החליט לפנות לצד השני, אך

ידיר נפש

י יֵדִיד נֶפֶשׁ אָב הִרְחֵמוּ, מִשֶּׁ עֲבָדָה אֶל רְצוֹנָה. יְרוֹזִי
: עֲבָדָה כְּמוֹ אֵיל, יִשְׁתַּחֲוֶה מוֹל הַדֶּרֶךְ. כִּי יַעֲרֹב לוֹ
יְדִידוּתָהּ, מִנִּפְתַּת צוּף וְכָל טַעַם.

ה הַדִּיר נָאָה זִיו הָעוֹלָם, נִפְשֵׁי חוֹלֶת אֶהְבֶּתָהּ. אָנָּא
אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ, בְּהִרְאוֹת לָהּ נָעַם זִיוָהּ. אֲזַ
תִּתְחַזֵּק וְתִתְרַפָּא, וְהִיתָה לָךְ שְׂפַחַת עוֹלָם.

ן תִּיק יְהִמּוּ רַחֲמֶיךָ, וְחוּס נָא עַל בֶּן אֶהוּיָהּ. כִּי זֶה
כְּמָה נִכְסָף נִכְסָף, לִרְאוֹת בְּתַפְאֶרֶת עֲזֶךָ. אָנָּא,
אֵלִי, מִחֲמַד לְבִי, חוֹשָׁה נָא וְאַל תִּתְעַלֵּם.

ה הַגִּלָּה נָא וּפְרֹשׁ חֲבִיב עָלִי, אֶת סֹכֶת שְׁלוֹמָךְ.
תֵּאִיר אֶרֶץ מַכְבוֹדָךְ, נִגְלִילָה וְנִשְׁמַחָה בָּךְ. מִיָּהר
אֶהוּב כִּי בָא מוֹעֵד, וְחֲנֻנִי כִּימֵי עוֹלָם.

...

לתדהמתו הוא רואה שגם ההוא פונה והולך לצד השני, ופחדו גבר בו יותר. לפתע הוא מרגיש, שאותו אחד בא אצלו ונותן לו מכה חזקה, מיד התעלה מרוב פחד ואימה, אלא שבמכה זו הרגיש שזה אביו... מיד הפחד שהי' אצלו נהפך לו לשמחה, כי הוברר הדבר כי אביו הולך עמו בכל הדרך, ומשמרו, וזה הוברר לו מן המכה שקיבל. והנמשל בזה הוא, שאף שאנו הולכים בגיא צלמוות, מכל מקום 'אתה עמדי'. ואנו יודעים שאתה עמדי, שאתה שומר עלינו, מתוך ה'שבטך', מהמכות שאתה מכה אותנו בשבט מוסר.

• הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סוכת שלומך, תאיר ארץ
מכבודך

נראה הביאור עפ"י מה דאיתא בב"ב (עה). אמר רבה אר"י עתיד

אל מסתתר

אל מסתתר בשפירר חביון, השכל הנעלם מפל רעיון, עלת העלות מכתר בכתר עליון, כתר יתנו לך יהוה. בראשית תורתך הקדומה, רשומה חכמתך הסתומה, מאין תמצא והיא נעלמה, ראשית חכמה יראת יהוה. לחובות הנחר נחלי אמונה, מים עמקים ידלם איש תבונה, תוצאותיה חמשים שיערי בינה, אמונים נוצר יהוה. האל הגדול עיני כל נגדה, רב חסד גדול על השמים חסדה, אלהי אברהם זכר לעבדה, חסדי יהוה אפיר תהלות יהוה. מרים נאדר בכח וגבורה, מוציא אורה מאין תמורה, פחד יצחק משפטנו האירה, אתה גבור לעולם יהוה. מי אל כמוך עושה גדולות, אביר יעקב נורא תהלות, תפארת ישראל שומע תפלות, כי שומע אל אביונים יהוה. יה זכות אבות יגן עלינו, נצח ישראל מצרותינו גאלנו, ומבור גלות דלנו והעלנו, לנצח על מלאכת בית יהוה. מימין ומשמאל יניקת הנביאים, נצח והוד מהם נמצאים, יכין ובעז בשם נקראים, וכל בניך למודי יהוה. יסוד צדיק בשבעה נעלם, אות ברית הוא לעולם, מעין הברכה צדיק יסוד עולם, צדיק אתה יהוה. נא הקם מלכות דוד ושלמה, בעטרה שעטרה לו אמו, פנסת ישראל בלה קרואה בנעימה, עטרת תפארת ביד יהוה. חזק מיוחד באחד עשר ספירות, ומפריד אלוף לא יראה מאורות, ספיר גזרתם יחד מאירות, תקרב רנתי לפניה יהוה.

...

הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן וכו' וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו, שנאמר והלכו גוים לאורך, יעו"ש. וי"ל שע"ז רומזים דברי הפייט שהקב"ה יתגלה ויפרוש עלינו סוכת שלומו, הכוונה לסוכה שתעשה מעורו של לויתן, ואז 'תאיר ארץ מכבוד' ע"י אותה סוכה שזוהי יאיר את כל העולם.

סדר מוצאי שבת

וַיִּתֵּן-לָךְ

הַאֱלֹהִים מִטֵּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ, וְרַב דָּגָן
וְתִירָשׁ: יַעֲבֹדוךָ עַמִּים, וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָךְ לְאֲמִים, הָיָה גִבִּיר
לְאַחֶיךָ, וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָךְ בְּנֵי אִמֶּךָ, אֲרָרְךָ אֲרוּרָה,
וּמְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ: וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֹתְךָ וַיַּפְּרֶךְ וַיִּרְבֶּךָ,
וְהָיִיתָ לְקָהָל עַמִּים: וַיִּתֵּן לָךְ אֶת-בְּרַכַּת אֲבֹרָהֶם, לָךְ
וּלְזֶרְעֶךָ אֹתָךְ, לְרִשְׁתָּךְ אֶת-אֶרֶץ מִגְרֶיךָ, אֲשֶׁר-נָתַן
אֱלֹהִים לְאֲבֹרָהֶם: מֵאֵל אָבִיךָ וַיַּעֲזֹרְךָ, וְאֵת שְׂדֵי
וַיְבָרְכֶךָ, בְּרַכַּת שָׁמַיִם מֵעַל, בְּרַכַּת תְּהוֹם רַבְּעַת
תַּחַת, בְּרַכַּת שְׂדֵים וְרָחִם: בְּרַכַּת אָבִיךָ גִּבְרוּ עָלֶי-
בְּרַכַּת הוֹרִי, עַד-תֵּאוֹת גִּבְעַת עוֹלָם, תִּהְיֶיךָ לְרֹאשׁ
יוֹסֵף, וּלְקֹדֶקֶד נְזִיר אֶחָיו: וְאַהֲבֶךָ וַיְבָרְכֶךָ וְהִרְבֶּךָ, וַיְבָרְךָ
פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי-אֲדָמְתְּךָ, דִּגְגֶךָ וְתִירִשְׁךָ וַיַּצְהֲרֶךָ,
שְׁגִר-אֲלֶפֶיךָ וַעֲשֵׂתֶרֶת צֹאנֶךָ, עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם לָתֵת לָךְ: בָּרוּךְ תִּהְיֶה מְכַל־הָעַמִּים, לֹא-יִהְיֶה
בְּךָ עָקָר וַעֲקָרָה, וּבְבִהְמֹתֶיךָ: וְהִסִּיר יְהוָה מִפֶּנֶךָ כָּל-
חֵלִי, וְכָל-מַדּוּי מִצָּרִים הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעֶתָ, לֹא יִשְׁיִמֶם
בָּךְ, וַיִּנָּתֶנּוּ בְּכָל-שְׁנָאֶיךָ:

...

• המלאך הגואל אותי מכל רע הוא יברך את הנערים.

לפי פשוטו 'הוא יברך' קאי על המלאך הגואל, אך צ"ב דהא אין לבקש ברכה ממלאכים, כמו שמובא בכתר ראש בשם מהר"ח

בְּהֶם שָׁמַי, וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבֹרָהֶם וְיִצְחָק, וְיִדְגוּ לָרֹב בְּקֶרֶב
הָאָרֶץ:

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם, וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם בְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לָרֹב: יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יִסֶּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם
אֵלֶּף פְּעָמִים, וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר, וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: בָּרוּךְ אַתָּה
בְּבֹאֶיךָ, וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ: בָּרוּךְ טָנָאֵךְ וּמִשְׁאֲרֵתְךָ:
בָּרוּךְ פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתְּךָ, שֹׁגֵר
אֶלְפִיךָ וְעִשְׁתָּרוֹת צֹאנְךָ: יֵצֵאוּ יְהוָה אֶתְךָ אֶת-הַבְּרָכָה
בְּאַסְמִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ, וּבִבְרָכָה בָּאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: יִפְתַּח יְהוָה לָךְ אֶת-אוֹצְרוֹ הַטּוֹב,
אֶת-הַשָּׁמַיִם, לִתֵּת מִטֶּרֶם-אֲרֻצְךָ בְּעֵתוֹ, וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל-
מַעֲשֵׂה יָדְךָ, וְהַלְוִיָּה גֻּוֹים רַבִּים, וְאַתָּה לֹא תִלְוָה:
כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךְ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לָךְ, וְהִעֲבַטְתָּ גֻּוֹים
רַבִּים, וְאַתָּה לֹא תִעֲבֹט, וּמִשְׁלַת בְּגֻוִים רַבִּים, וּבָךְ לֹא

...

מוואלאזין נ"ע שאין לומר פיוט ברכוני לשלום ע"ש, וביאר בזה מרן ז"ל
כי מה שאמר 'הוא יברך' קאי אקרא דלעיל מיני' דכתיב 'האלקים אשר
התהלכו אבתי לפני, אברהם יצחק, האלוקים הרועה אותי מעודי ועד
היום הזה', ומה שפתח 'המלאך הגואל אותי' הוא המשך למה שאמר
'הרועה אותי מעודי' ע"ז ששלח מלאך לגאול אותו מכל רע, אבל מה
שהמשיך הוא יברך את הנערים, קאי על האלוקים שהזכיר קודם,
עכ"ד.

ויש להעיר ע"ז, דהא מזכירים הך קרא בק"ש שעל המטה, וכן
בתפלת ויתן לך, ואומרים רק פסוק המלאך וגו', ולכא' לפי מה שביאר
מרן ז"ל הי' צריך להתחיל בפסוק הקודם האלוקים אשר התהלכו וגו'.

יִמְשְׁלוּ: אֲשֶׁרִיד יִשְׂרָאֵל, מִי כְמוֹד, עִם נוֹשֵׁעַ בִּיהוּה, מִגֶּן עֶזְרָה, וְאֲשֶׁר־חָרַב גְּאוֹתָהּ, וַיִּכְחָשׁוּ אֵיבֵיךָ לָךְ, וְאַתָּה עַל־בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ:

מִחִיתִי כְעֵב פִּשְׁעֶיךָ וְכַעֲנַן חַטֹּאוֹתֶיךָ, שׁוֹבָה אֵלַי כִּי גִאֲלִיתִיךָ: רְנוּ שָׁמַיִם, בִּי־עֲשֵׂה יְהוּה, הִרְיֵעוּ תַחֲתֵיטּוֹת אֶרֶץ, פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה, יַעַר וְכָל־עֵץ בּוֹ, בִּי־גֹאֲלֵי יְהוּה יַעֲקֹב וּבִי־יִשְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר: גִּאֲלֵנוּ יְהוּה צְבָאוֹת שְׁמוֹ, קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

יִשְׂרָאֵל נוֹשֵׁעַ בִּיהוּה תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים, לֹא־תִבָּשׂוּ וְלֹא־תִכְלְמוּ עַד־עוֹלָמֵי עַד: וְאִכְלֹתֶם אָכּוֹל וְשִׁבֹּעַ, וְהִלַּלְתֶּם אֶת־שֵׁם יְהוּה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־עֲשֵׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא, וְלֹא־יִבָּשׂוּ עַמִּי לְעוֹלָם: וַיִּדְעֹתֶם כִּי בִקְרֹב יִשְׂרָאֵל אָנִי, וְאָנִי יְהוּה אֱלֹהֵיכֶם, וְאִין עוֹד, וְלֹא־יִבָּשׂוּ עַמִּי לְעוֹלָם: כִּי־בִשְׂמִיחָה תֵצְאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּגְבְּלוּן, הַהָרִים וְהַגְּבוּעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה, וְכָל־עֵצֵי הַשָּׁדָה יִמְחֲאוּ־כָף: הִנֵּה אֵל יִשׁוּעָתִי, אֲבִמֶּחַ וְלֹא אֶפְחָד, בִּי־עֲזִי וּזְמֶרְתִּי יְהוּה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: וּשְׂאֲבָתֶם־מַיִם בְּשִׁשּׁוֹן, מִמַּעַיְנֵי הַיִּשׁוּעָה: וְאַמְרֹתֶם בַּיּוֹם הַהוּא, הוֹדוּ לַיהוּה קִרְאוּ בְּשִׁמוֹ, הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילָתִיו, הִזְכִּירוּ כִּי גִשְׁבַּב שְׁמוֹ: וְזָמְרוּ יְהוּה כִּי גֵאוֹת עֲשֵׂה, מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל־הָאֶרֶץ: צַהֲלִי וְרַנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן, כִּי־גָדוֹל בְּקִרְבְּךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא, הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה, קִנִּינוּ לוֹ וַיּוֹשִׁיעֵנוּ, זֶה יְהוּה קִנִּינוּ לוֹ, נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בִּישׁוּעָתוֹ:

בֵּית יַעֲקֹב, לָכוּ וְנִלְכָּה בְּאוֹר יְהוּה: וְהָיָה אֱמוּנַת עֲתִיד

הִסֵּן יְשׁוּעַת חֲכָמַת וְדַעַת, יִרְאֵת יְהוָה הִיא אוֹצְרוֹ; וַיְהִי
דָוִד לְכָל-דֹּרְכָיו מִשְׁכִּיל, וַיְהוּה עִמּוֹ:

פָּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקֶּרֶב-לִי, כִּי-בָרָבִים הָיוּ עִמָּדִי;
וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל-שָׂאוֹל, הִיוֹנַתָּן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה
הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל, חֲלִילָה, חִי-יְהוּה,
אִם-יָפַל מִשְׁעֶרֶת רֹאשׁוֹ אֶרְצָה, כִּי-עַם-אֱלֹהִים עָשָׂה
הַיּוֹם הַזֶּה, וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת-יוֹנַתָּן וְלֹא-מָת; וּפְדוּנֵי יְהוּה
יִשְׁבֹּן, וַיָּבֹאוּ צִיּוֹן בָּרְנָה, וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל-רֹאשָׁם, שִׁשְׁוֹן
וְשִׁמְחָה יִשְׁיִגוּ וְנָסוּ יִגֹּן וְאֲנָחָה:

הַפִּכְתָּ מִסִּפְדִּי לְמַחֹל לִי, פִּתְחַת שָׁקִי, וַתֹּאזְרֵנִי שִׁמְחָה;
וְלֹא-אָבָה יְהוּה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַע אֶל-בִּלְעָם, וַיַּחֲפֹךְ יְהוּה
אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת-חֲקִלָּה לְבָרָכָה, כִּי אֶהְבֶּךָ יְהוּה אֱלֹהֶיךָ;
אֲזַ תִּשְׁמַח בְּתוֹלָה בְּמַחֹל, וּבַחֲרִים וּזְקֵנִים יַחְדָּו,
וְהַפִּכְתִּי אֲבָלָם לְשִׁשְׁוֹן וְנַחֲמָתִים, וְשִׁמְחָתִים מִיּוֹנָם:

בּוֹרֵא נִיב שְׁפָתַיִם, שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרְחוֹק וְלִקְרוֹב, אָמַר
יְהוּה וּרְפָאתָיו: וְרוּחַ לְבָשָׂה אֶת-עַמְּשִׁי, רֹאשׁ
הַשְּׁלִישִׁים, לָךְ דָּוִיד וְעַמָּךְ בֶּן-יִשִׁי, שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָךְ,
וְשָׁלוֹם לְעֹזְרֶךָ, כִּי עֲזָרְךָ אֱלֹהֶיךָ, וַיִּקְבְּלֵם דָּוִיד וַיִּתְּנֵם
בְּרָאשֵׁי הַגְּדוּד: וְאִמְרָתָם, כֹּה לָחִי, וְאַתָּה שָׁלוֹם וּבִיתְךָ
שָׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר-לָךְ שָׁלוֹם: יְהוּה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְהוּה
יִבְרַךְ אֶת-עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּכָל-מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְדֻלָּתוֹ
שֶׁל-הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עֲנֻתָנוֹתוֹ. דְּבַר

זֶה כְּתוּב בַּתּוֹרָה, וְשְׁנוּי בַּנְּבִיאִים, וּמִשְׁלֵשׁ בַּכְּתוּבִים.
כְּתוּב בַּתּוֹרָה, כִּי יְהוּה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים
וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים, הָאֵל הַגָּדֹל הַגָּבֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא
פָּנָיו וְלֹא יִקַּח שָׂחָד. וּכְתִיב בַּתּוֹרָה, עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם
וְאַלְמָנָה, וְאַהֲב גֵּר לְתֶת לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה. שְׁנוּי
בַּנְּבִיאִים, דְּכְתִיב, כִּי כֹה אָמַר יְהוָה וְנִשְׂא, שֹׁכֵן עַד
וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ, מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשִׁכּוֹן, וְאֶת-דָּבָא וְשִׁפְלֵ-רוּחַ,
לְהַחְיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחְיוֹת לֵב נִדְכָּאִים. מִשְׁלֵשׁ
בַּכְּתוּבִים, דְּכְתִיב, שִׁירוּ לַאֲלֹהִים, זָמְרוּ שְׁמוֹ, סִלּוּ
לָרֶכֶב בְּעֶרְבוֹת, בְּיָה שְׁמוֹ, וְעֲלוּ לְפָנָיו. וּכְתִיב בַּתּוֹרָה,
אָבִי יְתוֹמִים וְדִין אֲלֻמָּנוֹת, אֱלֹהִים בְּמַעֲוֹן קִדְּשׁוּ.

יְהִי יְהוּה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם-אַבְרָהָם, אֱלֹהֵינוּ
יַעֲזָבֵנוּ וְאֵלֵינוּ יִשְׁתַּנּוּ: וְאַתֶּם הַדֹּבְקִים בִּיהוּה אֱלֹהֵיכֶם,
חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם: כִּי-נָחַם יְהוּה צִיּוֹן, נָחַם כָּל-חֲרָבֶתֶיהָ,
וַיִּשֶׂם מִדְּבָרָהּ כְּעֶדֶן וְעֶרְבָתָהּ כְּגִן-יְהוּה, שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה
יִמְצָא בָּהּ, תּוֹדָה וְקוֹל זְמִירָה: יְהוּה חִפֵּץ לְמַעַן צִדִּיקוֹ,
יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, אֲשֶׁר־כָּל-יִרְאָה יְהוּה, הַחֹלֵץ בַּדְּרָכָיו: יִגִּיעַ
כַּפֵּידָהּ כִּי תֹאכַל, אֲשֶׁר־יָדָהּ וְטוֹב לָהּ: אֲשֶׁתֶּךָ כְּגִפֶּן פְּרִיָּה
בִּירְפָתֶיהָ בִּיתָהּ, בְּגִיד כִּשְׂתָלִי זֵיתִים, סָבִיב לְשִׁלְחָנָהּ:
הִנֵּה כִּי-כֵן יִבְרַךְ גָּבֶר, יִרְאָה יְהוּה: יִבְרַכֶּךָ יְהוּה מִצִּיּוֹן,
וְרִאֵה בְטוֹב יְרוּשָׁלַּיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְרִאֵה-בָנִים לְבָנֶיךָ,
שְׁלוֹם עַל-יִשְׂרָאֵל:

הבדלה למוצאי שבת ויום טוב

הבדלה במוצאי יום טוב: ביו"ט שחל בחול, אין אומרים בהבדלה פסוקים "הנה א-ל" וכו', ומתחילין "בורא פרי הגפן" [מט"א ס' תרכד. אבל בפרמ"ג ס' תצא כתוב לאומרים וכו' בלבד]. ואין מברכין על הבשמים והנר במוציו"ט [שור"ע תצא, א].

...

• בענין הבדלה במתפלל תפלת תשלומין

הובא בשם מרן אא"ז הגה"ח זצוק"ל דהבדלה אינו דין במעריב של מוצאי"ק, רק שהוא דין בתפילה ראשונה של חול, וע"כ בשכח להתפלל מעריב כמו"ש דמתפלל בשחרית שתיים מבדיל בראשונה אף שהוא שחרית עכ"ד, והק' מהא דכתב בטור או"ח רצ"ב דבשכח מנחה בשבת דמשלים כמו"ש שתיים מבדיל בראשונה שיש להקדים אותה שזמנה עכשיו ואינו מבדיל בשני' שהיא לתשלומין עיי"ש, הרי דדוקא משום הך טעמא מבדיל בראשונה ולא משום שהוא תפילה ראשונה של חול, ואדרבא משמע שאם הי' יכול להקדים אותה של תשלומין הי' מבדיל אז בשני', ולא בראשונה, ולפי"ד הגה"ח זצוק"ל הרי בכל אופן יש לו להבדיל בראשונה שהיא תפילה ראשונה של חול עכ"ד, ובאמת שגם לי הוקשה כן מכבר בעת למדי מס' ברכות, ועיי"ש בפירש"י דכ"ו ד"ה מבדיל בראשונה פעם ראשונה מתפלל בשביל תפילה של עכשיו לפיכך אומר בה הבדלה וכו' עיי"ש, הרי דנתן טעם מדוע מבדיל בראשונה דוקא, ולפי"ד אא"ז זצ"ל למ"ל לטעמים בזה הרי צריך להבדיל בתפילה ראשונה של חול וצב"ק.

ועיי"ש בסוגיא דמסיק הך דהבדיל בשני' ולא הבדיל בראשונה שני' עלתה לו בקשיא, ומ"מ הופסק זה בפוסקים וכתבו הטעם בזה דכיון דלא הבדיל בראשונה רק בשני' גלי דעת' דראשונה לשם תשלומין ושני' משום חובה ואין להקדים של תשלומין, עיי"ש ברי"ף וברא"ש ובטור או"ח רצ"ב ובמג"א ק"ח אות י"ד ובביאור הגר"א אות ט"ז שם יעו"ש, הרי מבואר דבהא דלא מבדיל הוי גילוי דעת שהיא לתשלומין (ועי' פירש"י שם ד"ה שני' עלתה לו וכו' גילה דעתו וכו' עיי"ש) ולדברי אא"ז זצ"ל הרי הבדלה הוי דין בתפילה ראשונה של חול ואיזה גילוי דעת הוי בזה.

ולכאורה נראה מכל זה, דזה ודאי דבתפילה שמתפלל בשביל תשלומין לשל תפילת שבת לא שייך שיבדיל בה, אפי' כשמתפלל אותה

הִנֵּה אֵל יִשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד, כִּי־עֲזִי וְזִמְרָתִי
 יִהְיֶה יְהוָה, וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: וּשְׂאֵבֶתֶם־מִים בְּשִׁשׁוֹן,
 מִמַּעַיְנֵי הַיִּשׁוּעָה: לַיהוָה הַיִּשׁוּעָה, עַל־עַמּוֹךְ בְּרִכְתֶּךָ
 סֵלָה: יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ, מִשְׁגֹּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב,
 סֵלָה: יְהוָה צְבָאוֹת, אֲשֶׁר־י אָדָם בְּטַח בְּךָ: יְהוָה
 הוֹשִׁיעָה, הַמִּלֵּךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם־קְרָאֵנוּ: לַיהוּדִים הָיְתָה
 אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן וִיקָר: בֵּן תַּהֲיֶיהָ לָנוּ. כּוֹס־
 יִשׁוּעוֹת אִשָּׁא, וּבָשֶׁם יְהוָה אֶקְרָא:

...

אותה בחול, ומה שכתוב בשם אא"ז הגה"ח צוק"ל דזה דין בתפילה ראשונה של חול, זהו רק בתפילה דהוי משום חובת היום של חול, אבל בשכח מנחה בשבת דמתפלל בערבית שתיים ואחת הוי לתשלומין בשביל חובת תפילת מנחה של שבת, לא שייך שיבדיל בה, ושפיר כתבו בראשונים דכיון דלא הבדיל בראשונה הוי זה גילוי דעת דמתפלל אותה לתשלומין, ולא קשה מזה כלל לדברי אא"ז וצ"ל וכמש"כ, ומבואר גם הטעם דנתן בפירש"י מדוע מבדיל בראשונה עיי"ש, דהבדלה שייך רק בהתפילה שהיא לשל חובת חול ולא לשל תשלומין לחובת תפילה של שבת (ועיי"ש בפירש"י דכתב והשני' היא בשביל תשלומי תפלת שבת אינו מבדיל בה עיי"ש, ולכאורה צב"ק הרי כיון דכבר כתב דמבדיל בראשונה א"כ לא שייך שיבדיל גם בשני', ולמ"ל טעמים מדוע אינו מבדיל בשני', וכי"ס שניבעי ב' פעמים הבדלה, ואפי' אי נימא דהבדלה זה דין בהתפילה של מו"ש ג"כ צע"ק בזה לכאורה, ומהו אם יצויר שיתפלל שני פעמים מעריב במוצ"ש אם שייך שניבעי בב' הפעמים הבדלה, ולפימ"ש אולי י"ל דרש"י בא לאשמעין בזה ליסוד ועיקר הדבר, שיש באמת דין דאינו מבדיל בתפילה שהיא לחובת תשלומין לשל שבת, וע"כ אינו מבדיל בשני', וזה כוונתו במש"כ דהשני' היא בשביל תשלומי תפילת שבת אינו מבדיל בה, ועי' במג"א שם שכתב דדוקא בעשה במזיד אבל אם שכח מלהבדיל בראשונה יצא שהרי לא גילה

עו | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

אוחז הכוס ביד ימין והבשמים בשמאל ומברך [ש"ע שם, ו].

כשמוציא אחרים אומר: סְבִירֵי מָרְנָן וְרַבְּנָן וְרַבּוֹתֵי

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַנֶּפֶשׁ.

נוטל הבשמים ביד ימין ומעביר הכוס ליד שמאל ואינו מניחו אז מידו, משום דכל הברכות של הבדלה מצוה להיות על הכוס [שם ומ"ב], בהבדלה מברך "בורא מיני בשמים" על כל סוגי הבשמים [מ"ב רצז, א ע"י"ש].

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מִיְיָ בְּשָׂמִים.

בברכת מאורי האש יסתכל בכפות ידיו וצפרניו לאור הנר [ש"ע רצח, ג]. ויש לראות בצפרני יד ימין ולאחוז הכוס ביד שמאל. ויש לכפוף האצבעות לתוך היד שאז רואה בצפרנים עם הכפות בבת אחת, ולא יראה פני האצבעות שבפנים [רמ"א שם ע"פ הוזהר]. ויש נוהגין אח"כ לפשוט ד' אצבעות ולראות מאחוריהן על הצפרנים [מ"ב שם, יא בשם המ"א ע"פ ס' הכוונות]. מצוה מן המובחר לברך על אבוקה [ש"ע שם, ב].

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ.

מחזיר הכוס לימין [ש"ע רצז, ו ומ"ב] ומברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמְבַדִּיל בֵּין קָדֵשׁ לְחֹל, בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, בֵּין יוֹם הַשַּׁבָּת לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבַדִּיל בֵּין קָדֵשׁ לְחֹל.

...

דעתו עיי"ש, ומהו באופן כזה אם צריך ושייך שיבדיל בהשג"י, די"ל דכיון דהשג"י הוי' לתשלומין של חובת תפילה של שבת לא שייך שיבדיל בזה, וכמש"כ בפרש"י דזה דין שאינו מבדיל בשג"י, וצ"ע עוד בזה, ומיושב בזה גם הקוש"י מדברי הטור דנתן טעם דצריך להבדיל בראשונה שיש להקדים אותה שזמנה עכשיו וכו' וכמש"כ דבאופן כזה באמת תלוי זה בהא דהתפילה הוי בשביל עכשיו ולא בשביל חובת תשלומין וכמש"כ. [חדושי רבנו משולם דוד הלוי עמוד סג]

תחינה למוצאי שבת

נָאט פון אברהם און פון יצחק און פון יעקב, באהיט דיין ליעב
פאלק ישראל פון אלעם בייזין, אין דיינעם לויב, אז דער ליבער
שבת קודש גייט אוועק, אז דיא וואך און דער חדש און דער
יאהר זאל אויגז צו קומען צו אמונה שלימה, צו אמונת חקמים,
צו אהבת ודבוק חברים טובים, צו דביקות הבורא ברוך הוא,
מאמין צו זיין בשלשה עשר עקרים שלף, ובגאולה שלמה
וקרובה במהרה בימינו, ובתחית המתים, ובגבואת משה רבינו
עליו השלום.

רבנו של עולם, דוא ביסט דאך הנותן לעוף כח, גיב דיינע ליבע
אידישע קינדערלעך אויך כח דרך צו לויבן, און נאר דרך צו
דינען, און ווייטער קיינעם נישט.

און דיא וואך און דער חדש און דער יאהר זאל אויגז קומען צו
חסד, און צו געזונט, און צו מזל, און צו ברכה, און צו הצלחה,
און צו עושר וכבוד, און צו בני, חיי אריכי, ומזוני ריחי, וסעטא
דשמיא, לנו ולכל ישראל. אמן.

זמירות למוצאי שבת

המבדיל

המבדיל בין קדש לחל, חטאתינו הוא ימחל, זרענו
וכספנו ירבה כחול, וכפוכבים בלילה. יום פנה כצל
תמר, אקרא לאל עלי גמר, אמר שמר, אתא בקר וגם
לילה. צדקתך פהר תבור, על חטאי עבוד תעבר,
כיום אתמול כי יעבר, ואשמורה בלילה. חלפה עונת
מנחת, מי יתן מנוחת, יגעתי באנחת, אשחה בכל

לִילָה. קוֹלִי בֶּל יִנָּטֵל, פֶּתַח לִי שֶׁעַר הַמִּנְטָל, שְׂרָאשִׁי
נִמְלֵא טָל, קוֹצוֹתַי רְסִיסי לִילָה. הֶעֱתֵר נוֹרָא וְאִיוֹם,
אֲשׁוּעַ תִּנָּה פְּדִיוֹם, בְּנִשְׁף בַּעֲרֵב יוֹם, בְּאִישׁוֹן לִילָה.
קִרְאֲתִיךָ יְיָ הוֹשִׁיעֵנִי, אֲרַח חַיִּים תוֹדִיעֵנִי, מִדְּלוֹת
תִּבְצָעֵנִי, מִיּוֹם וְעַד לִילָה. טַהַר טָנוּף מַעֲשִׂי, פֶּן יֹאמְרוּ
מִכְעִיסי, אֵיזָה אֱלֹהִים עֹשִׂי, נָתַן זְמֵרוֹת בְּלִילָה. נִחְנוּ
בִידֶךָ בַּחֲמֹר, סֶלַח נָא עַל קַל וְחֲמֹר, יוֹם לְיוֹם יִבְיַע
אֲמֹר, וּלְלִילָה לְלִילָה.

במוצאי יום מנוחה

בְּמוֹצָאי יוֹם מְנוּחָה, הַמִּצָּא לְעַמּוֹךְ רוּחָה, שְׁלַח תִּשְׁבִּי
לְנֶאֱנַחָה, וְנָס יִגוֹן וְאִנְחָה. יֵאָתֶה לָךְ צוּרִי, לְקַבֵּץ עִם
מִפְזָרִי, מִיַּד גּוֹי אֲכַזְרִי, אֲשֶׁר כָּרָה לִי שׁוּחָה. עַת דּוֹדִים
תַּעֲוֹרֵר אֵל, לְמַלֵּט עִם אֲשֶׁר שׁוֹאֵל, רְאוֹת טוֹבָה בְּבֹא
גּוֹאֵל, לְשֵׁה פְּזוּרָה נִדְחָה. קְרָא יֵשַׁע לָעַם נִדְבָה, אֵל
דָּגוּל מִנְּרִבָּה, יְהִי הַשָּׁבוּעַ הַזֶּה, לִישׁוּעָה וּלְרוּחָה. בַּת
צִיּוֹן הַשְּׁכוּלָה, אֲשֶׁר הִיא הַיּוֹם גְּעוּלָה, מִהֲרָה תִּהְיֶה
בְּעוּלָה, בָּאֵם הַבָּנִים שְׂמִיחָה. מַעֲיִנוֹת אֲזִי יִזּוּבוּ, וּפְדוּיֵי
יְהוּדָה יִשׁוּבוּ, וּמִי יֵשַׁע יִשְׁאֲבוּ, וְהִצָּרָה נִשְׁפָּחָה. נַחַח
עַמּוֹךְ כָּאֵב רַחֲמֹן, יִצְפָּצְפוּ עִם לֹא אֶלְמוֹן, דְּבַר יְהוּדָה
אֲשֶׁר נֶאֱמַר, בְּהִקִּימֶךָ הַבְּטָחָה. וַיִּדְרִים פְּלִיטֵי חֲרָץ,
נִגְיַנְתָּם יִפְצְחוּ בְּמִרְץ, בְּלִי צוּחָה וּבְלִי פִרְץ, אֵין יוֹצֵאת
וְאֵין צוּחָה. יְהִי הַחֹדֶשׁ הַזֶּה, כְּנִבְאוֹת אֲבִי חוֹזֶה, וְיִשְׁמַע
בְּבֵית זֶה, קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה. חֲזַק יִמְלֵא

מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ, אֲמִיץ יַעֲשֶׂה בְּקִשְׁתֵּנוּ, וְהוּא יִשְׁלַח
בְּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, בְּרָכָה וְהַצְלָחָה. בְּמוֹצָאי יוֹם גִּילָה,
שְׂמֵךְ נוֹרָא עֲלִילָה, שְׁלַח תִּשְׁבִּי לָעַם סִגְלָה, רוּחַ שְׁשׁוֹן
וְהַנְחָה. קוֹל צִהְלָה וְרִנָּה שִׁפְתֵינוּ אֵז תִּרְנְנָה, אָנָּה יְהוּה
הוֹשִׁיעָה נָא, אָנָּה יְהוּה הַצְלִיחָה נָא.

איש חסיד

אִישׁ חָסִיד הָיָה, בְּלִי-מִזֹּון וּמַחֲיָה, בְּבֵיתוֹ עֶסֶק מַלְבוּשׁ,
וְאֵין בְּגָד לְלִבָּשׁ. גּוֹנֵן בַּחֲשׂוּבָה אִשָּׁה, וְגַם-בְּבָנִים
חֲמֻשָּׁה, דְּבָרָה לוֹ הָאִשָּׁה, יוֹתֵר אֵין לְהַתְיַאֲשֶׁה. הַמַּבְלִי
לָחֶם לֶאֱכֹל, בְּעִירָם וּבְחָסֶד כָּל, וְתוֹרָה מַצָּאתָ כִּי
יִגְעֶתָ, מִה־נֶּאֱכַל מַעֲתָה. זֶהִיר כְּבֵר נָשׁוּק, הֲלֹא תֵצֵא
לְשׁוֹק, חֲנוּן וְרַחוּם בְּמִרוֹמָיו, אוֹלִי יִגְמְלֵנוּ בְּרַחֲמָיו.
טוֹב לְקַוּיוֹ מַחֲסֶה, רָצוֹן יִרְאוּ יַעֲשֶׂה, יַעֲצֵת בְּדַעַת
וּבְחֻכָּמָה, עֲצִתּוֹ בְּלִי-לְהַסְפִּימָה. כִּצְאֹתִי לְבִשְׁתָּ
וּלְכַלְמָה, מַבְלִי כְּסוּת וְשִׁלְמָה, לֹאֵין בְּיָדִי לְפָרֹטָה,
אֲפִילוֹ שׁוּה פְּרוּטָה. מִהֲרָה וְשִׁאֲלָה מִשְׁכָּנִים,
מַלְבוּשִׁים נָאִים מִתְקַנִּים, גִּלְבָּשׁ וְהַשְׁלִיךְ יִהְיוּ, עַל
יְהוּה אֲשֶׁר אֶהְבּוּ. שָׁחוּ יִלְדָיו בְּפִלּוּלָם, אֵל יֹשֵׁב דָּף
נִכְלָם, עֵבֶר בְּשׁוֹק בְּשִׁבְרָתוֹ, וְהִנֵּה אֵלֵיהֶם הַנְּבִיא
לְקִרְאָתוֹ. פֶּץ לוֹ הַמַּבְשֵׁר, בְּאַמֶּת הַיּוֹם תִּתְעַשֵּׂר, צוֹנִי
בְּכָל-כְּבוֹדָה, כִּי הִגְנִי עֲבָדֶךָ. קְרָא לָמִי בְּדַעַתוֹ, קְנוֹת
עֶבֶד אֵין כְּמוֹתוֹ, רַחֵשׁ אִיךָ יִשְׁנֶה דִּינוֹ, עֶבֶד לְמַכּוֹר
אֶת-אֲרוֹנוֹ. שֵׁת לוֹ חֲכָמָתוֹ בְּקִרְבּוֹ, וְהַחֲזִיק בּוֹ כְּמוֹ

רבו, תָּגֵר קָנְאוּ בְּאַהֲבִים, בְּשִׁמוּנָה מֵאוֹת אֶלֶף זְהוּבִים.
 תִּבְעוּ מִה־מְלֹאכֶתְךָ, אִם בִּבְנִין חֲכָמָתְךָ, תִּכְלִית
 טָרְקִלִין וּפְלִטְרִין, הֲרִי אֶתָּה בּוֹרְחוֹרִין. יוֹם רֵאשׁוֹן
 בְּמַפְעָלִים, פָּעַל עִם פּוֹעָלִים, שׁוּעַ בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה, עֲנִנִי
 נוֹרָא עֲלִילָה. יִזְמָתִי וְנִמְכָּרְתִּי לַהֲעֲבִידִי, לְכַבּוֹדְךָ וְלֹא
 לְכַבּוֹדִי, בּוֹרָא עוֹלָם בְּקִנְיָן, הַשָּׁלֵם זֶה הַבְּנִין. רַחֲמֶיךָ
 יִכְמְרוּ בַּחֲנִינֵיךָ, כִּי לְטוֹבָה פּוֹנֵתִי, מִלְּאֲכִי רַחֲמִים
 מִמְּעוֹנָתוֹ, אֲזוּ הִחֲלוּ לְבָנוֹתוֹ. רַבּוֹ בּוֹנֵי הַמְּלוֹכָה,
 וְתִשָּׁלֵם כָּל־הַמְּלָאכָה, דָּץ הַסּוֹחֵר בְּרֵאוֹתוֹ, כִּי נִגְמָרָה
 מְלֹאכֶתוֹ. כְּלוּלָת מְגִדִּים נָאִים, לְפִי עֲנִין הַבְּנָאִים,
 יִזְכֹּר לְךָ עֵתָה, אֶתְמוּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ. חָפְשִׁנִי בּוֹדְאִי
 וּבִבְרוּר, בְּנִמְנֵת לְעֲנִין שְׁחֹרֹר, זֶה קִיָּמוֹ בְּאַמֶּת, וּפְרַח
 לוֹ אִישׁ הָאֶמֶת.

חדש ששוני

חֲדָשׁ שִׁשּׁוּנִי אֵל נָא וְהִבֵּיא, אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא. אֲמִץ וְחֹזֵק רַפְּיוֹן
 יָדֵי, בָּרַךְ מְלֹאכֶתִי וְכָל מַעֲבָדִי, גּוֹאֲלֵי זְכוֹר עֲנִי וּמְרוֹדֵי, דְּבָרְךָ
 הַטּוֹב הָקֵם לְעוֹדֲדִי, הֲרִץ וְשָׁלַח וְשִׁמַּח לְבָבִי, אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא.
 וְעַד וְהָכֵן דֵּי סְפוּקִי, זְמַן מְזוּנִי וְלַחֵם חֲקִי, חֵלֶב חֵיל גּוֹיִם חֵישׁ
 לְהַנִּיקִי, טוֹבָה תִּשְׁבַּע עוֹלָלִי וְיוֹנְקִי, יָבֵא מְשִׁיחִי לְעִיר מוֹשְׁבִי,
 אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא. בּוֹנֵן לָעַם זֶה צוּרֵי צוּר לְחִבּוּשׁ, לַחֵם לְאָכּוֹל
 וּבִגְד לְלַבּוּשׁ, מְשֻׁנְאֵי יַחֲזֶה יִרְא וְיִבּוּשׁ, נוֹה הַר שְׁעִיר בְּקָרוֹב
 תִּכְבּוּשׁ, שִׁשּׁוּנִי יִגְדֵּל בְּרֵאוֹת סְבִיבִי, אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא. עֲמוֹן
 וּמוֹאָב מִהֲרֵה תִּכְלֶה, פְּדוּתְךָ לְעַמְּךָ בְּקָרוֹב תִּגְלֶה, צִיּוֹן תִּמְלֹא
 מַעַם אֱלֹהִי, קִרְיַת מֶלֶךְ רַב אֲזוּ נַעֲלָה, שִׁכּוֹן תִּשְׁכֵּן בְּתוֹךְ עַם צְבִי,
 אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא.

אגיל ואשמח

אָגִיל וְאֶשְׂמַח בְּלִבִּי, בְּרֵאוּתִי כִּי מֵאוֹיְבִי, תָּרִיב רִיבִי, וּלְצִיּוֹן
גּוֹאֵל תָּבִיא, אִישׁ צֶמַח תַּצְמִיחַ, אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא וּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. לָכֵן
בְּגוֹיִם יָחַד, תִּפּוֹל אֵימָה וּפְחַד, לָבָם יִפְחַד, בָּעֵת יַעֲלֶה גּוֹי אֶחָד,
וְאַרְחוּתֵינוּ יַעֲלֶיחַ, אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא וּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. עוֹד מִמְּזוֹרַח
לְמַעֲרֵב, יַעֲזוֹר לַעֲשׂוֹת הַרְג רָב, בְּאַדּוּם וְעֵרֵב, לַעֲרוֹף מֶלֶחֶמָה
וּקְרֵב, עַל אוֹיְבֵינוּ יַעֲרִיחַ, אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא וּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. יָדִים
מִלְכֵי אֲדָמָה, יִטּוֹר נָפִישׁ וְקֶדְמָה, מִשְׁמַע וְדוּמָה, נוֹסוּ נִגְבָּה
וְיִמָּה, אֲשֶׁר אֶתְכֶם יִבְרִיחַ, אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא וּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. רָנוּ כָּל
עַבְרֵי אֶרֶץ, כִּי הִנֵּה רַעֲנָן אֶזְרָח, אוֹרוֹ זָרַח, קִנָּה כִּפְתּוֹר וּפְרָח, עַל
הַר צִיּוֹן יַפְרִיחַ, אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא וּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ.

אלהים יסעדנו

אֱלֹהִים יִסְעֲדֵנוּ, בְּרִכָּה בְּמֵאדֵּנוּ, וְזָבַד טוֹב יִזְבְּדֵנוּ, בְּכָל מִשְׁלַח
יְדֵינוּ. אֱלֹהִים יִסְעֲדֵנוּ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן לְמִלְאָכָה, יַצֵּנוּ אֶתֵּנוּ בְּרִכָּה, וַיּוֹם
הַשְּׁנִי כָכָה, יִמְתִּיק אֶת סוּדֵּנוּ. אֱלֹהִים יִסְעֲדֵנוּ רַבָּה צְבָאִי יִשְׁעֵי,
בְּשָׁלִישִׁי וּבִרְבִּיעִי, בַּחֲמִישִׁי אֶף לֹא בְּעִי, יִשְׁלַח אֶת פּוֹדֵנוּ. אֱלֹהִים
יִסְעֲדֵנוּ הֵכֵן טְבוּחַ טִבַּח, בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי זָבַח, קָדַשׁ הַלּוּל וְשִׁבַּח, עַל
כָּל מִחְמַדֵּינוּ. אֱלֹהִים יִסְעֲדֵנוּ מַעֲדָנִים לְנַפְשָׁנוּ, גִּתָּן בְּיוֹם קִדְשָׁנוּ,
וְרַעֲנָנָה עֲרֻשָּׁנוּ, וְלִילָה אוֹר בַּעֲדָנוּ. אֱלֹהִים יִסְעֲדֵנוּ

אלי חיש גואלי

אֵלִי חִישׁ גּוֹאֲלִי, עֲבֹדָה יִשְׁפִּילִי, מִבֶּשֶׁר טוֹב אֵלִי, אֶת אֱלֹהֵינוּ
הַנְּבִיא. נֶאֱווּ עַל הַהָרִים, שְׁלֹחֵי יוֹצֵר הָרִים, וְרִגְלֵי הַמְּבַשְּׂרִים,
בְּאִמּוֹר שׁוּבִי שׁוּבִי. אֵלִי חֲבִי כְּמַעֲט רָגַע, כָּל מִחְלָה וְכָל נִגְעָה,
אוֹיְבִיךָ אֶפְגַּע, יוֹם נָקָם בְּלִבִּי. אֵלִי מֶלֶךְךָ יָבֵא לָךְ, יָפֶה אֶת פְּלָה,

וְרַעֲיָתִי לְמוֹלָהּ, גִּלְעָדִי הַתְּשֻׁבִּי. אֵל נֹפֶת תִּטּוֹפְנָה, שִׁפְתֵי בְנֵי
יוֹנָה, כִּי בָא עֵת לְחַנְּנָהּ, צִיּוֹן נִחְלַת עָבִי. אֵל

אֲדִיר אִיּוֹם וְנוֹרָא

אֲדִיר אִיּוֹם וְנוֹרָא, בְּצַר לִי לֶךְ אֶקְרָא, יְהוָה לִי לֹא אִירָא.
גְּדוֹר פָּרֻצַת הַיִּכְלִי, דָּגוּל מִהַר חִבְלִילִי, יְהוָה הִיָּה עוֹזֵר לִי.
הֵן אַתָּה תִקְוֹתִי, וְלִישׁוּעָתְךָ קוִיָּתִי, יְהוָה עוֹז יִשְׁעֵתִי.
זֶה וְנָקִי כַפִּים, חוֹן פּוֹרֵשִׁי כְנָפִים, יְהוָה אֶרְךְ אֲפִים.
טוֹבֵךְ תַּחֲשִׁיט לְעַמְּךָ, יְהִי עָלֵינוּ כְּנֻאֲמֶךָ, יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ.
כּוֹנֵן בֵּית מְכוּנָה, לְהַרְבֵּץ בּוֹ צֹאנֶךָ, יְהוָה בָּאוֹר פְּנִיָּה.
מִשְׁחָד לְהַצִּילִי, נִחַלְנִי לְצִיּוֹן קוֹדֶשׁ גּוֹרְלִי, יְהוָה שָׁמַע בְּקוֹלִי.
סְעוֹד וְסִמּוּךְ לְנִמְהָרִים, עֲזוֹר נָא אֶת הַנְּשָׁאֲרִים, יְהוָה יוֹצֵר הָרִים.
פָּדָה עַמְּךָ מֵעַזִּים, צֹאנֶךָ מִיַּד גּוֹזְזִים, יְהוָה עוֹשֵׂה חַיִּזִּים.
קָרַב קוֹץ נִחְמָה, רַחֵם אוֹם לֹא רַחֲמָה, יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה.
שָׁכֹן בְּמִאֵז בְּאַהֲלָנִי, תִּמְיֵד אֵל מְחוֹלָלָנִי, יְהוָה מִלְכָּנִי הוּא יוֹשִׁיעֵנִי.

אָמַר ה' לִיעֶקֶב

אָמַר יְהוָה לִיעֶקֶב, אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
בָּחַר יְהוָה בִּיעֶקֶב, אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
גָּאֵל יְהוָה אֶת יַעֲקֹב, אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
דָּרָךְ בּוֹכֵב מִיעֶקֶב, אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב, אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
וַיִּרְדֵּךְ מִיעֶקֶב, אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
זָכַר זֹאת לִיעֶקֶב, אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
חֲדוֹת יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב, אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.

טבו אהליך יַעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
יורו משפּטִיךָ לַיַּעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
כִּי לֹא נַחֵשׁ בַּיַּעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
לֹא הִבִּיט אָזְנוֹ בַּיַּעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
נִשְׁבַּע יְהוָה לַיַּעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
סֶלַח נָא לַעֲיוֹן יַעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
עֲתָה הָשִׁב שְׁבוֹת יַעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
פָּדָה יְהוָה אֶת יַעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
צֹוֶה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
קוֹל קוֹל יַעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
רָנִי וְשִׁמְחִי לַיַּעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
שֵׁב יְהוָה אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
תִּתֵּן אֲמוֹת לַיַּעֲקֹב,	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.

אליהו הנביא

אֱלִיהוֹ הַנָּבִיא, אֱלִיהוֹ הַתְּשִׁבִי, אֱלִיהוֹ הַגִּלְעָדִי,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד.
 אִישׁ אֲשֶׁר קָנָא לְשֵׁם הָאֵל, אִישׁ בֶּשֶׁר שָׁלוֹם עַל יָד
 יְקוֹתִיאֵל, אִישׁ גֵּשׁ וְיִכְפָּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אליהו
 אִישׁ דּוֹרוֹת שָׁנִים עָשָׂר רָאוּ עֵינָיו, אִישׁ הִנָּקְרָא בְּעַל
 שִׁעָר בְּסַמָּנָיו, אִישׁ וְאָזוֹר עוֹר אָזוֹר בְּמַתָּנָיו. אליהו
 אִישׁ זָעַף עַל עוֹבְדֵי חַמָּנִים, אִישׁ חָשׁ וְנִשְׁבַּע מִהְיֹוֹת
 גִּשְׁמֵי מַעוֹנִים, אִישׁ טַל וּמָטָר עֶצֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים. אליהו

אִישׁ יֵצֵא לְמִצָּא לְנַפְשׁוֹ נַחַת, אִישׁ כִּלְכִּלוֹהוּ הָעֲרָבִים
וְלֹא מֵת לַשָּׁחַת, אִישׁ לְמַעַנּוֹ נִתְבָּרְכוּ כֹד וְצַפְּחַת. אליהו
אִישׁ מוֹסְרֵיו הִקְשִׁיבוּ כִּמְהִימָה, אִישׁ נִעְנָה בְּאֵשׁ מִשְׁמִי
גְבוּהִים, אִישׁ סָחוּ אַחֲרָיו יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים. אליהו

אִישׁ עֲתִיד לְהִשְׁתַּלַּח מִשְׁמִי עֲרָבוֹת, אִישׁ פֶּקִיד עַל כָּל
בְּשׁוּרוֹת טוֹבוֹת, אִישׁ צִיר נֶאֱמָן לְהָשִׁיב לֵב בָּנִים עַל
אָבוֹת. אליהו

אִישׁ קָרָא קִנָּא קִנָּאתִי לַיהוָה בְּתַפְאָרָה, אִישׁ רָכַב עַל
סוּסֵי אֵשׁ בְּסַעְרָה, אִישׁ שָׁלָא טַעַם טַעַם מִיָּתָהּ וּקְבוּרָה. אליהו

אִישׁ תִּשְׁבִּי עַל שְׁמוֹ נִקְרָא, תַּעֲלִיחֵנוּ עַל יָדוֹ בַּתּוֹרָה,
תִּשְׁמִיעֵנוּ מִפִּי בְּשׁוּרָה טוֹבָה בְּמִהְרָה, תוֹצִיאֵנוּ
מֵאֶפְלָה לְאוֹרָה. אליהו

אִישׁ תִּשְׁבִּי תַעֲלִיכֵנוּ מִפִּי אֲרִיּוֹת, תִּבְשִׂירֵנוּ בְּשׁוּרוֹת
טוֹבוֹת, תִּשְׁמַחֵנוּ בָּנִים עַל אָבוֹת, בְּמוֹצְאֵי שְׁבָתוֹת. אליהו

כַּפְתּוֹב, הִנֵּה אֲנֹכִי שִׁלַּח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לִפְנֵי
בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. וְהָשִׁיב לֵב אָבוֹת עַל
בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל אָבוֹתָם. אליהו אֲשֶׁרִי מִי שֶׁרָאָה פָּנָיו
בְּחַלּוֹם, אֲשֶׁרִי מִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁלוֹם, וְהַחֲזִיר לוֹ שְׁלוֹם,
יְהוָה יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם. אליהו

ראוי לזהר לומר רבש"ע וכו' כי הוא בירושלמי וטור ס' רצט [מ"ב רצה, ז].

רבון העולמים,

אב הרחמים והסליחות, בסמן טוב ובמזל טוב החל עלינו את
(כשחל יו"ט באמצע השבוע לא יאמר רק "ימי המעשה") ששת
ימי המעשה הבאים לקראתנו לשלום, חשוכים מכל חטא ופשע,
ומנקים מכל עון ואשמה ורשע, ומדבקים בתלמוד תורה
ובמעשים טובים. והננו דעה בינה והשכל מאתך, ותשמיענו בהם
ששון ושמחה. ולא תעלה קנאתנו על לב אדם, ולא קנאת אדם
תעלה על לבנו. מלפנו, אלהינו, אב הרחמן, שים ברכה רוחה
והצלחה בכל מעשה ידינו. וכל היועץ עלינו ועל עמך בית ישראל
עצה טובה ומחשבה טובה, אמצו וברכו, גדלו וקיימו, קים עצתו,
בדבר שנאמר, יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא. ונאמר, ותגזר
אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור. וכל היועץ עלינו ועל עמך בית
ישראל עצה שאינה טובה ומחשבה שאינה טובה, תופר עצתו,
בדבר שנאמר, יהוה הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים.
ונאמר, עשו עצה ותפיר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל.

ופתח לנו יהוה אלהינו, אב הרחמים, ארון הסליחות, בזה השבוע
ובכל שבוע. שערי אורה. שערי ארץ ימים ושנים, שערי אריכת
אפים, שערי ברכה, שערי בינה, שערי גילה, שערי גדלה, שערי
גאולה, שערי גבורה, שערי דיצה, שערי דעה, שערי הוד, שערי
הדר, שערי הצלחה, שערי הרוחה, שערי נעם טוב, שערי וריזות,
שערי זמרה, שערי זכירת, שערי זיו, שערי זהר תורה, שערי זהר
חכמה, שערי זהר בינה, שערי זהר דעת, שערי חרוה, שערי

• • •

• שערי זוהר בינה וגו'

יש להתבונן בנוסח התחינה שאע"פ שנמנו בה בקשות לפתיחת
שערי כל מעלות וטובות שבעולם, מ"מ בכל מה שקשור לחכמה נכפל,

חֲמֻלָּה, שְׁעָרֵי חַן וְחֶסֶד, שְׁעָרֵי חַיִּים טוֹבִים, שְׁעָרֵי חֶכְמָה, שְׁעָרֵי
טוֹבָה, שְׁעָרֵי טָהָר, שְׁעָרֵי יְשׁוּעָה, שְׁעָרֵי יִשְׁרָאֵל, שְׁעָרֵי כְּפָרָה, שְׁעָרֵי
כְּלִבְלָה, שְׁעָרֵי כְבוֹד, שְׁעָרֵי לְמוּד, שְׁעָרֵי מְזוֹן, שְׁעָרֵי מְנוּחָה,
שְׁעָרֵי מַחֲלִיאוֹת, שְׁעָרֵי מִדְּעָה, שְׁעָרֵי נְחֻמָּה, שְׁעָרֵי נְקִיּוֹת, שְׁעָרֵי
סְלִיחָה, שְׁעָרֵי סִיעָתָא דְשִׁמְיָא, שְׁעָרֵי עֲזָרָה, שְׁעָרֵי פְדוּתָהּ, שְׁעָרֵי
פְּרִנְסָה טוֹבָה, שְׁעָרֵי צְדָקָה, שְׁעָרֵי צְהִלָּה, שְׁעָרֵי קְדֻשָּׁה, שְׁעָרֵי
קוֹמְמִיּוֹת, שְׁעָרֵי רַחֲמִים, שְׁעָרֵי רְצוֹן, שְׁעָרֵי רְפוּאָה וְשְׁלָמָה, שְׁעָרֵי

...

והם שערי בינה, דעת, חכמה ותורה, שכופלין באמירתן עוד פעם, ומבקשים על שערי זוהר בינה, זוהר דעת, זוהר חכמה, זוהר תורה, ולכאוף כל מה שמפרט ומונה הוא כפילות, כי כבר הזכיר כל אחד במקומו, שערי בינה, שערי דעת, וכו', ובבקשת פתיחת השערים נכלל בזה הכל, למשל ב'שערי פרנסה' אין צריך להוסיף 'רווח הפרנסה', כי ב'שערי פרנסה' נכלל כל מה שיש בשערים אלו, וה"נ בשערי ברכה נכללים כל הברכות, ובשערי שמחה כלולים כל השמחות, ולפי"ז לכאוף בבינה נכלל ממילא כל מה שבשערי הבינה, כי אין שלמות לבינה בלתי הזוהר שבה, והבקשה על שערי בינה היא בודאי לזכות לכל השלמות שבה, כמו שאר שערים שמבקשים עליהם, ולמה חוזרים ומבקשים בפרטות על שערי זהר בינה חכמה ודעת.

ביאור הדבר, כי אמנם בשאר ענינים ומעלות נכלל הכל כל אחד בשערים שלו, אך לא כן הדבר בקנייני החכמה, שכל זוהר וזוהר שבהם יש לו שער בפני עצמו, כי תוספת בהבנת התורה אינו יתרון ורבותא גרידא, אלא הוי מהות חדשה, וכל מדרגה והתעלות יש לו מדור ושער מיוחד, ולכן אע"פ שיש בקשה על שערי תורה, נתייחדה בקשה על שערי זוהר תורה וכו', וכן בשאר קנייני החכמה, כי כל תוספת מעלה שבה נכנס בשער אחר לגמרי.

והענין, כי בתורה כל מי שזוכה ליותר מחבירו הרי הוא מציאות אחרת לגמרי, וכמו שכתב מוהר"ח מוואלאז'ין במכתבו, "כל הגדול בסברה גדול מחבירו", ואשרי מי שזוכה לשערי זוהר בינה דעת חכמה ותורה.

שָׁלוֹם, שְׁעָרֵי שְׂמֹחָה, שְׁעָרֵי שְׂמוּעוֹת טוֹבוֹת, שְׁעָרֵי שְׁלוֹה, שְׁעָרֵי
 תוֹרָה, שְׁעָרֵי תַפְלָה, שְׁעָרֵי תְשׁוּבָה, שְׁעָרֵי תְשׁוּעָה. בְּדִכְתִּיב,
 וּתְשׁוּעַת צְדִיקִים מִיְּהוָה מְעֻזָּה בְּעַת צָרָה. וַיַּעֲזֶרֶם יְהוָה וַיַּפְלְטֵם,
 וַיַּפְלְטֵם מִרְשָׁעִים וַיּוֹשִׁיעֵם, כִּי חָסוּ בּוֹ. וַנֹּאמֶר, חֲשָׁף יְהוָה אֶת זְרוּעַ
 קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל הַגּוֹיִם, וַרְאוּ כָל אֲפָסֵי אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ.
 וַנֹּאמֶר, קוֹל צוֹפִיף נִשְׁאֹו קוֹל יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ, כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בְּשׁוֹב
 יְהוָה צִיּוֹן. וְקִיָּם לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִקְרָא שְׂפָתוֹב, מִה נֶאֱוֹו עַל
 הַהָרִים רִגְלֵי מְבַשֵּׁר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מְבַשֵּׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה,
 אוֹמֵר לְצִיּוֹן מֶלֶךְ אֱלֹהֶיךָ. רֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הֵנָּה, וְלִירוּשָׁלַיִם
 מְבַשֵּׁר אֶתֶּן. אָמֵן סְלָה.

סדר סעודת מלוה מלכה

אֶתְקִינוּ סְעוּדָתָא דְּמַהֲיֻמְנוּתָא, שְׁלִימָתָא, חֲדוּתָא דְּמַלְכָּא
 קַדִּישָׁא. אֶתְקִינוּ סְעוּדָתָא דְּמַלְכָּא. דָּא הִיא סְעוּדָתָא דְּדוֹד מַלְכָּא
 מְשִׁיחָא.

דוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיָּם. סְמֵן טוֹב וּמִזֵּל טוֹב יְהֵא לָנוּ וּלְכָל
 יִשְׂרָאֵל. אָמֵן: ג"פ.

עירוב תבשילין

אם מערב בשביל אחרים צריך לזכות להם ע"י אחר [ש"ע תקכו, י וע"ש לברר ע"י מי אפשר לזכות]. צריך להבין הנוסח של "בהדין עירובא" וכו', ומי שאינו מבין לשה"ק, יאמר בלשון שמבין [רמ"א ומ"ב, יב].

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו
במצותיו, וצונו על מצות ערוב.

בהדין ערובא יהא שרא לנא לאפויי ולבשולי
ולאטמוני ולאדלוקי שרנא ולאפוקי ולמשחט ולתקנא
ולמעבד כל צרכנא מיומא טבא לשבתא, [לנא ולכל
הדריים בעיר הזאת].

הדלקת נרות של יום טוב

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו
במצותיו, וצונו להדליק נר של [בשבת: שבת ושל] יום
טוב.

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו
והגיענו ליזמן הזה.

קידוש לשלש רגלים

בשבת מתחיל:

בלחש: יהי ערב ויהי בקר

יום השישי: ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

כשמוציא אחרים אומר: סברי מרגן ורפגן ורבותי,

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן.
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, וקדשנו במצותיו. ותתן לנו יהוה אלהינו באהבה [בשבת: שבתות למנוחה ו] מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, את יום [בשבת: השבת הנזה, ואת יום]

בפסח: חג המצות הזה זמן חרותנו

בשבועות: חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו

בסוכות: חג הסוכות הזה זמן שמחתנו

בשמיני עצרת: שמיני חג העצרת הזה זמן שמחתנו

[בשבת: באהבה] מקרא קדש, וזכר ליציאת מצרים. כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, [בשבת: וישבת] ומועדי קדשך [בשבת: באהבה וברצון] בשמחה ובששון הנחלתנו. ברוך אתה יהוה, מקדש [בשבת: השבת ו] ישראל והזמנים.

...

• ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו

הנה הלשון 'בשמחה ובששון' מורה שביחד עם היו"ט ניתנו גם השמחה והששון. וצ"ב דששון ושמחה הם מצוות המוטלות עלינו, ומה

צ | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

בסוכות

בליל ראשון מברכים 'לישב בסוכה' לפני 'שהחיינו'. בליל שני דסוכות בחו"ל מברך 'לישב בסוכה' אחרי 'שהחיינו' [ש"ע ורמ"א תרסא, ומיהו כמה אחרונים ובתוכם הגר"א [מע"ר ריט] סוברים שגם בליל שני מברך "לישב בסוכה" לפני ברכת זמן. וכתב המ"ב שהרוצה לנהוג כמותם אין מוחין בידו (וע"ש עוד בשעה"צ) ומיהו כתב שם שאם כמה בע"ב אוכלין בסוכה אחת לא יהיו חלוקים במנהגן].

ראוי לברך ברכה דסוכה בקול, במשיכה ובניגון כשאר ברכות דקידוש [מ"ב תרמג, ה].

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֹּכָה.**

אין מברכין "שהחיינו" בשביעי ובאחרון של פסח.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחַיֵּינוּ וְקִיּוּמֵנוּ
וְהַנִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה.**

קידוש ליו"ט שחל במוצאי שבת:

כשמוציא אחרים אומר: סְבִירי מְרִנָּה וְרִבְּנָה וְרַבּוּתֵנוּ,

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ
מִכָּל עָם, וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן, וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְתַתֵּן
לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וְזִמְנִים
לְשִׂשׁוֹן, אֶת יוֹם**

...

הכוונה שהנחלתנו יחד עם המועדים שמחה וששון.
ונראה דכיון ד'איסתכל באורייתא וברא עלמא', והי' גלוי וידוע
לפניו שכלל ישראל יצטוו בימים אלו על השמחה, ממילא הטביע
הקב"ה מלכתחילה בטבע הימים האלו, שיהיו בעצמותם ימים של
שמחה, וזהו 'מועדי קדש' בשמחה ובששון הנחלתנו, שהונחל לנו גם
השמחה בהן.

בפסח: חג המצות הִזָּה זְמַן חֲרוּתֵנוּ

בשבועות: חג השִׁבְעוֹת הִזָּה זְמַן מִתֵּן תּוֹרָתֵנוּ

בסוכות: חג הַסֻּכּוֹת הִזָּה זְמַן שְׂמֵחָתֵנוּ

בשמיני עצרת: שְׁמִינִי חַג הַעֲצָרֶת הִזָּה זְמַן שְׂמֵחָתֵנוּ

מִקְרָא קָדֵשׁ, זָכָר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בְּחֵרֶת
וְאוֹתֵנוּ קִדְּשִׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וּמוֹעֲדֵי קִדְּשֶׁךָ בְּשִׂמְחָה
וּבשִׂשׁוֹן הִנַּחֲלָתֵנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל
וְהַזְמִנִּים.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מְאוּרֵי
הָאֵשׁ.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמְבָדִיל בֵּין
קָדֵשׁ לְחָל, בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, בֵּין יוֹם
הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשֶּׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קִדְּשִׁתָּ שַׁבַּת
לְקִדְּשִׁתָּ יוֹם טוֹב הַבְּדִלָּתָהּ, וְאֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשִּׁשֶּׁת
יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדְּשִׁתָּ, הַבְּדִלָּתָהּ וְקִדְּשִׁתָּ אֶת עַמּוּךְ יִשְׂרָאֵל
בְּקִדְּשִׁתָּךְ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַמְבָדִיל בֵּין קָדֵשׁ לְחָל.

אין מברכין 'שהחיינו' בשביעי ובאחרון של פסח.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיֵינוּ וְקִיָּמֵנוּ
וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה.

בסוכות:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה.

קידושא רבא לשלש רגלים ולר"ה

כשחל בשבת:

אם-תשיב משבת רגלך, עשות חפצך ביום קדשי, וקראת לשבת
ענג, לקדוש יהוה מכבד, וכבדתו מעשות דרכיך, ממצוא חפצך
ודבר דבר: אז תתענג על-יהוה, והרבבתיך על-במתי ארץ,
והאבלתיך נחלת יעקב אביך, כי פי יהוה דבר:

ושמרו בני-ישראל את-השבת, לעשות את-השבת לדרתם
ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם, כי-ששת ימים
עשה יהוה את-השמים ואת-הארץ, וביום השביעי שבת וינפש:
זכור את-יום השבת לקדשו: ששת ימים תעבד ועשית כל-
מלאכתך: ויום השביעי שבת ליהוה אלהיך, לא-תעשה כל-
מלאכה, אתה ובנך ובתך, עבדך ואמתך ובחמך, וגרך אשר
בשעריך: כי ששת-ימים עשה יהוה את-השמים ואת-הארץ,
את-הים ואת-כל-אשר-בם, וינח ביום השביעי, על-כן ברוך יהוה
את-יום השבת ויְקַדְּשֶׁהוּ:

כשחל בחול

בשלש רגלים: אלה מועדי יהוה מקראי קדש, אשר-תקראו אתם
במועדם: וידבר משה את-מועדי יהוה, אל-בני ישראל:

בראש השנה: תקעו בחדש שופר, בפסח ליום חגנו:

כי חק ליהוה הוא, משפט לאלהי יעקב:

סברי מרגן ורגנן ורבותי.

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם,

בזרא פרי הגפן.

בסוכות: ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו
במצותיו וצונו לישב בסכה.

קידוש לליל ראש השנה

אם חל בשבת: ויהי ערב ויהי בקר

יום הששי: ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

כשמוציא אחרים אומר: סברי מרגן ורפגן ורבותי,

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן.
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, וקדשנו במצותיו. ותתן לנו יהוה אלהינו באהבה את יום

כשחל בחול: הזכרון | כשחל בשבת: השבת הזו ואת יום הזה, יום תרועה | הזכרון הזה, זכרון תרועה באהבה מקרא קדש, וזכר ליציאת מצרים. כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ודברך אמת וקיים לעד.
ברוך אתה יהוה, מלך על כל הארץ, מקדש [בשבת: השבת ו] ישראל ויום הזכרון.

במוצאי שבת: ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, בורא מאורי האש.
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קדש לחל, בין אור לחשך, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי המעשה. בין קדשת שבת לקדשת יום טוב הבדלת, ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת, הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדשתך. ברוך אתה יהוה, המבדיל בין קדש לקדש.

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

סימנים לראש השנה

נוהגים לאכול תפוח מתוק בדבש ולומר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,
שֶׁתַּחַדֵּשׁ עָלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה וּמְנוּחָה.

על תמר אומר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, (יהוה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ) שִׁתְּמוּ שׁוֹנְאֵינוּ.

על רימון אומר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, (יהוה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ) שֶׁנִּרְבֶּה זְכוֹת
בְּרִמּוֹן.

על רוביא אומר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, (יהוה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ) שִׁרְבוּ זְכוֹתֵינוּ.

על כרתי אומר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, (יהוה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ) שִׁפְּרֵנו
שׁוֹנְאֵינוּ.

על סילקא אומר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, (יהוה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ) שִׁסְתַּלְקוּ
אוֹיְבֵינוּ.

על קרא אומר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, (יהוה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ) שִׁקְרַעְרַע גִּזְרֵנוּ
דִּינֵנוּ וְיִקְרָאוּ לְפָנֶיךָ זְכוֹתֵינוּ.

על דגים אומר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, (יהוה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ) שֶׁנִּפְּרֶה וְנִרְבֶּה
בְּדָגִים.

על ראש של כבש או ראש אחר אומר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, (יהוה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ) שֶׁנִּהְיֶה לְרֹאשׁ
וְלֹא לְזָנָב.

הדלקת נר חנוכה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר (שֶׁל) חֲנֻכָּה.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה
נִסִּים לְאַבֹּתֵינוּ, בְּיָמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה.

כשמדליק בפעם הראשונה בחנוכה, מברך גם "שהחיינו":

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיֵּינוּ
וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה.

אחר שהדליק אומר "הנרות הללו". ויאמרנו אחר שהדליק נר הראשון, וגומר ההדלקה
בעוד שאומר "הנרות הללו" וכו'. ומכל מקום מי שנוהג לומר "הנרות הללו" לאחר
שהדליק כולם, נמי שפיר דמי [מ"ב תרעו, ח].

הַנֵּרוֹת הָלָלוּ אֱנוּ מֶדְלִיקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל
הַנִּסִּים וְעַל הַנִּפְלְאוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבֹּתֵינוּ עַל יְדֵי
בְּהִיָּהּ הַקְּדוֹשִׁים. וְכָל שְׂמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה, הַנֵּרוֹת
הָלָלוּ קִדְּשׁ וְאִין לָנוּ רִשּׁוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, אֱלֹא
לְרֹאוֹתָם בְּלִבָּד, בְּדֵי לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ עַל
נִפְלְאוֹתֶיךָ וְעַל נִסֶּיךָ וְעַל יְשׁוּעָתְךָ.

מעוז צור

מְעוֹז צוֹר יִשׁוּעָתִי לִי נָאָה לְשִׁבְתִּי,
תִּכּוֹן בֵּית תְּפִלָּתִי וְשֵׁם תוֹדָה נִזְבַּחַתִּי,
לַעֲת תִּכּוֹן מִטְבַּח מִצֵּר הַמִּנְבַּחַתִּי,
אֲזִי אֶגְמֹר בְּשִׁיר מִזְמוֹר חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַתִּי.
רְעוֹת שְׂבָעָה נִפְשֵׁי בִיגוֹן בָּחִי כָלָה,
חַיִּי מְרֹדוֹ בְּקִשֵּׁי בְשָׁעֲבוֹד מַלְכוּת עֲגָלָה,
וּבְכִידוֹ הַגְדוֹלָה הוֹצִיא אֶת הַסִּגְלָה,
חֵיל פְּרָעָה וְכָל זֶרְעוֹ יִרְדּוּ בְּאֶבֶן בְּמִצוֹלָה.
דְּבִיר קֹדֶשׁוֹ הִבִּיאֵנִי וְגַם שֵׁם לֹא שָׁקַטְתִּי,
וּבָא נוֹגֵשׁ וְהִגְלֵנִי כִּי זָרִים עָבַדְתִּי,
וַיִּזְן רַעַל מִסִּכְתִּי כַּמַּעֵט שְׂעָבְדֵיתִי,
קֶזֶז בָּבֶל, זֶרְבָּבֶל, לִקְזֵז שְׂבָעִים נוֹשְׁעֵיתִי.
כָּרַת קוֹמַת בְּרוֹשׁ בְּקֶשׁ אֲגִי בֶן הַמִּדְבָּא,
וְנִהְיִיתָה לוֹ לְמוֹקֵשׁ וְגִאֲוָתוֹ נִשְׁבָּתָה,
רֹאשׁ יְמִינִי נִשְׂאֵת וְאוֹיֵב שִׁמוֹ מִחִיתִי,
רַב בָּנָיו וְקִנְיָנָיו עַל הָעֵז תִּלְכִּיתִי.

...

• רוב בניו וקניניו על העץ תלית

שאל א' מה הם 'קניניו' שנתלו עמו. ויל"פ בדרך צחות, דבאמת לא שייך שיהיו לגוי י' בנים שכולם יוצאי חלציו והוא אביהם [צא וראה

יֻנְגִים נִקְבְּצוּ עָלַי אֲזִי בִימֵי חֲשִׁמּוֹנִים,
וּפָרְצוּ חוֹמוֹת מִגְדְּלִי וְטִמְאוּ כָּל הַשְּׁמֹנִים,
וּמִנּוֹתַר קִנְקֵנִים נִעְשָׂה נֶס לְשׁוֹשְׁנִים,
בְּנֵי בֵּינָה יְמֵי שְׁמוֹנָה קִבְּעוּ שִׁיר וְרִנָּגִים.

חֲשׂוֹף זְרוּעַ קִדְשֶׁךָ וְקָרַב קֶזַח הַיְשׁוּעָה,
נִקְם נִקְמַת דָּם עֲבָדֶיךָ מֵאֲמָה הַרְשָׁעָה,
כִּי אָרְכָה לָנוּ הַשָּׁעָה וְאִין קֶזַח לִימֵי הָרָעָה,
דָּחָה אֲדָמוֹן בָּצֵל צִלְמוֹן הָקֵם לָנוּ רוּעִים
שְׂבָעָה.

מה קרה בתולדות עשו ובמכת בכורות במצרים], אלא שחלק מהם היו 'בניו' שהוא הי' ממש אביהם, וחלק מהם היו רק 'קניניו' שאינו אביהם, אלא רק נולדו מאשתו.

וע"פ זה ניחא מה שנאמר במגילה (ה יא) 'וישלח ויבא וגו' ואת זרש אשתו וגו' ויספר להם המן את כבוד עשרו ורב בניו, וצ"ב מה צריך המן לספר לזרש אשתו את בניו, והלא גם בני' היו (ועי' אבן עזרא), אלא דגם לו היו בנים שלא ממנה, והיא לא ידעה עליהם, ועתה סיפר להם את רוב בניו שיש לו.

סדר קריאת המגילה

מברך ג' ברכות אלו בלילה וביום לפני קריאת המגילה. ויכוון בברכת שהחיינו שביום גם על משלוח מנות וסעודת פורים, ויודיע זה להש"ץ המברך, דבעי כוונת שומע ומשמיע [מ"ב שם, א].

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִקְרָא מִגִּלָּה.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שְׁעָשִׂה
נִסִּים לְאַבֹתֵינוּ, בְּיָמִים הָהֵם, בְּזֶמֶן הַזֶּה.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ
וְקִיָּמָנוּ, וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה.

אחר קריאת המגילה בציבור [ולא ביחיד] מברך (תמצא, א):

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָרַב אֵת
רִיבֵנוּ, וְהִדֵּן אֶת דִּינֵנוּ, וְהַנּוֹקֵם אֶת נַקְמָתֵנוּ,
וְהַמּוֹשִׁיעַ גָּמוּל לְכָל אֵיבֵי נַפְשֵׁנוּ, וְהַנּוֹפֵר לָנוּ
מִצָּרֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַנּוֹפֵר לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
מִכָּל צָרֵיהֶם, הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ.

...

• ברוך אתה ד' הנפרע לישראל מכל צריהם הא-ל המושיע

יל"ע אם שינה הסדר וחתם 'הא-ל המושיע הנפרע לישראל מכל צריהם', אם יוצא יד"ח בזה אם לא, וגם יל"ע אם אפשר לשנות את הסדר לכתחילה. ויסוד הספק הוא ע"פ דברי הגמ' במגילה (דף כא): דאיתא שם דר"א ס"ל דאין חותמים אלא הנפרע לישראל וכו', ורבא ס"ל דחותם רק הא-ל המושיע, ואמר ר"פ הלכך נימרינהו לתרווייהו, עיי"ש.

סדר קריאת המגילה | צט

אומרים "אשר הניא" בלילה אבל לא ביום [רמ"א תרצב, א ועי' מ"ב שם סק"ז]. 'שושנת יעקב' אומרים אף ביום [קצוש"ע קמא, כב].

אֶשֶׁר הִנִּיא עֲצַת גּוֹיִם, וַיִּפֹּר מִחֲשָׁבוֹת עָרוֹמִים.
בְּקוֹם עָלִינוּ אָדָם רָשָׁע, נִצָּר זֶדוֹן מִזֵּרַע עַמְּלֵךְ.
גִּאֲחָה בַּעֲשָׂרוֹ, וְכָרְהָ לּוֹ בּוֹר, וַיַּגְדֵּלָתָּהּ נִקְשָׁה לּוֹ לָכֶד.
דְּמָה בְּנַפְשׁוֹ לְלָכֶד, וַיִּנְלָכֶד, בִּקְשָׁה לְהַשְׁמִיד, וַיִּשְׁמַד מִהֲרָה.
ה' מִן הַזֵּדִיעַ אֵיבַת אַבּוֹתָיו, עוֹרֵר שְׁנֵאת אַחִים לְבָנִים.
וְלֹא זָכַר רַחֲמֵי שְׂאוֹל, כִּי בְּהַמְלָתוֹ עַל אֶנֶךְ נִוְלַד אוֹיֵב.
זֶמֶם רָשָׁע לְהַכְרִית צַדִּיק, וַיִּנְלָכֶד טָמֵא בְיָדֵי טָהוֹר.
חֶסֶד גָּבַר עַל שְׁנֵגֶת אֵב, וְרָשָׁע הוֹסִיף חֲטָא עַל חֲטָאָיו.
ט' מִן בְּלִבּוֹ מִחֲשָׁבוֹת עָרוֹמִים, וַיִּתְּמַכֵּר לַעֲשׂוֹת רָעָה.
י' דוֹ שָׁלַח בְּקִדּוּשֵׁי אֵל, בִּסְפוֹ נָתַן לְהַכְרִית זָכָרָם.
כ' רֵאוֹת מְרֻדָּכִי, כִּי יֵצֵא קֶצֶף, וְדִתִּי הֶמֶן נִתְּנוּ בִּישׁוּשָׁן.
ל' בֶּשֶׁ שֶׁק וְקִשֶׁר מְסַפֵּד, וַיִּזֹּר צוּם, וַיֵּשֶׁב עַל הָאֶפֶר.
מ' יֵזֶה יַעֲמֹד לְכַפֵּר שְׁנֵגָה, וְלִמְחֹל חַטָּאת עוֹן אַבּוֹתֵינוּ.
נ' יָן פָּרַח מְלוּלָב, הֵן הִדְסָה עֲמִידָה לְעוֹרֵר יְשָׁנִים.

...

ויל"ע מאי טעמא דר"פ דאמר דחותם בשניהם, אם הוא משום דס"ל דצריך לחתום בשתי חתימות, בין בהחתימה דר"א ובין בהחתימה דרבא, ולפי"ז יכול לכאורה לשנות אפילו לכתחילה את הסדר, דהרי אי"ז שטבעו חכמים מטבע זה בחתימת הברכה ואין לשנותה, אלא הו' ב' חתימות נפרדות, וא"כ אין סדר בזה, רק דצריך לומר ב' החתימות, ואין בזה מוקדם ומאוחר. אמנם י"ל דטעמא דר"פ הוא משום דס"ל דההכרעה היא לחתום כר"א, אלא דלרווחא דמילתא צריך לסיים אף כדרבא, וא"כ לפי"ז ודאי שצריך להקדים הנפרע לישראל וגו', דזהו עיקר החתימה. וכעין הך גמ' איכא נמי בברכות (דף נט:), גבי ברכת הקשת, דנחלקו שם אם מברך ברוך זוכר הברית, או מברך נאמן בבריתו וגו', ואמר רב פפא הלכך נימרינהו לתרווייהו, עיי"ש, והתם יש ג"כ להסתפק כנ"ל, וצ"ע.

ס רִיפִיָה מִבְּהִילִים לְהָמֶן, לְהַשְׁקֹתוֹ יַיִן חֶמֶת תַּנְיָנִים.
ע מִדְּבַעְשָׁרוֹ, וְנָפַל בְּרִשְׁעוֹ, עָשָׂה לוֹ עֵץ, וְנִתְּלָה עָלָיו.
פ יָהֵם פְּתָחוֹ, כָּל יוֹשְׁבֵי תִבְלָה, כִּי פֹרֵד הָמֶן נִהַפֵּד לְפִנְיָנוּ.
צ דִּיק נִחְלָץ מִיַּד רָשָׁע, אוֹיֵב נָתַן תַּחַת נַפְשׁוֹ.
ק יָמוּ עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת פֹּרִים, וְלִשְׁמוֹחַ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה.
ך אֵיךְ אֵת תַּפְּלַת מְרֹדְכִי וְאַסְתֵּר, הָמֶן וּבְנָיו עַל הָעֵץ תָּלִיתָ.
שׁוֹשַׁנַּת יַעֲקֹב צָהֳלָה וְשִׁמְחָה, בְּרֹאוֹתֶם יַחַד תִּכְלַת
מְרֹדְכִי. תִּשְׁוַעְתֶּם הָיִיתָ לְנִצָּחַ, וְתִקְוַתְכֶם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר.

...

• **כי פורד המן נהפך לפורינו, צדיק נחלץ מיד רשע, אויב נתן תחת נפשו, קיימו עליהם לעשות פורים, ולשמוח בכל שנה ושנה**
לכאורה הא דצדיק נחלץ מיד רשע הוא דבר נפרד ולא שייך לפור, ועיקר הפיכת הפור הוא מה שבוטלה הגזירה דלהשמיד להרג ולאבד מכל ישראל, אולם בלשון הפיוט לא הזכיר הכא כי אם דצדיק נחלץ מיד רשע, ומיד אומר קיימו עליהם לעשות פורים.
ויש לבאר בזה, דכל תוקף הישועה של 'פור המן נהפך', תלוי בהנס של נחלץ צדיק מיד רשע, והענין בזה, דבאמת אף כשנתבטל הגזירה דלהשמיד להרג ולאבד, אמנם אי לא הי' נחלץ צדיק מיד רשע עדיין לא הי' נחשב לכלום, כי העיקר הוא מה שנשאר הצדיק וזה יסוד קיום הכלל כולו, ובלעדי זה דאיכא צדיק לפניהם, עדיין לא הי' כל ביטול הגזירה נחשב מאומה, כי העיקר הוא מה שהצדיק נשאר, וזהו שיסוד הפייט, "פור המן נהפך לפורנו צדיק נחלץ כו" כי היסוד והעיקר בזה שנהפך לפורנו הוא מה שהצדיק נשאר.
וזה הביאור גם כן במה שאומרים בפיוט 'שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי', כי זה הי' העיקר מה שהצדיק ניצל, וע"כ על אף כל הנס והישועה שיצאו ממות לחיים, דוקא יציאת מרדכי בלבוש מלכות הוא שהביא להם השמחה, ודוק.

• **שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי**

מבואר בזה דשמחתם של ישראל היתה רק בעת שיצא מרדכי

לְהוֹדִיעַ, שְׁכַל קוֹיךָ לֹא יִבְשׁוּ, וְלֹא יִכְלְמוּ לְנֹצֶחַ כָּל
הַחוֹסִים בָּךְ. אֲרוּר הָמֶן, אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ לְאַבְדִּי, בְּרוּךְ
מְרַדְכֵי הַיְּהוּדִי. אֲרוּרָה זֶרֶשׁ אִשֶּׁת מַפְחִידִי, בְּרוּכָה

...

מלפני המלך בלבוש מלכות, והק' מרן ז"ל, דלכאו' לפי מראית העין נראה שגם קודם שיצא מרדכי בלבוש מלכות, כבר היו במצב של נצחון, שהרי מרדכי רכב על סוס המלך ברחובה של עיר, וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, וכבר התחילה מפלת המן, אלא דמ"מ מרדכי לא החשיב זאת לכלום, וכמבואר בגמ' מגילה (דף טו.) על הפסוק וישב מרדכי אל שער המלך, ששב לשקו ולתעניתו. אך מ"מ אח"כ שכבר נתלה המן עצמו ונתנו לאסתר את בית המן, לכאו' כבר נראה הנס והישועה בגלוי, אולם הכא מבואר כי רק כאשר הסיר מרדכי את שקו ולבש בגדי מלכות, אז שושנת יעקב צהלה ושמחה, וצ"ב.

וביאר הטעם בזה, משום שנאמר (אסתר ד א) 'ומרדכי ידע את כל אשר נעשה', ופירש רש"י שידע מה שהסכימו העליונים, וידעו היהודים שאין הדבר תלוי כלל במה שנראה לעינים למטה, רק במה שמחליטים מלמעלה, וע"כ לא פשט מרדכי את שקו גם לאחר שראה שהישועה מתנוצצת לבא, ודבר זה ידעו כלל ישראל שכל זמן שלא הסיר מרדכי שקו מעליו, אות הוא שעדיין הגזירה משמים קיימת, ולכן לא היו בשמחה ובצהלה, ורק בשעה שהסיר מרדכי את שקו מעליו ולבש בגדי מלכות, הבינו הכל שגם מלמעלה הסכימו על ביטול הגזירה ונושעו בהצלחתם, ורק אז העיר שושן צהלה ושמחה.

• להודיע שכל קויך לא יבושו ולא יכלמו לנצח

צ"ב מה שייך כאן ענין זה 'להודיע שכל קויך לא יבושו'. ואמר מרן ז"ל לפי מה שכתב הרמב"ם בסוף מנין המצוות הקצר, וז"ל 'שהנביאים עם בית דין תקנו וצוו לקרות המגלה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והי' קרוב לשועתינו, כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו, ע"כ. ונמצא דזהו מעיקר טעם התקנה של קריאת המגילה, להודיע לדורות

קב | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

אֶסְתֵּר בַּעֲדֵי. אֲרוּרִים כָּל הָרָשָׁעִים, בְּרוּכִים כָּל
הַצַּדִּיקִים, וְגַם תִּרְבֹּנָה זְכוֹר לְטוֹב.

סדר אירוסין ונישואין

מביאים החתן לחופה ומזמרים:

בָּרוּךְ הָבָא. מִי אֲדִיר עַל הַכֹּל, מִי בָרוּךְ עַל הַכֹּל, מִי גָדוֹל עַל הַכֹּל,
מִי דָגוּל עַל הַכֹּל, הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַחֲתָן וְאֶת הַכֶּלֶה.

ויש מקומות שנהגו לזמר לכלה:

בְּרוּכָה הַבָּאָה. מִי בֶן שְׁתֵּי שׁוֹשֵׁן חוֹתִים, אֶהְבֵּת כֶּלֶה מְשׁוּשׁ
דוֹרִים. הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַחֲתָן וְאֶת הַכֶּלֶה.

ברכת אירוסין צריך עשרה לכתחילה [שו"ע אבה"ע לה, ד]. מוזג כוס יין, ומברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן.

...

הבאים שהשם קרוב לשועתינו, ולכן שפיר אומרים 'להודיע שכל קויד
לא יבוש' וכו'.

ויש להוסיף בזה עוד, דהנה מי שקורא את המגילה יכול לסבור
שהנס הגיע בזכות מרדכי הצדיק או אסתר הנביאה או מסיבה אחרת,
אבל כאן מפורש, דכל זכות הנס הי' רק משום בטחון בה'. וכן מבואר
בתהלים (כב ה) שנסדר על נס הפורים הפרק שבו נאמר 'בך בטחו
אבותינו בטחו ותפלטמו', דכל עיקר ההצלה הי' ע"י הבטחון. ותכלית
המגילה הוא ללמד כי כל יחיד ויחיד שבוטח בה' ינצל, ולא דוקא מי
שהוא בדרגת מרדכי ואסתר. וזהו שאומרים 'להודיע שכל קויד לא
יבוש וגו' כל החוסים בך', כי זאת באה המגילה להודיע שישועה זו
באה מכח ההבטחה ש'כל קויד לא יבוש' ולא יכלמו לנצח כל החוסים
בך' ושייד זה לכל אחד בכל הדורות, שכל המקוים לה' וכל החוסים
בו, לא יבוש' ולא יכלמו.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל הָעֲרִיּוֹת, וְאָסַר לָנוּ
אֶת הָאֲרוּסוֹת, וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנִּשְׁוּאוֹת לָנוּ עַל
יְדֵי חֲפָה וְקִדּוּשִׁין. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ עַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חֲפָה וְקִדּוּשִׁין.

נותנים לחתן ולכלה לטעום מהיין.

• • •

• אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות
וכו'

הרא"ש במס' כתובות (פ"א סי' יב) התקשה על נוסח זה, דמה שייך להזכיר כאן הציווי על העריות ע"ש. וביאר מרן ז"ל, דהנה כתיב ב'פ' לך (בראשית יב יג) שאברהם אבינו אמר לשרה 'אמרי נא אחתי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך', ולכאורה קשה דהא אין מתרפאין בעריות, והוא ביהרג ואל יעבור, והם קיימו את כל התורה. וביאר בזה, דהנה ב' חילוקים יש בין עריות דישראל לעריות דבן נח, האחד, דעריות דבן נח חלים בלא קידושין משא"כ דישראל אינם חלים אלא ע"י קידושין. והשני, דבעריות דישראל נאמר דין 'יהרג ואל יעבור' וצריך למסור הנפש ולא להתרפאות בעריות, משא"כ בבני נח שאין בהם קידושין, דין העריות שונה בהם, ואין בהם חיוב מסירות נפש. ואף לפי הצד בגמ' בסנהדרין (דף עד:), דבן נח מצווה על קידוש ה', היינו בעבודה זרה או בעריות דישראל, אבל לא בעריות דידהו. וכיון שכל הדין של יהרג ואל יעבור בב"נ הוא רק בעריות דישראל, ממילא אברהם שלא הי' לו אישות אלא של בן נח, לא הי' אצלו דינא דאין מתרפאין בעריות, ואף שקיימו האבות את כל התורה עד שלא ניתנה, מ"מ לא הי' שייך בזה מסירות נפש.

ולפי"ז א"ש הא דמזכירים 'וציונו על העריות' בברכת האירוסין, כי עי"ז שמקדש עכשיו אשה, נאסרת היא בתוספת דין עריות של ישראל, ונפ"מ בזה, דנאסרת אפילו במקום פיקוח נפש, ונוהג בה דין אין מתרפאין בעריות.

קד | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

החתן אומר לכלה בפני שני עדים:

הרי את מקדשת לי בטבעת זו, כדת משה וישראל.

ונותן לה הטבעת בפני העדים.

נוהגים שהחתן שובר כוס בשעת חופה [עי' רמ"א או"ח תקס, ב ומ"ב, ועי' דרכ"מ ורמ"א אבהע"ז סה].

קוראים הכתובה ומוזגין כוס לברכת חתנים.

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן.
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, שחבל ברא
לכבודו.

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, יוצר האדם.
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, אשר יצר את
האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו, והתקין לו ממונו
בגן עדי עד. ברוך אתה יהוה, יוצר האדם.
שש תשיש ותגל העקרה, בקבוץ בניה לתוכה
בשמחה. ברוך אתה יהוה, משמח ציון בבניה.
שש תשמח רעים האהובים, בשמחה יצירך בגן עדן
מקדם. ברוך אתה יהוה, משמח חתן וכלה.

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, אשר ברא ששון
ושמחה, חתן וכלה, גילה רנה, דיצה וחדוה, אהבה
ואמתה, ושלוש ורעות. מהרה יהוה אלהינו ישמע בערי
יהודה ובחצות ירושלים, קול ששון וקול שמחה, קול
חתן וקול כלה, קול מצחלות חתנים מחפתם, ונערים
ממשתה נגינתם. ברוך אתה יהוה, משמח חתן עם
כלה.

סדר זימון לסעודת חתן וכלה

בברהמ"ז שבבית חתן, כל שבעת ימי המשתה אומרים 'דוי הסר' וברהמ"ז על כוס אחד, ואחר ברהמ"ז אומרים על כוס שני ברכת חתנים, היינו ששה ברכות, ואחר שמברכין ברכות אלו, מברכין ברכת היין על הכוס שאומרים עליו ברכת המזון [דה"ח וכה, א]. כשאוכלין כל שבעת ימי המשתה, אי איכא פנים חדשות בכל סעודה וסעודה כשאוכלין מברכין שבע ברכות, ואם לאו כשאין פנים חדשות אין מברכין כל הז' ברכות רק מברכין ברכת אשר ברא ששון כו' לבד [וכשאין אומרים רק 'אשר ברא', אין אומרים 'דוי הסר', ואומרים 'נודה לשמך' כו'. וצריך ב' כוסות, 'נודה לשמך' וברהמ"ז על אחד, ו'אשר ברא' על השני]. ואף שבברכת 'אשר ברא' אין צריך פנים חדשות, מ"מ צריכין לסעוד שם אנשים שאינן מבני ביתו, אבל אם סועד רק עם ב"ב לבד, גם 'אשר ברא' אין אומרים [דה"ח שם, ב].

המזמן: רבותי מיר וועלען פענמטשען [רבותי נברך].

המסובין: יהי שם יהוה מברך מעתה ועד עולם:

נהגו שהמזמן חוזר ואומר "יהי שם" וכו'.

המזמן: דוי הסר וגם חרוץ, ואז אלם בשיר ירן, נחנו

במעגלי צדק, שעה ברפת בני אהרן.

ברשות מרנן ורפנן ורבותי, נברך אלהינו שהשמחה

במעוננו, שאכלנו משלנו.

המסובין עונים, והמזמן חוזר: ברוך אלהינו שהשמחה במעוננו,

שאכלנו משלנו ובטובו חיינו.

אדם הנמצא בשעת זימון ולא אכל, אומר [מ"ב קצח, ו]:

ברוך אלהינו ומברך שמו תמיד לעולם ועד, שהשמחה במעוננו.

ואם נכנס כשכבר עונים 'ברוך שאכלנו' וכו', עונה אמן.

ברוך הוא וברוך שמו.

אחרי ברהמ"ז מניחים הכוס, ועל כוס שני מברכים הברכות מלבד ברכת בפה"ג [רמ"א אבהע"ז סב, ט].

אח"כ חוזר ולוקח כוס של ברהמ"ז, ואומר עליו בפה"ג [שם].

המברך שותה, ונהגו שמערב שני הכוסות ביחד, ונותן לחתן ולכלה לשתות [ע"י ערוה"ש אבהע"ז סב, יח].

סדר ברית מילה

כשמביאים התינוק למול עומד הקהל [רמ"א י"ד רסה, א], והמוהל אומר בקול רם:

ברוך הבא, ברוך הנמול, לשמונה.

יש נוהגין לומר:

וידבר יהוה אל משה לאמר: פינחם בן אלעזר בן אהרן הכהן
השיב את חמתי מעל בני ישראל, בקנאו את קנאתי בתוכם,
ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי: לכן אמר, הנני נתן לו את
בריתי שלום:

בחו"ל מתחיל: "זה הכסא של אליהו וכו'.

המנהג באר"י הוא שאבי הבן לוקח הילד ואומר:

שמע ישראל, יהוה אלהינו יהוה אחד:
יהוה מלך, יהוה מלך, יהוה ימלך לעולם ועד:
יהוה מלך, יהוה מלך, יהוה ימלך לעולם ועד:

אנא יהוה הושיעה נא: אנא יהוה הושיעה נא:
אנא יהוה הצליחה נא: אנא יהוה הצליחה נא:

נוהגין להכין כסא לאלהיו שנקרא מלאך הברית, וכשמניחו אומר בפיו שהוא כסא של
אלהיו [שרע י"ד רסה, יא]. ונהגו להניח התינוק בכסא כדי שאלהיו יברכו [ס' הרוקח, מטה
משה].

זה הכסא של אליהו הנביא, זכור לטוב.

לישועתך קניתי יהוה: שברתי לישועתך יהוה, ומצותיך עשיתי:
אליהו מלאך הברית, הגה שלך לפניך, עמד על ימיני וסמכני:
שברתי לישועתך יהוה: שש אנכי על אמרתך, במוצא שגל רב:
שלום רב לאהבי תורתך, ואין למו מכשול:

אשרי תבחר ותקרב, ישכן חצריך, נשבעה בטוב
ביתך, קדש היכלך:

סדר ברית מילה | קז

אבי הבן אומר:

הֲנִי מוֹכֵן וּמוֹמֵן לָקִים מִצֹּת עֲשֵׂה שְׁצֻנִי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ, לְמוֹל אֶת בְּנִי.

אם אבי הבן אינו מל התינוק, ימנה את המוהל לשליח.

הסנדק לוקח הילד, והמוהל אומר:

אָמֵר תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ, הַתְּחִלָּה לְפָנֵי וְהִיא תָּמִיד. הֲנִי מוֹכֵן
וּמוֹמֵן לָקִים מִצֹּת עֲשֵׂה שְׁצֻנִי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ, לְמוֹל.

המוהל מכריז "בְּרִית קֹדֶשׁ"

ומברך בעמידה [י"ד רסה, א]:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו,
וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה.

האב מברך, בין חיתוך הערלה לפריעה, ומברך בעמידה [י"ד רסה, א]:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו,
וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ.

באר"י נהגו לברך גם "שהחיינו":

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ
לְזִמְנֵי הַזֶּה.

הקהל אומר [י"ד רסה, א]:

בְּשֵׁם שְׁנֹכַנְס לְבְרִית, בֶּן יִכְנָס לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשֵׂים טוֹבִים.

המברך נוטל הכוס בידו ומברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשׁ יָדֶיךָ מִבְּטָן,
וְחָק בְּשִׁאֲרוֹ שָׁם, וְצִאֲצֵאֵיו חָתָם בָּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ. עַל כֵּן, בְּשִׁכְר
זֹאת, אֵל חַי, חֲלָקְנוּ צִוָּנוּ, צִוָּה (צוּח) לְהַצִּיל יְדִידוֹת שְׂאֲרָנוּ

• • •

• וצאצאיו חתם באות ברית קודש וגו'

יש לבאר הא דנקט 'חתם באות ברית קודש', דוקא על צאצאיו, על
פי מש"כ הבית הלוי (פרשת לך לך) דבמצות מילה תרי מילי איכא, א'
הסרת הערלה והיא החיתוך, וב' הוספת קדושה והיא מעשה הפריעה,
ופי' הבית הלוי דע"ז קאי ה'אות ברית קודש'.

קח | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

**מִשְׁחֶתָּה. לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר בִּבְשָׁרֵנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, בּוֹרֵת
הַבְּרִית.**

יש שטוענים מהכוס כאן [טור י"ד רסז בשם י"א, ובאגרות סופרים ח"א מ"ז בשם רע"א, וכן משמע קצת מהח"א]. ויש ששותים רק אחרי או"א [טור שם, שיטה ראשונה]

כשמגיע ל"בדמיון חיי", בכל פעם, נוהגין לטבול האצבע ביין ולתת בפי התינוק [י"ד רסה, א]

קריאת השם

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, קָיָם אֶת הַיְלָד הַזֶּה לְאַבְיוֹ
וְלְאִמּוֹ, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל _____ בֶּן _____. יִשְׁמַח
הָאֵב בְּיוֹצֵא חֲלָצִיו, וְתִגַּל אִמּוֹ בְּפָרִי בְטָנָהּ. בִּכְתוּב,
יִשְׁמַח אָבִיד וְאִמָּה, וְתִגַּל יוֹלְדָתָהּ. וְנֹאמַר, וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ
וְאֶרְאֶה מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדַמְיוֹךָ, וְאֹמַר לְךָ בְּדַמְיוֹךָ חַיִּי. וְאֹמַר
לְךָ בְּדַמְיוֹךָ חַיִּי. וְנֹאמַר, זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ, דְּבָר צִוָּה
לְאַלְפֵי דוֹר. אֲשֶׁר פָּרַת אֶת אֲבִרָהֶם, וּשְׁבוּעָתוֹ לִישָׁחֵק.
וַיַּעֲמִידָהּ לִיעֶקֶב לְחֵק, לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם. וְנֹאמַר,
וַיִּמַּל אֲבִרָהֶם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ, בֶּן שְׁמֹנֶת יָמִים, כְּאֲשֶׁר
צִוָּה אֱתוֹ אֱלֹהִים. הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ.
הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ. [הקהל חוזר ואומר "הודו"]

וכו' "הודו" וכו'.

_____ בֶּן ____ זֶה חֲקֻמֵּן גָּדוֹל יְהִיָּה. בְּשֵׁם שְׁנֵיכֶם לְבְרִית,
בֶּן יִכְנָס לְתוֹרָה, וּלְחֻפָּה, וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְשׁוּתָה הַיּוֹן.

...

ולפי"ז אתי שפיר, דהא אמרינן ביבמות (דף עא:) 'אמר רבה בר
יצחק לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו שנאמר וכו', ולפי"ז
מדוקדק מה שאמר 'צאצאיו חתם באות ברית קודש', דרך צאצאיו של
אברהם או של יצחק [ע"י תוס' מנחות דף נג:] נחתמו בהך מצות פריעה
שהיא אות ברית קודש. [ע"ע שיעורי רבנו עה"ת פ' לך לך (עמ' לח)].

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את הילד רך
הנמול — בן — וישלח לו רפואה שלמה, בעבור שנכנס
לברית. וכשם שנכנס לברית, בן יכנס לתורה, ולחפה, ולמעשים
טובים, ונאמר אמן.

תפילה לאחר המילה:

רבנו של עולם, יהי רצון מלפניך, שיהא זה חשוב ומרצה ומקבל לפניך, כאלו
הקרבתינו לפני כסא כבודך. ועתה, ברחמיך הרבים, שלח על ידי מלאכך
הקדושים נשמה קדושה וטהורה [לפב"פ] הנמול עתה לשמך הגדול, ושיהיה
לבו פתוח כפתחו של אולם בתורתך הקדושה, ללמוד וללמד, לשמר ולעשות.
ותן לו אריכות ימים ושנים, חיים של יראת חשא, חיים של עשר וכבוד, חיים
שתמלא משאלות לבו לטובה, אמן, וכן יהי רצון. נהגו לומר 'עלינו' ק"י.

סעודת ברית מילה

יום ליבשה

יום ליבשה נהפכו מצולים, שירה חדשה שבחו גאולים.
יום בצר נכבדת, ואלי נחמדת, ולך עז יסדת,
מפי עוללים.

יום ליבשה נהפכו מצולים, שירה חדשה שבחו גאולים.

הטבעת בתרמית, רגלי בת ענמית, ופעמי
שולמית, יפו בנעלים.

יום ליבשה נהפכו מצולים, שירה חדשה שבחו גאולים.

וכל רואי ישירון, בעת הודי ישורון, אין כאל
ישורון, ואויבינו פלילים.

יום ליבשה נהפכו מצולים, שירה חדשה שבחו גאולים.

דָּגְלִי כֵן תָּרִים, עַל הַנְּשָׁאֲרִים, וּתְלַקֵּט פְּזוּזִים,
בְּמִלְקֵט שִׁבְלִים.

יום לִיבְשָׁה נֶהֱפְכוּ מְצוּלִים, שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גְאוּלִים.

הַבָּאִים עִמָּךְ, בְּבִרְיַת חוֹתָמָךְ, וּמִבֶּטֶן, לְשִׁמְךָ, הֵם
נִמּוּלִים.

יום לִיבְשָׁה נֶהֱפְכוּ מְצוּלִים, שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גְאוּלִים.

הִרְאוּ אוֹתוֹתֵם, לְכָל רוֹאֵה אוֹתָם, וְעַל כַּנְפֵי
כְּסוּתָם, יַעֲשׂוּ גְדִילִים.

יום לִיבְשָׁה נֶהֱפְכוּ מְצוּלִים, שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גְאוּלִים.

לְמִי זֹאת נִרְשָׁמַת, הַכֹּר נָא דְבַר אֲמַת, לְמִי
הַחוֹתָמַת, וּלְמִי הַפְּתִילִים.

יום לִיבְשָׁה נֶהֱפְכוּ מְצוּלִים, שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גְאוּלִים.

וְשׁוּב שִׁנִּית לְקִדְשָׁה, וְאַל תוֹסֵף לְגִרְשָׁה, וְהַעֲלֵה
אוֹר שְׂמִשָּׁה, וְנָסוּ הַצִּלְלִים.

יום לִיבְשָׁה נֶהֱפְכוּ מְצוּלִים, שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גְאוּלִים.

יְדִידִים רוֹמְמוֹךְ, בְּשִׁירָה קְדָמוֹךְ, מִי כְמוֹכָה, יִהְיוּ
בְּאֵלִם.

יום לִיבְשָׁה נֶהֱפְכוּ מְצוּלִים, שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גְאוּלִים.

בְּגִלְגַּל אֲבוֹת תוֹשִׁיעַ בָּנִים, וְתָבִיא גְאֻלָּה לְבְנֵי בְנֵיהֶם.

סדר ברכת המזון לסעודת ברית מילה

המזמן: רבותי מיר וועלען בענטשען [רבותי נברך].

המסובין: יהי שם יהוה מברך מעתה ועד עולם:

נהגו שהמזמן חוזר ואומר: "יהי שם" וכו'.

המזמן: נודה לשמך בתוך אמוני, ברוכים אתם ליהוה.

המסובין: נודה לשמך בתוך אמוני, ברוכים אתם ליהוה.

המזמן: ברשות אל אים ונורא, משגב לעתות בצרה, אל נאזר

בגבורה, אדיר במרום יהוה.

המסובין: נודה לשמך בתוך אמוני, ברוכים אתם ליהוה.

המזמן: ברשות התורה הקדושה, מהורה היא וגם פרושה, צוה לנו

מורשה, משה עבד יהוה.

המסובין: נודה לשמך בתוך אמוני, ברוכים אתם ליהוה.

המזמן: ברשות הכהנים הלויים, אקרא לאלהי העבריים, אהודנו

בכל אים, אברכה את יהוה.

המסובין: נודה לשמך בתוך אמוני, ברוכים אתם ליהוה.

המזמן: ברשות מרגן ורפנן ורבותי, אפתחה בשיר פי ושפתי,

ותאמרה עצמותי, ברוך הבא בשם יהוה.

המסובין: נודה לשמך בתוך אמוני, ברוכים אתם ליהוה.

המזמן: ברשות מרגן ורפנן ורבותי, נברך (בעשרה: אלהינו)

שאכלנו משלו.

המסובין עונים, והמזמן חוזר: ברוך (בעשרה: אלהינו) שאכלנו

משלו, ובטובו חיינו.

(עי' בסדר ברהמ"ז לגבי אמירת ב"ה וב"ש) ברוך הוא וברוך שמו.

קִיב | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

בברכת המזון בסעודת ברית מילה, לפני 'הרחמן הוא יוכנו', אומרים:

הֶרְחַמֵּן הוּא יְבָרֵךְ אָבִי הַיֶּלֶד וְאִמּוֹ, וְיִזְכֶּנּוּ לְגִדְלוֹ וְלַחֲנוּכּוֹ וְלַחֲכָמּוֹ, מִיּוֹם
הַשְּׂמִינִי וְהַלְאָה יִרְצֶה דָּמוֹ, וְיִהְיֶה יְהוּדָה אֱלֹהֵיו עֲמוֹ. אָמֵן.

הֶרְחַמֵּן הוּא יְבָרֵךְ בָּעַל בְּרִית הַמִּילָה, אֲשֶׁר שָׁשׁ לַעֲשׂוֹת צֶדֶק בְּגִילָה,
וַיִּשְׁלַם פָּעֻלוֹ וּמִשְׁכָּרְתּוֹ כְּפוּלָה, וַיִּתְּנֵהוּ לְמַעֲלָה לְמַעֲלָה. אָמֵן.

הֶרְחַמֵּן הוּא יְבָרֵךְ רֵךְ הַנִּמּוּל לְשִׁמּוּנָה, וְיִהְיֶה יָדָיו וְלָבּוֹ לְאֵל, אֲמוּנָה,
וְיִזְכֶּה לִרְאוֹת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה. אָמֵן.

הֶרְחַמֵּן הוּא יְבָרֵךְ הַמֶּלֶךְ בִּשְׁרַת הָעֶרְלָה, וּפְרַע וּמִצִּיץ דָּמֵי הַמִּילָה, אִישׁ
הַיָּרָא וְרֵךְ הַלֵּבב עֲבוּדְתּוֹ פְּסוּלָה, אִם שְׁלֹשׁ אֱלֹהִים לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ.
אָמֵן.

הֶרְחַמֵּן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ מְשִׁיחוֹ הוֹלֵךְ תָּמִיד, בְּזִכּוֹת חֲתָנֵי מוֹלֹת דָּמִים,
לְבִשָׁר בְּשׁוּרוֹת טוֹבוֹת וְנַחוּמִים, לָעַם אֶחָד מְפֹרָד וּמְפָרֵד בֵּין
הָעַמִּים. אָמֵן.

הֶרְחַמֵּן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ כֶּהֱן צֶדֶק אֲשֶׁר לָקַח לְעִילּוֹם, עַד הוֹכֵן כְּסָאוֹ
בְּשִׁמְשׁ וְיִהְיֶה, וַיִּלְט פָּנָיו בְּאַדְרָתּוֹ וַיִּגְלַם, בְּרִיתִי הַיְּתֵדָה אֹתוֹ
הַחַיִּים וְהַשְּׁלֹמִים. אָמֵן.

• • •

• הרחמן הוא ישלח לנו משיחו הולך תמיד, בזכות חתן למולות דמים, לבשר בשורות טובות ונחומים

יש להבין מה שאמר 'בזכות חתן למולות דמים' הא אין זה זכות שבאה ע"י בחירתו, דהרך הנימול עצמו אינו אלא בן ח' ימים, ואין בידו הבחירה כלל אם לסרב או לקבל לעשות מצות המילה, וא"כ איזה זכות יש לו עד שמבקשים עבור זה לזכות לביאת המשיח. ומבואר דמציאות של מעלה או מדה טובה, גם כאשר באה בטבע או בהכרח, מ"מ חשובה היא מאוד, עד כדי שאפשר לבקש ולעורר מחמתה זכות וישועה.

סדר פדיון הבן

יש שכתבו שנהגו לעשות סעודה בשעת הפדיון [רמ"א ש"ה, י]. ישנם מנהגים שונים האם נוטלין ידים לסעודה לפני הפדיון.

האב אומר לכהן:

זֶה בְּנִי בְּכוֹרִי, הוּא פֶטֶר רֶחֶם לְאִמּוֹ, וְהִקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא
צִוָּה לְפָדוֹתוֹ, שְׁנֵאֹמֶר, וּפְדוּיִיו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה,
בְּעֶרְכָּהּ, כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, עֲשִׂים
גֵּרָה הוּא. וְנֵאֹמֶר, קֹדֶשׁ לִי כָל בְּכוֹר, פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנִי
יִשְׂרָאֵל, בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה, לִי הוּא.

הכהן שואל:

מֵאִי בָּעִית טָפִי, לִיתֵּן לִי בֶגֶד בְּכוֹרֶךָ שֶׁהוּא פֶטֶר רֶחֶם
לְאִמּוֹ, אוֹ בָּעִית לְפָדוֹתוֹ בְּעֵד חֲמִשׁ סֵלָעִים כְּדַמְחִיבָתָא
מִדְּאוֹרִיתָא.

האב עונה:

חֲפִיץ אֲנִי לְפָדוֹת אֶת בְּנִי, וְהִילָךְ דְּמֵי פְדִיּוֹנוֹ כְּדַמְחִיבָתִי
מִדְּאוֹרִיתָא.

האב מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל פְּדִיּוֹן הַבֵּן.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהִחֲיֵינוּ וְקִיַּמְנוּ
וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה.

קיד | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

האב נותן חמשת הסלעים לכהן.

הכהן לוקח הכסף ומסובבו על ראש התינוק ואומר:

זֶה תַּחַת זֶה. זֶה חֲלוּף זֶה. זֶה מְחוּל עַל זֶה. וַיִּכְנֹס זֶה הַבֶּן
לְחַיִּים, לְתוֹרָה וּלְיִרְאַת שְׁמַיִם. יְהִי רָצוֹן, שְׂכָשֶׁם שְׁנֵכֶם
לְפָדְיוֹן, בֶּן יֶכֶם לְתוֹרָה, וּלְחֶפֶז, וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים.

הכהן שם ידיו על התינוק ומברכו:

יְשַׁמְךָ אֱלֹהִים כְּאַפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה:

יְבָרְכְךָ יְהוָה וַיְשַׁמְרְךָ:

יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ:

יֵשֶׁא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ, וַיֵּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

כִּי אָרְךָ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ: יְהוָה

יְשַׁמְרְךָ מִכָּל רָע, יִשְׁמַר אֶת נַפְשְׁךָ:

הכהן מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְרִי

הַגֶּפֶן.

ברכת המזון

טוב לומר אחר המוציא מזמור לדוד ה' רועי [תהלים כג] [מ"ב קע. א].

כתב של"ה שבכל סעודה יאמר על נהרות בבל, ובשבת, וכן בימים שאין אומרים בהם תחנון, יאמר שיר המעלות בשוב ה', והעיקר שידע מה אומר, ואחר כוונת הלב הן הדברים [מ"ב א. יא].

על-נהרות בבל, שם ישבנו גם-בְּכִינוּ בְּזִכְרֵנוּ אֶת-צִיּוֹן: שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, בְּשׁוּב יְהוָה
על-עֲרָבִים בְּתוֹכָהּ תִּלְכֶּנּוּ בְּחֻלְמִים: אִתְּ-שִׁיבַת צִיּוֹן, הֵיכִינוּ
בְּנֻתֶיהֶן: כִּי שָׁם שְׁאֲלוּנוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רָנָה, אֲזַי אָמְרוּ
שׁוּבִינוּ דְּבַר־יְשִׁיר וְתוֹלְלִינוּ בְּגוֹיִם, הִגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת
שְׂמֵחָה, שִׁירוּ לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן: עִמָּנוּ, הֵיכִינוּ שְׂמֵחִים: שׁוּבָה
אִיךְ נָשִׁיר אֶת-שִׁיר־יְהוָה, עַל אֲדָמַת נֶכֶד: וְאִם-אֵשׁ שִׁבְחָהּ
יְרוּשָׁלַיִם, תִּשָּׁבַח יְמִינִי: יְהוָה אֶת-שְׁבִיתָנוּ, בְּאִפְקִים
תִּדְבֹק לְשׁוֹנֵי לְחָפִי, אִם-לֹא בְּנֶגֶב: הוֹרְעִים בְּדַמְעוֹתֵי,
אֲזַכְּרֶכִי, אִם-לֹא אֶעֱלֶה אֶת- בְּרָנָה וְקָצְרוּ: הַלֹּךְ יִלְךְ וּבָכָה
יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ שְׂמֵחָתִי: נִשָּׂא מִשָּׁד־הַזֹּרַע, בְּאִיבָא
זָכַר יְהוָה לְבָנֵי אָדָם אֵת יוֹם: בְּרָנָה, נִשָּׂא אֶלְמָתֶיךָ:
יְרוּשָׁלַיִם, הָאֲמָרִים עָרוֹ עָרוֹ כָּל-בָּשָׂר יִדְבֹר פִּי, וַיִּבְרָךְ
עַד הִסּוֹד בָּהּ: בְּתִי-בְּבָבַל וְעַד-עוֹלָם, הַלְלוּהָ: הוֹדוּ לַיהוָה
הַשְׁדוּדָהּ, אֲשֶׁר־יִשְׁלַם-לָךְ בִּי-טוֹב, כִּי לְעוֹלָם תִּסְדּוּ: מִי
אֲשֶׁר־שִׁנְאָהּ וְנִפְּץ אֶת- יִמְלֵל גְּבוּרוֹת יְהוָה, יִשְׁמִיעַ כָּל-
עַלְלֶיךָ אֶל-הַסֵּלַע: תִּהְלָתוֹ:

...

• בשוב ד' את שיבת ציון היינו כחולמים •

כתב הרמב"ם (פ"ב ממגילה ה"ח) בא"ד "ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני וכו'", הרי

קטז | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

דכל זכרון הצרות יבטל לימות המשיח ולא ישאר דבר מכל התקנות שנתקנו בשביל הצרות.

ובדברי הרמב"ם הללו נראה ביאור הכתוב בתהלים "בשוב ד' את שיבת ציון היינו כחולמים", הכוונה בזה, דלעתיד לבא כל הצרות שסבלו ישראל בגלות לא יהיו נחשבים כמו צרות שעברו ושהיו, רק יהיו משוכחים לגמרי כמו שלא היו מעולם, ולא יישאר מהם רושם וזכרון כלל, וכמש"כ הרמב"ם דכל זכרון הצרות יבטל ומייתי ע"ז קרא ד'כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני', וזה ג"כ הביאור של 'היינו כחולמים', שיהיו נחשבים כמו דברים הנעשים בחלום שאין מהם זכרון ורושם כלל אח"כ בהקיץ, וכן יהיו כל הצרות של עכשיו לע"ל, ולכן גם התקנות והמועדות שנתקנו בשביל הצרות ג"כ יהיו בטלים ולא יהי' להם מקום כלל לע"ל. [חידושי מרן ר"ז הלוי עה"ת אסתר]

• אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רינה. אז יאמרו בגוים הגדיל ד' לעשות עם אלה

יש להבין דהא בשוב ד' שבות עמו ירבו הטובות, ואילו הכא הזכיר רק ב' דברים, וגם חילקם לב' ענינים בפנ"ע, אז ימלא וגו' אז יאמרו וגו', וצ"ב.

וביאר מרן ז"ל דהנך כתובים קאי על מצוות השבח והראי' שיקיימו אז, דהנה כאשר יגאלו ישראל מן הגלות יראו הכל את גבורתו ונפלאותיו ית"ש, והנה כבר כתב מרן ז"ל בספרו (עה"ת, תהלים) דבברכות איכא ברכות שהם תשבחות על קבלת הטובה מן הקב"ה כגון ברכת הגומל, ויש ברכות אחרות שנאמרים על ראיית גבורתו של הקב"ה כגון ברכת 'עושה מעשה בראשית' וברכת 'שכחו וגבורתו מלא עולם', ונקראים ברכות הראי' כי נתקנו על ראיית גבורתו, ועל זה הוא נותן שבח. וכאשר עושה הקב"ה ניסים ונפלאות לישועת ישראל, נמצא שיש שתי עניני שבח ע"ז, א' שבח על גבורות ונפלאות השי"ת, ב' על קבלת החסד וההטבה. אבל אומות העולם שלא קיבלו את החסד, הם אינם שייכים אלא לחלק הראשון של שבח על גבורות ד' הנראה מנפלאותיו אשר עשה, אבל בחלק השני אינם שייכים, ע"כ.

ועפ"ז הוסיף מרן ז"ל בע"פ לבאר את הפסוקים הכא, בשוב ד' את שיבת ציון וגו', דאז יראנו נפלאות להיטיב עמנו, ולכן ישמח ישראל

סדר ברכת המזון לסעודת חתן וכלה בעמ' קה, ולסעודת ברית מילה בעמ' קיא.
 י"א שברה"מ טעונה כוס אפילו ביחיד, וי"א שאינה טעונה כוס אלא בג', וי"א שאינה טעונה כוס כלל, אפי' בג' [ש"ע קפב, א], ומ"מ מצוה מן המובחר לברך על הכוס [רמ"א שם]. והנה המחבר לא הכריע בין הדעות, ודעת רש"ל וב"ח להחמיר דבהמ"ז צריך כוס מדינא. ומנהג העולם להקל בזה כדעה השלישית, שלא לחזור אחר כוס, אם לא כשיש לו יין או שאר משקין שהוא חמר מדינה בביתו, דאז בודאי מצוה מן המובחר לכו"ע לברך על הכוס. ודוקא כשהוא בזימון שלשה, אבל לענין יחיד מקילים כמה אחרונים לגמרי [מ"ב שם, ד]. וכהיום מנהג העולם שאין מברכין על הכוס כלל ביחיד [שם, טז].

שלשה שאכלו ביחד מזמנים, וכשיש עשרה שאכלו יחד מוסיפים 'אלהינו'.

המזמן: **רַבּוֹתֵי מֵיר וְעֵלְעֵן בְּעֵנְטְשֶׁעַן (רַבּוֹתֵי נִבְרֶךְ).**

המסובין: **יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:**

נהגו שהמזמן חוזר ואומר: "יהי שם" וכו', ואומר:

בְּרִשׁוֹת מֶרְנֵן וְרַבֵּנֵן וְרַבּוֹתֵי, נִבְרֶךְ [כשיש עשרה: **אַלְהֵינוּ**]
שְׂאֲכָלְנוּ מִשְּׁלֹ.

המסובין עונים, והמזמן חוזר: **בְּרוּךְ** [כשיש עשרה: **אַלְהֵינוּ**] **שְׂאֲכָלְנוּ מִשְּׁלֹ וּבְטוֹבוֹ חַיֵּינוּ.**

מי שלא אכל, ושמע הזימון, עונה:

בְּרוּךְ [בעשרה: **אַלְהֵינוּ**] **וּמְבָרָךְ שְׁמוֹ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד.**

ואם נכנס כשכבר עונים 'ברוך שאכלנו' וכו', עונה 'אמן'.

• • •

על חסדי ד' עליו ונשבח אותו על חסדיו וגבורותיו, ועל זה קאי "אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רינה".

וממשיך הכתוב שכל זה הוא רק בישראל, אבל אומות העולם לא יקבלו שום חלק בטובות אלו, ואין להם כי אם ברכת הראי' לשבח גבורות ד', וזהו "אז יאמרו בגוים הגדיל ד' לעשות עם אלה", שאין להם אלא לשבח על גבורותיו שהגדיל לעשות עם ישראל.

• ביסוד חובת זימון

נראה דמצוות הזימון אינו חיוב בדין ברכת המזון, אלא הוא חיוב בפני עצמו. וראי' לזה ממה שכתב השו"ע (סי' קפח ס"ט), דשלשה שאכלו

קִיחַ | זְמִירוֹת שַׁבַּת וּיּוֹ"ט - מִזְמוֹר לְדָוִד

הַמַּ"ב [קצב, ד] כָּתַב שֶׁהִמְנִיחַ שֶׁהִמְזַמֵּן אוֹמֵר ב"ה וּב"ש. וּבִשְׁם הַגִּרָּא [מַעֲרִי פה] כָּתוּב שֶׁלֹּא לֵאמֹר.

בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַזֶּן
אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, בְּטוֹבוֹ, בְּחֵן בְּחֶסֶד
וּבְרַחֲמִים, הוּא נָתַן לָחֶם לְכָל בָּשָׂר, כִּי
לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ. וּבְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל, תָּמִיד לֹא
חָסַר לָנוּ, וְאֵל יַחֲסֵר לָנוּ מִזֶּזֶן לְעוֹלָם וָעֶד,
בְּעֶבֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל, כִּי הוּא אֵל זֶן וּמַפְרִינִם
לְכָל, וּמַטִּיב לְכָל, וּמַכִּין מִזֶּזֶן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו
אֲשֶׁר בָּרָא. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַזֶּן אֶת הַכֹּל.
נוֹדָה לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאַבּוֹתֵינוּ

...

בַּשַּׁבַּת וּיּוֹ"ט וּשְׂכַחוּ לְהַזְכִּיר מַעֲיָן הַמְּאוֹרַע וְצָרִיכִים לַחֲזֹר לְרֹאשׁ, יִבְרַךְ
כָּל אֶחָד בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְלֹא יִזְמְנוּ שׁוּב, דִּידֵי זִימּוֹן כִּבְר יֵצְאוּ. וּמוֹכַח דְּזִימּוֹן
הוּא חִיּוּב בְּפָנֵי עַצְמוֹ, דָּאם הוּא שִׁיךְ לַחֲיּוּב בְּרַכַּת הַמִּזְזוֹן, כִּשֶּׁם שֶׁהוּא
צָרִיךְ לַחֲזֹר עַל כָּל בְּרַכַּת הַמִּזְזוֹן יִצְטָרֵךְ גַּם לַחֲזֹר עַל בְּרַכַּת הַזִּימּוֹן
שֶׁהוּא חֵלֶק מִבְּרַכַּת הַמִּזְזוֹן, וּבִעֲכ"כ שֶׁהוּא חִיּוּב בְּפָנֵי ע.

וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דְּסו"ס הֲלֹא הַזִּימּוֹן צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּיחָד עִם בְּרַכַּת
הַמִּזְזוֹן, וְכֵאן שֶׁצָּרִיכִים לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, נִמְצָא שֶׁהַזִּימּוֹן לֹא הִי עִם בְּרַכַּת
הַמִּזְזוֹן, וְאִם כֵּן אֵיךְ יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבַת זִימּוֹן. אֵךְ זֶה אֵינוֹ, דְּבְרַכַּת הַמִּזְזוֹן בְּלֹא
הַזְכָּרָה שֶׁפִּיר הוּא בְּרַכַּת הַמִּזְזוֹן, וְלֹא הוּא בְּרַכָּה לְבִטְלָה, אֲלֵא שִׁישׁ חִיּוּב
לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ כְּדִי לְהַזְכִּיר מַעֲיָן הַמְּאוֹרַע, וְלִכֵּן שֶׁפִּיר יֵצְאוּ מִצּוֹת זִימּוֹן
בְּזִימּוֹן שֶׁהִי מִתְחִילָה.

אֶרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה, וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפָדִיתָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים, וְעַל
 בְּרִיתְךָ שֶׁחֲתַמְתָּ בְּבִשְׁרָנוּ, וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁלְּמַדְתָּנוּ,
 וְעַל חֻקֶּיךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ, וְעַל חַיִּים חַן וְחֶסֶד
 שֶׁחֻנַּנְתָּנוּ, וְעַל אֲכִילַת מִזֵּון שֶׁאַתָּה זֵן וּמִפְּרִי
 אוֹתָנוּ תָּמִיד, בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה.

...

• ועל שהוצאתנו וכו' מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים

וצ"ב מה הם שני הדברים. והנה אמר מרן הגר"ח זצ"ל, דיש חילוק בין פדיון לבין גאולה, דפדיון שייך בדבר שיש בו חלות, וכגון הקדש ומעשר שני שיש חלות קדושה בחפצא, ועל זה שייך פדיון, לסלק את החלות מהחפצא. וגאולה שייך בדבר שאין חלות בחפצא, אלא דין גרידא, כגון בתי ערי חומה שנאמר בהם 'גאולה תהיה להם', דע"י הגאולה לא פקע שום חלות מהחפצא, כיון שגם קודם לכן לא היה בהו חלות אלא דין גרידא.

והנה ב' דינים יש בשעבוד העבדות, האחד חלות שם עבד על גוף העבד, ואפילו בשעה שאינו עובד מקרי עבד דשייך הוא ומשועבד לאדונו. והשני שהאדון משתעבד בו, והוא עובד עבורו, וזה שייך אף בלא חלות שם עבד בגוף האדם, אלא שבפועל משעבד הוא לו ועובד לו. ואמר הגר"ח, דהשיעבוד שהיו ישראל משועבדים במצרים, היה בזה ב' ענינים אלו, א' שגופם היה משועבד למצריים, ב' שנשתעבדו בהם בפועל.

ועפ"ז ביאר הגר"ח מה שאומרים בתפילה 'ממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו', דהגאולה היא על עצם העבודה והשיעבוד שבני ישראל עבדו למצריים לעשות כל מה שיבקשו מהם, וגאולה שייך על שינוי מצבם, שנגאלו מלעבדם עבודות פרך ומצרת השעבוד. 'ומבית עבדים פדיתנו' קאי על חלות שם עבד שהיה על בני ישראל, דעל זה שייך שפיר לשון פדיון כמש"נ.

קכ | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

בחנוכה ובפורים

וְעַל הַנְּסִים, וְעַל הַפְּרָקָן, וְעַל הַגְּבוּרוֹת, וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל
הַמְּלַחְמוֹת, שְׁעָשִׂיתָ לְאַבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמֶן הַזֶּה.

בחנוכה:

בַּיָּמִי מִתְּתִיחֶהוּ בֶן יוֹחָנָן כְּהֵן גָּדוֹל חֲשִׁמוֹנָאִי וּבְנָיו, כְּשֶׁעֲמָדוּ

...

• על הניסים

הנה בנוסח על הניסים שברמב"ם הוצאת רש"פ, הראו שיש שינוי בין חנוכה לפורים, שבפורים לא מוזכר על המלחמות, וצ"ב למה השמיטו, ומאי שנא חנוכה מפורים. וי"ל שהטעם פשוט, משום דכתיב במגילת אסתר "ואיש לא עמד בפניהם", והיינו שלא עמדו נגדם כלל, ומשו"ה רק במלחמת החשמונאים שגוף המלחמה הי' בה מצב של סכנה, גרס בה ועל המלחמות, משא"כ בפורים לא ס"ל שיש להודות ע"ז דרך פרט, דאח"כ עצם הדבר שיצאו ללחום ולא עמדו בפניהם הי' נס, אבל לא המלחמה עצמה שעשו בה בשונאיהם כרצונם.

• ועל המלחמות

משמע מזה שאנו נותנים הודאה להקב"ה על עצם המלחמות. וצ"ב מה שייד הודאה על המלחמות, הא אדרבה עדיף יותר שלא תהי' מלחמה כלל וכלל. אמנם הביאור הפשוט בזה הוא, דהנה מלחמה הרי היא מעשה בני אדם, אבל במלחמת ישראל יש הבטחה של "כי ד' הוא הנלחם לכם" (דברים ג, כב), ועל זה באה ההודאה 'על המלחמות שעשית' שה' הוא שנלחם לנו, והוא זה שמנהל את המלחמה בעבורנו. וידוע שהמשכילים ערכו הצגה כיצד נראית מלחמה ע"פ תורה, וביזו ולעגו איך שלאחר הקריאות של הכהן המשוח, מי שבנה בית, וארס אשה, ונטע כרם, והירא ורך הלבב, נשארו רק כמה זקנים כחושי כח, ומה הם כבר יכלו לפעול. וכשסיפרו זאת למרן הגר"ח זצ"ל, אמר שאכן כך בדיוק נראית מלחמה ע"פ התורה, אלא שהללו לא סיימו להציג מה הי' בסופו של המעשה, שאותם מתי מעט יהודים זקנים שנשארו, הם שניצחו במלחמה, וכ"ז מכיון שהשי"ת הוא שמנהל את המלחמות בעבורנו.

• בימי מתתיהו וגו' להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך

מנוסח ההודאה משמע דגזירת היוונים היתה רק להעביר על הדת,

מְלֻכּוֹת יוֹן הַרְשָׁעָה עַל עַמּוֹךְ יִשְׂרָאֵל, לְהַשְׁפִּיחַם תּוֹרַתְךָ, וּלְהַעֲבִירָם מִחֲקֵי רְצוֹנְךָ. וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים, עֲמֹדֶת לָהֶם בַּעַת

• • •

אולם באמת מלבד זאת הרבו להצר לישראל הרבה מאוד, ע"י ברמב"ם הלכות חנוכה (פ"ג ה"א) "בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות, וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצום לחץ גדול, עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם מידם והצילם, וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם וכו', ע"כ.

ומבואר דמלבד זה פשטו ידם בממונם ובנותיהם ולחצום הרבה, וצ"ב למה אין מזכירים זאת בנוסח 'על הניסים'.

אמנם הביאור בזה הוא, שגזירה זו של 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', היא היא עיקר הכל, כי יסוד כלל ישראל הוא התורה והמצוות, ואילו מה שפשטו ידם בממונם ולחצום לחץ גדול אינו עיקר הצרה כלל, רק מה שרצו להשכיחם תורתך הוא הצרה האמיתית, ולכן לא הוזכר זה. [ע"ע בענין זה בשיעורי רבנו דו"א עמ' רצו, שיא].

• ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם וגו' ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה

יש להבין דלפי פשוטו הודאה שייך על מה שעשה ד' לנו, אבל מה שייך להודות ע"ז ש'לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך'. גם צ"ב מה שהקדים לך עשית שם גדול, ואח"כ אמר ולעמך ישראל עשית תשועה, ולכאוי הסדר הוא בהפך, שע"י שעשה תשועה לישראל נתגדל שמו ית' בעולמו.

רק הביאור בזה, דזהו כל מהותו וטובתו של כלל ישראל שיתקיים רצונו של הקב"ה בעולם וירבה כבוד שמו, וכדאי' בבית הלוי (פרשת וישלח) על הפסוק 'כי ירא אנכי אותו פן יבא והכני אם על בנים, ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים וגו', והקשה שם דלכאורה אחרי שכבר הבטיח לו, למה נתיירא, ואי משום דאמרו

קכב | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

במדרש רבה (עו, ב) אין הבטחה לצדיקים, והיינו שמא יגרום החטא, כדאיתא בגמ' ברכות (דף ד.), א"כ למה הזכירו כלל אחרי שאין זה טענה. וכתב הבית הלוי 'דהך ואתה אמרת קאי על כי ירא אנכי אותו, פי' דעיקר יראתו ודאגתו לא הי' על מה שנוגע לעצמו ולבניו בעצמם, דעשו יעשה עמהם רעה, רק עיקר יראתו על כבוד ה', שמא גרם החטא ויהרגם עשו, ולא יקויים רצון הבורא יתברך שאמר שייטיב לו ולזרעו, ועל זה הי' מצטער, עכ"ל.

והפירוש בזה הוא, דכלל ישראל הם עם ה' ועבדי ה', וכל תכליתם הוא לקדש שם שמים בעולם ע"י קיום התורה והמצוות. וכן מבואר בתפילת ר"ה ויוה"כ 'ובכן צדיקים יראו וישמחו וישרים יעלוזו וכו', דכל השמחה של הצדיקים והחסידים היא כשיגיעו ל'ובכן תן פחדך' וגו', ונמצא דהטובה הכי גדולה לכלל ישראל הוא כאשר מתרבה כבוד ה' בעולם.

ולפ"ז מבואר היטב ההודאה בעל הניסים על זה ד'לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך', כי יש לשבח ולהודות על שזוכים לראות ריבוי כבוד שמים בעולם, שהרי זהו כל רצונם של הצדיקים והחסידים שיתקדש שם שמים בעולם, וזו היא השמחה הגדולה ביותר.

ואדרבא, ע"כ מקדימים ולך עשית שם גדול כו', משום דזהו עיקר הרצון של כלל ישראל תמיד שיתגדל שמו של הקב"ה בעולמו, וממילא כשבא נס והצלה לישראל, מודים תחילה על מה שנגרם ע"ז התגדלות כבוד שמים, ורק אח"כ מודים על הנס והישועה שלנו.

עוד יש לבאר, לפי דברי הבית הלוי (פרשת ויגש) עה"פ 'אל תירא מרדה מצרימה וגו' ואנכי אעלך גם עלה', וכתב שם 'דכאן באה לו ההבטחה הגדולה שבכל ההבטחות וכו', דלעולם לא יתפרסם שם כבודו בעולם ע"י מעשה היוצא חוץ מדרך הטבע, רק באמצעות צורך ישועתן של ישראל, וע"י ישועת ישראל יתפרסם שם כבודו בכל העולם וכו', ע"ש באריכות. ולפ"ז ניחא הנוסח בעל הניסים, דב' הדברים תלויים זה בזה, ורק באופן של ישועה לישראל יתגדל שמו ית', והיינו דאמרי' שקיום הבטחתו של 'לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך' נעשה ע"י 'ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה'.

צַרְתֶּם, רִבְתָּ אֶת רִיבְכֶם, וְהִנֵּה אֶת דֵּינְכֶם, נִקְמָה אֶת נִקְמָתְכֶם. מִסֵּרְתָּ
גְבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים, וְרַבִּים בְּיַד מַעֲטִים, וּמַמְאִים בְּיַד טְהוֹרִים,
וְרָשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים, וְנֹדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ. וְלֶךְ עֲשִׂיתָ שֵׁם

• • •

• רבת את ריבם דנם את דינם נקמת את נקמתם

הזכיר הנס בג' פרטים שאין בכח החלש והרפה לעשות למי שמרע לו, והקב"ה ברחמיו לחם מלחמתנו ועשה זאת עבורנו, והם הריב הדין והנקמה, ועד"ז בנס דפורים.

והנה ענין זה שהקב"ה רב ריב עמו, אמר' בתפלה 'ומלך גיבור לריב ריבם', ובשמו"ע 'ראה בעניינו וריבה ריבנו', ואשכחן כוונה בקראי (מיכה ז, ט משלי כב, כג), אלא דלכאו' הכוונה בזה עשיית הדין והנקמה, אמנם הכא מבואר ד'רבת את ריבם' הוא ענין בפנ"ע, וצ"ב דהרי ריב הוא מציאות של מריבה, והחולשה אינה מונעת אלא את כח הפעולות מצד החלש כלפי הגיבור והחזק, היינו לעשות בהם דין ונקמה, אבל אינו מונע את עצם הריב, ומהו הנס בזה ש'רבת את ריבם'. והביאור בזה, דלפעמים הצד החזק שולט כל כך, עד שאין בכח הנרדף להשמיע את ריבו כלל, וכלפי חוץ אין בכוחו להביע בשום תנועה את תגובתו ליריבו, עד שנראה כאילו אין שום ריב והכל חלק ויפה, וזהו ענין הא דאשכחן שהקב"ה רב ריבם של דלים וחלשים, זה נאמר כלפי אלה שמרוב עניים ומרודם אין בכחם אפי' לצאת לריב, ונשאר ריבם חבוי וצפון אצלם, והוא מה שהי' כאן, שלחצום היוונים כ"כ ולא הי' בכחם אפי' לגלות הריב, ומה שהקב"ה רב את ריבם הוא נס בפני עצמו.

• ביד עוסקי תורתך

יש להבין מדוע נחשב לחלק מהנס מה שניצחו עוסקי התורה, וכי מה שהם עוסקים בתורה היא הסיבה שלא לנצח. וכן יש לתמוה על טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים.

אמנם נראה כי הנה על העוסק בתורה נאמר (סנהדרין כו:) שהתורה מתשת כוחו של אדם, וא"כ מובן שהוא סיבה שלא לנצח במלחמה, ונצחון העוסק בתורה הוא בגדר נס.

ונראה דכיו"ב יש לומר אף על טהורים וצדיקים, כי מחמת צדקותם

קכד | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ, וְלַעֲמֶיךָ יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְּדוֹלָה וּפְרָקוֹן
בְּחַיִּים חַיָּה. וְאַחֵר בֶּן בָּאוּ בְּנֶיךָ לְדַבֵּיר בֵּיתְךָ, וּפָנּוּ אֶת הַיְכָלְךָ,
וּמָהְרוּ אֶת מִקְדָּשְׁךָ, וְהִדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחִצְרוֹת קִדְשֶׁךָ, וְקָבְעוּ שְׁמוֹנֵת
יָמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ, לַחֲדוּדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל.

ב פ ו ר י מ :

בַּיָּמִי מְרֻדֵּכִי וְאַסְתֵּר בְּשׁוֹשַׁן חַבִּירָה, בְּשַׁעֲמַד עֲלִיָּהֶם הָמָן הָרָשָׁע,
בִּקְשָׁה לְהַשְׁמִיד לַהֲרֹג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים, מִנְּעֵר וְעַד זָקֵן, מֶלֶךְ
וְנָשִׁים, בַּיּוֹם אֶחָד, בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ שְׁנִים עָשָׂר, הוּא הָרָשָׁע
אָדָר, וַיִּשְׁלַח לְבָזוֹ. וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים הִפְרַתָּ אֶת עֲצָתוֹ,
וּקְלָקְלֵתָ אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ, וְהַשְׁבֹּתָ לוֹ גְּמוּלוֹ בְּרֹאשׁוֹ, וְתָלוּ אוֹתוֹ וְאֶת
בָּנָיו עַל הָעֵץ.

• • •

וטוהר נפשם אינם מיומנים בתכסיסי המלחמה, כי רק הרשעים
הטמאים יש להם כח זה וכפי שמצינו שנאמר לעשו (בראשית כז, מ) 'על
חרבך תחיה', להם יש היכולת לנצח, ולכן נצחון הטהורים עליהם הוא
ג"כ בגדר נס.

• ואח"כ באו בניך וכו' וטהרו את מקדשך

לכאן הרי המקדש עצמו אינו מקבל טומאה, ומה שייך בו לטהרו.
אך הביאור פשוט, שאין הכוונה על מעשה טהרה של המקדש עצמו,
אלא שהיוונים הכניסו בו דברים המטמאים במגע ובאהל, והוא המשך
למה שאמר 'ופינו את היכלך', והכוונה הוא שהוציאו את הטומאות
שהיו מונחים שם, ועי"ז וטהרו את מקדשך.

• כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל

בנוסח על הניסים בפורים אומרים 'כשעמד עליהם המן', ואילו
בנוסח על הניסים שבחנוכה אומרים 'כשעמדה מלכות יון הרשעה על
עמך ישראל', וצ"ב שינוי הלשון מ'עליהם' ל'על עמך ישראל'.
ויל"פ, משום שבחנוכה רצו לפגוע בקדושת ישראל, שלא יעסקו
בתורה ושלא ישמרו שבת ועוד, לכן מדגישים ואומרים 'על עמך
ישראל', דהיינו שעמדו לבטל את יהדותם. אבל בפורים היתה הגזירה
והסכנה על הגופים בלבד, ולכן אומרים 'עליהם' דהיינו על גופם.

וְעַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ,
וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי
הַמִּיד לְעוֹלָם וָעֶד. בְּכַתּוּב, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ,
וּבִרְכַּת אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה
אֲשֶׁר נָתַתְּ לָךְ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, עַל הָאָרֶץ
וְעַל הַמָּזוֹן.

רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם
עִירְךָ, וְעַל צִיּוֹן מְשֻׁכָּן כְּבוֹדְךָ, וְעַל מַלְכוּת בֵּית

...

• רחם ד' אלקינו על ישראל עמך וכו' ועל הבית הגדול והקדוש

לכאז' מידת רחמים שייכת רק בדבר הקיים ולא בדבר שכבר נפסד ואיננו, ופירוש הדבר כי בחירת מקום המקדש לא בטלה לכו"ע, ולמאי דקיי"ל דקדשה לע"ל (עי' רמב"ם פ"א מביהב"ח ה"ג, ושם פ"ב ה"ד), אף קדושתו לא בטלה ומקריבין אע"פ שאין בית, ועל זה קאי הבקשה לרחם על הבית הגדול, והיינו על זה שחרב המקום מהבית שעליו ובטלה עבודתו ושם מקומו, וע"כ מבקשים שיבנה הבית על תילו, ועד"ז מבקשים בתפילת מוסף דמועדים 'שתשוב ותרחם עלינו ועל מקדשך ברחמך הרבים ותבנהו מהרה ותגדל כבודו', והיינו שירחם להאיר פניו על מקדשו השמם ולגדל כבודו.

• ועל ירושלים עירך וכו' ועל מלכות בית דוד משיחך

קי"ל בברכות (דף מח) דכל שלא אמר מלכות ב"ד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו, וברמב"ם (פ"ה מהל' ברכות ה"ד) וכל מי שלא אמר מלכות בית דוד בברכה זו לא יצא יד"ח מפני שהיא ענין הברכה שאין נחמה גמורה אלא בחזרת מלכות בית דוד עכ"ל, הרי דחזרת מלכות ב"ד הוא מענין בנין ירושלם ואין ירושלם גמורה אלא בחזרת מלכות

דָּוִד מְשִׁיחָךָ, וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא
שִׁמְךָ עָלָיו. אֱלֹהֵינוּ אֲבִינוּ, רַעְנוּ זִמְנֵנוּ פְּרָגְסֵנוּ
וּבְלַלְלָנוּ וְהַרְוִיחֵנוּ, וְהַרוּחַ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מְהֵרָה
מִכָּל צָרוֹתֵינוּ. וְנָא אֵל תַּצְרִיכֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, לֹא
לִידֵי מַתָּנַת בָּשָׂר וָדָם, וְלֹא לִידֵי הַלְוָאתָם, כִּי אִם
לִידֵךְ הַמִּלֵּאָה הַפְּתוּחָה הַקָּדוּשָׁה וְהַרְחֲבָהּ, שְׁלֹא
נִבּוֹשׁ וְלֹא נִכָּלֵם לְעוֹלָם וָעֶד.

בשבת:

רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּמִצּוֹתֶיךָ, וּבְמִצּוֹת יוֹם
הַשַּׁבָּת הַשֶּׁבֶת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל

...

ב"ד לתוכה. [חידושי מרן רי"ז הלוי עה"ת תהלים].

• ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו

מבואר דענין ביהמ"ק הוא 'שנקרא שמך עליו', ולשון זה מצינו גם
בתפילת מוסף הרגלים וימים נוראים. והכוונה בזה ששכינתו ית' שורה
בו, וכדכתיב בפרשת ראה (יב יא) 'והי' המקום אשר יבחר ה' אלקיכם
בו לשכן שמו שם' וגו', וכן שם (פסוק כא) 'כי ירחק ממך המקום אשר
יבחר ה' אלקיך לשום שמו שם' וגו', הנה לא אמר אשר יבחר 'לשכון
בו' אלא לשכן 'שמו', ומבואר דשם ה' הוא עצם שכינת כבודו, וה"נ
מה שאמר שנקרא 'שמך' עליו, היינו השראת השכינה שהיתה בבית
המקדש.

[ועי' בפירוש שיר השירים מהגר"ח מוואלוז'ין מכת"י הגאון רי"ז
סלנט (נדפס בסוף קונטרס דרשות מהר"ח) עה"פ לריח שמניך טובים (א ג)
שכתב 'ודע כי אמרו ז"ל שכל התורה שמותיו של הקב"ה, כי כל אות
ממש משכן שמו'. ומבואר שמפרש כוונת מאמרם ז"ל להתורה שמותיו
של הקב"ה, כי אותיות התורה שורה בהם שכינה, כי שמו הכוונה
שכינתו].

וְקָדוֹשׁ הוּא לְפָנֶיךָ, לְשֹׁכֵת בּוֹ וְלֹנֵחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה בְּמִצּוֹת
רְצוֹנְךָ. בְּרִצּוֹנְךָ הִנֵּיחַ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, שֶׁלֹּא תִהְיֶה צָרָה
וְיָגוֹן וְאַנְחָה בְּיוֹם מְנוּחָתֵנוּ. וְהִרְאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
בְּנִחָמַת צִיּוֹן עִירָךְ, וּבְבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָּׁךְ, כִּי
אַתָּה הוּא פֹּעֵל הַיְשׁוּעוֹת וּפֹעֵל הַנִּחָמוֹת.

בר"ח, ביום טוב ובחול המועד:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה, וַיָּבֵא, וַיַּגִּיעַ, וַיִּרְאֶה, וַיִּרְצֶה, וַיִּשְׁמַע,
וַיַּפְקֵד, וַיִּזְכֹּר זְכוּרֹנֵנוּ וּפְקֻדּוֹנֵנוּ, וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ, וְזִכְרוֹן מִשְׁיַח בֶּן
דָּוִד עֲבֹדְךָ, וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָּׁךְ, וְזִכְרוֹן כָּל עַמּוּךָ בֵּית
יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לְפַלְטָה, לְטוֹבָה, לְחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים
וּלְשָׁלוֹם, בְּיוֹם

בראש חודש:	בפסח:	בסוכות:
ראש הַחֹדֶשׁ	הַזִּכְרוֹן	חַג הַסֻּכּוֹת

בשמיני עצרת:	בפסח:	בשבועות:
שְׁמִינִי חַג הַעֲצָרֹת	חַג הַמִּצּוֹת	חַג הַשִּׁבְעוֹת

תָּזָה. זְכוּרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה, וּפְקֻדָּנוּ בּוֹ לְבִרְכָּה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ
בּוֹ לְחַיִּים. וּבְדַבַּר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים, חוּס וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ,
כִּי אֱלֹהֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה.

...

• או"א יעלה ויבא וגו' זכרונינו ופקדונינו וגו' וזכרון כל עמך בית
ישראל וגו'

לכאורה "זכרונינו" כולל זכרונות כל ישראל, דהא נאמר בלשון
רבים, וא"כ מדוע שוב אנו אומרים 'וזכרון כל עמך בית ישראל'. ואמר
מרן ז"ל, דיש ב' בחינות של כלל ישראל, א' זכותו של כל יחיד ויחיד
מצד עצמו, ב' שיש חפצא של כלל ישראל ביחד, שגם להם יש חשבון
של זכויות. והם שני הענינים הנאמרים כאן, "זכרונינו" היינו זכרוננו של

וּבִנְה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה, בּוֹנֵה בְרַחֲמָיו יְרוּשָׁלַיִם. אָמֵן.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל
אֲבִינוּ מִלִּפְנֵי אֲדִירָנוּ בּוֹרְאָנוּ גּוֹאֲלָנוּ יוֹצֵרָנוּ
קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב, רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל, הַמֶּלֶךְ
הַטּוֹב וְהַמְּטִיב לְכָל, שֶׁבְּכָל יוֹם וַיּוֹם הוּא הַמְּטִיב,
הוּא מְטִיב, הוּא יִמְטִיב לָנוּ. הוּא גִמְלָנוּ הוּא
גּוֹמְלָנוּ הוּא יְגַמְלָנוּ לָעֵד, לְחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים
וּלְרֹחוֹ הַצֶּלֶה וְהַצֹּלֶחַת בְּרַכָּה וַיִּשְׁוֹעָה נַחֲמָה
פְּרִנְסָה וּבְלִפְלֶה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל טוֹב,
וּמִכָּל טוֹב אֵל יַחֲסֶרְנוּ. [אָמֵן]

...

כל יחיד ויחיד מכלל ישראל, "וזכרון כל עמך בית ישראל" הוא הזכרון
של כל ישראל כאחת וכנ"ל.

• הטוב והמטיב לכל

שאלני א' דהרי על הקב"ה אין שייך שם העצם "טוב", אלא הכוונה
שהקב"ה מתנהג עם העולם במידת טוב, דהיינו שהוא מטיב להם, וא"כ
צ"ב מהו כפל הלשון "טוב ומטיב", הלא "טוב" היינו שהוא מטיב.
והנה אומרים בפיוט לר"ה ויוה"כ "הטוב ומטיב לרעים ולטובים",
ולפ"ז יש לפרש ד"טוב" לחודיה היינו לטובים, ומוסיפים שהוא מטיב
גם לרעים, וזהו שמתפללים במוסף לג' רגלים "טוב ומטים הדרש לנו"
דכיון שאתה טוב ומטיב אף לרעים, ממילא הדרש לנו אף שאיננו
טובים אלא רעים. ובתהלים (פו, ה) כתיב 'כי אתה ה' טוב וסלח' וגו',
ובתרגום שם "טב לצדיקיא". וכן בפירוש האבן עזרא "טוב לטובים".
ומפורש כנ"ל, דסתם "טוב" היינו לטובים, וא"כ יל"פ "הטוב והמטיב
לכל", דהיינו אפילו לרעים.

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִתְּבַרַךְ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דּוֹרִים, וַיִּתְּפָאֵר בָּנוּ לְנֶצַח
נְצָחִים, וַיִּתְּהַדָּר בָּנוּ לָעַד וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִפְרֹנֶסֶנוּ בְּכָבוֹד.

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁבֹּר עָלֵנוּ מֵעַל צוֹאֲרָנוּ, וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ
קוֹמָמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ.

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁלַח בְּרָכָה מְרֻבָּה בְּבֵית הַזֶּה, וְעַל שְׁלָחַן
זֶה שִׂיאֵכֵלֵנוּ עָלָיו.

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנּוֹבִיא זְכוּר לְטוֹב,
וַיִּבְשֹׁר לָנוּ בְּשׁוּרוֹת טוֹבוֹת יִשׁוּעוֹת וְנִחְמוֹת.

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִבְרַךְ אֶת [אָבִי מוֹרִי] בְּעַל הַבֵּית הַזֶּה, וְאֶת
[אִמִּי מוֹרֵתִי] בְּעַלַּת הַבֵּית הַזֶּה, אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת
זֶרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם, אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ, כְּמוֹ
שֶׁנִּתְּבָרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ אֲבִרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, בְּכָל מִכַּל כָּל,
כִּן יִבְרַךְ אוֹתָנוּ כָּלֵנוּ יַחַד בְּבִרְכָּה שְׁלֵמָה, וְנֹאמַר אָמֵן.

אורח אומר:

נוסח הש"ע יהי רצון שלא יבוש ולא יכלם בעל הבית הזה, לא
בעולם הזה ולא בעולם הבא, ויצליח בכל נכסיו, ויהיו נכסיו
מצליחים וקרובים לעיר, ולא ישלום שטן במעשה ידיו, ואל יזדקק
לפניו שום דבר חטא והרחור עון, מעתה ועד עולם.

נוסח ש"ס וילנא יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה, ולא
יכלם לעולם הבא, ויצליח מאד בכל נכסיו, ויהיו נכסיו ונכסיו

קל | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

מַצְלִיחִים וְקָרוֹבִים לְעִיר, וְאֵל יִשְׁלֹט שְׁמֶן לֹא בְּמַעֲשֵׂי יָדָיו וְלֹא
בְּמַעֲשֵׂי יָדֵינוּ, וְאֵל יוֹדֵקֵךְ לֹא לִפְנֵינוּ וְלֹא לִפְנֵינוּ שׁוֹם דְּבַר תְּרַחֵר
חֲטָא וְעֵבִירָה וְעוֹן, מִשְׁתָּה וְעַד עוֹלָם.

בְּמָרוֹם יִלְמְדוּ עֲלֵיהֶם וְעֲלֵינוּ זְכוּת, שְׁתָּהָא לְמִשְׁמֶרֶת
שְׁלוֹם. וְנִשְׂא בְּרָכָה מֵאֵת יְהוָה, וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ,
וְנִמְצָא חַן וְשֶׁכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם.

בשבת: הֶרְחַמֵּן הוּא יִנְחִילֵנוּ יוֹם שְׁכָלוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי
הָעוֹלָמִים.

בר"ח: הֶרְחַמֵּן הוּא יַחֲדֵשׁ עֲלֵינוּ אֶת הַחֲדָשׁ תְּהֵא לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה.
אין לומר בחול המועד "הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו טוב" [מ"ב תצ. ב].

ביו"ט: הֶרְחַמֵּן הוּא יִנְחִילֵנוּ יוֹם שְׁכָלוֹ טוֹב.

בר"ה: הֶרְחַמֵּן הוּא יַחֲדֵשׁ עֲלֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה.
בסוכות: הֶרְחַמֵּן הוּא יָקִים לָנוּ אֶת סֶכֶת דָּוִיד הַנִּפְלָא.

בחנוכה ובפורים אם שכח 'על הגיסים': הֶרְחַמֵּן הוּא יַעֲשֶׂה לָנוּ נִסִּים
וְנִפְלְאוֹת כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְאַבְרָהָם בְּיָמֵינוּ הַיּוֹם הַזֶּה בְּזֶמַן הַזֶּה. בִּימֵינוּ וְכו'
[בחנוכה 'עמ' קכ, בפורים קכד]

סדר 'הרחמן' לסעודת ברית מילה תמצא בעמ' קיב.

הֶרְחַמֵּן הוּא יִזְכֵּנוּ לִימֹת הַמְּשִׁיחַ וְלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.
מִגְדָּל [בשבת וביו"ט ובר"ח: מִגְדָּל] יִשְׁוֹעוֹת מְלָכּוֹ וְעֲשֶׂה חֶסֶד
לְמִשְׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד עוֹלָם. עֲשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו,
הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ אָמֵן.

• • •

• ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם

הנה בחידושי מרן רי"ז הלוי עה"ת (תהלים) הביא בשם מרן הגר"ח

ברכת המזון | קלא

יִרְאוּ אֶת יְהוָה קְדָשָׁיו, כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירָאָיו: כְּפִירִים
רָשׁוּ וְרָעִבוּ, וְדָרְשֵׁי יְהוָה לֹא יַחְסְרוּ כָּל טוֹב: הוֹדוּ לַיהוָה
כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: פּוֹתַח אֶת יְדָהּ, וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל חַי
רְצוֹן: בְּרוּךְ הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה, וְהָיָה יְהוָה מְבֻטָּח:
נָעַר הָיִיתִי גַם זָקֵנְתִי, וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נִפְעָז, וְזָרְעוֹ
מִבֶּקֶשׁ לֶחֶם: יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ
בְּשָׁלוֹם:

המברך ברהמ"ז על הכוס, מברך בפה"ג ושותה. סדר שבע ברכות תמצא בעמ' קד.

ברכות לשבת וליו"ט אם שכח להזכיר המאורע

אם שכח לומר 'רצה' או 'יעלה ויבוא' או ספק לו אם אמר, וכבר גמר ברכת 'בונה ירושלים' ועדיין לא התחיל ברכת 'הטוב והמטיב'; מברך ברכות אלו. [מה נחשב "התחיל ברכת הטוב והמטיב", עי' מ"ב וביאור הלכה קפח, כג ובה"ל ד"ה עד]. ולגבי סעודה שלישית בשבת וביו"ט, אם כבר יצאה השבת ויו"ט, אין לברך 'שנתן וכו' [ביה"ל קפח ד"ה מזכיר]. וכשלא יצאה שבת ויו"ט עיין מ"ב, שעה"צ ובה"ל קפח, ח.

בשבת: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שָׁנָתְךָ שְׁבֻתוֹת לְמִנוּחָה לְעַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, לְאוֹת וּלְבְרִית. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת.

• • •

זצלה"ה שאמר, דהבטחת המלכות לדוד עצמו היתה רק באופן שישמור את דרך ד', אבל לאחר שכבר נתקיימה בידו יזכו בניו במלכות אף אם לא ישמרו את דרך ד'. והוסיף שם מרז"ל לבאר הפסוק בתהלים פכ"ג 'אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתני בבית ד' לאורך ימים', וז"ל "ר"ל דכל ימי חיי אני צריך לטוב וחסד מעם ד' שלא ילקחו ממני המלוכה וכו', ואז כבר ושבתני בבית ד' לאורך ימים, כי אז [לאחר ימי חייו] כבר המלוכה מובטחת לי בכל האופנים לאורך ימים", עכ"ל. ולפי"ד י"ל דזהו הביאור בהך קרא ד"ועושה חסד למשיחו לדוד" היינו דלדוד היא עשיית חסד שלא תלקח ממנו המלכות בחייו, אבל 'ולזרעו עד עולם', כלומר דלאחר ימי חייו כבר תשאר המלכות לזרעו לאורך ימים עד עולם.

קלב | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

בראש חודש: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן.

בשבת וראש חודש: [ושכח 'רצה' ויעלה ויבא'. ברם, שכח 'רצה' בלבד אומר רק של שבת; שכח 'יעלה ויבא' בלבד אומר רק של ר"ח]:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת לְמַנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, לְאוֹת וּלְבְרִית, וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְזִכְרוֹן. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים.

ביום טוב: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה, אֶת יוֹם

חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה | חַג הַשִּׁבְעוֹת הַזֶּה | חַג הַתְּסֻפּוֹת הַזֶּה | שְׁמִינִי חַג הָעֲצֵרֶת הַזֶּה
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמָנִים.

בחול המועד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן מוֹעֲדִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה, אֶת יוֹם
חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. | חַג הַתְּסֻפּוֹת הַזֶּה.

בשבת ויום טוב ובשבת וחול"מ [ושכח 'רצה' ויעלה ויבא'. ברם, שכח 'רצה' בלבד אומר רק של שבת; שכח 'יעלה ויבא' בלבד אומר רק של יו"ט]:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת לְמַנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, לְאוֹת וּלְבְרִית, וְיָמִים טוֹבִים (בְּחוּל"מ: מוֹעֲדִים) לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה, אֶת יוֹם

חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה | חַג הַשִּׁבְעוֹת הַזֶּה | חַג הַתְּסֻפּוֹת הַזֶּה | שְׁמִינִי חַג הָעֲצֵרֶת הַזֶּה
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמָנִים.

בראש השנה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אֶת יוֹם הַזִּכְרוֹן הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכְרוֹן.

בשבת וראש השנה: [ושכח 'רצה' ויעלה ויבא'. ברם, שכח 'רצה' בלבד אומר רק של שבת; שכח 'יעלה ויבא' בלבד אומר רק של ר"ה]:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת לְמַנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, לְאוֹת וּלְבְרִית, וְיָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל, אֶת יוֹם הַזִּכְרוֹן הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכְרוֹן.

ברכה מעין שלש

על פת הבאה בכיסנין או מעשה קדירה מחמשת מיני דגן,
על יין, על ענבים, תאנים, רימונים, זיתים ותמרים, מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

חמשת מיני דגן: **עַל הַמַּחֲיָה וְעַל הַכִּלְכָּלָה,**

יין: **עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן,**

פירות ז' מינים: **עַל הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ,**

חמשת מיני דגן ויין: **עַל הַמַּחֲיָה וְעַל הַכִּלְכָּלָה, וְעַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן,**

**וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה, וְעַל אֶרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה
וְרַחֲבָה, שְׂרָצִית וְהִנְחָלָת לְאֲבוֹתֵינוּ, לֶאֱכֹל
מִפְּרִיהָ וּלְשִׁבַּע מִטּוֹבָהּ. רַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל
יִשְׂרָאֵל עַמּוֹךְ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ, וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן
כְּבוֹדְךָ, וְעַל מִזְבִּיחֲךָ וְעַל הַיִּכְלָד. וּבִנְהַי יְרוּשָׁלַיִם
עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ,
וְשִׁמְחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ, וְנֹאכַל מִפְּרִיהָ, וְנִשְׁבַּע מִטּוֹבָהּ,
וְנִבְרַכְךָ עָלֶיהָ בְּקֹדֶשׁ וּבְטָהֳרָה.**

• בענין ההזכרות דברכת מעין שלש

מציינו בברכת מעין ג' שיש בה הזכרה מיוחדת לכל הימים טובים
- שבת, ר"ה רגלים ור"ח, וצ"ב מ"ט חנוכה ופורים לא הוזכרו בברכה
זז.

ושמעתי בשם הגר"ח ז"ל לבאר, דברכת מעין ג' יסודה הוא קיצור
כל הברכות שבברכת המזון, וגם הזכרת שבת ור"ח וימים טובים

קלד | זמירות שבת ויו"ט - מזמור לדוד

בשבת: וְרָצָה וְהִחְלִינֵנוּ בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה.
בראש חודש: וְזָכְרָנוּ לְטוֹבָה בַּיּוֹם רִאשׁוֹ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה.
בראש השנה: וְזָכְרָנוּ לְטוֹבָה בַּיּוֹם הַזֶּכֶר הַזֶּה.
בסוכות: וְשִׁמְחָנוּ בַּיּוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה.
בשע"צ: וְשִׁמְחָנוּ בַּיּוֹם שְׁמִינִי חַג הָעֲצָרֹת הַזֶּה.
בפסח: וְשִׁמְחָנוּ בַּיּוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה.
בשבועות: וְשִׁמְחָנוּ בַּיּוֹם חַג הַשָּׁבְעוֹת הַזֶּה.

כִּי אַתָּה יְהוָה טוֹב וְיָמִיב לְכָל, וְנוֹדָה לְךָ עַל
הָאָרֶץ

חמשת מיני דגן: וְעַל הַמַּחֲיָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, עַל
הָאָרֶץ וְעַל הַמַּחֲיָה.

יין: וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, עַל הָאָרֶץ וְעַל
פְּרֵי הַגֶּפֶן. [יין אר"י: גִּפְנָה].

פירות ז' מינים: וְעַל הַפְּרוֹת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, עַל
הָאָרֶץ וְעַל הַפְּרוֹת [פאר"י: פְּרוֹתֶיהָ].

חמשת מיני דגן ויין: וְעַל הַמַּחֲיָה וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן. בָּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה, עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמַּחֲיָה וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן.
[יין אר"י: וְעַל פְּרֵי גִפְנָה].

• • •

נחשבת ברכה בברכת המזון, כיון שאם אחד שכח להזכיר של שבת
ר"ח או יו"ט בברכת המזון, יש לו לברך ברכה מיוחדת כדי להשלימה.
משא"כ אם לא הזכיר 'על הניסים' בחנוכה ופורים, שם אין ברכה

ברכה אחרונה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא
נַפְשוֹת רַבּוֹת וְחַסְרוֹנָם, עַל כָּל מַה שֶּׁבָּרָא
לְהַחְיֹת בָּהֶם נֶפֶשׁ כָּל חַי. בְּרוּךְ חַי הָעוֹלָמִים.**

...

בפנ"ע בכדי להשלימם, ונמצא א"כ שכל הימים טובים יש להם ברכה בפנ"ע ואין זה 'הזכרה' לחוד אלא ברכה בשם ומלכות, משא"כ חנוכה ופורים אין בהם 'ברכה' בברכת המזון, וממילא אין מקום להזכירם בברכת מעין ג' שכל ענינה הוא קיצור הברכות שבברכת המזון. [דבר זה אמרו לפני מרן ז"ל בשם אביו הגר"ח ז"ל, ואמר שהוא לא שמע זאת ממנו, אבל ניכרים הדברים שהם דברי אביו].

ובזה יבואר דקדוק נוסף, שלכאורה קשה מה טעם החילוק שבברכת המזון נקבע 'יעלה ויבא' בברכת 'רחם', ואילו בברכה מעין ג' לא קבעוהו במקומו לפני 'ובנה ירושלים', אלא לאחר 'ובנה ירושלים וגו' ונברך עלי' בקדושה ובטהרה' שם נקבעו ההזכרות. ולפי הנ"ל מבואר היטב, שהזכרת המועדים בברכת מעין ג' היא כנגד הברכה הקבועה להם בברכת המזון, והלא מקומה של ברכה זו בברכת המזון [באופן ששכח לאומרה במקומה] הוא אחר 'ובנה ירושלים' לפני הברכה הרביעית, ולכן בברכת מעין ג' מזכירים אותו באותו מקום כנגדם.

• ונאכל מפרי' ונשבע מטובה ונברך עלי' בקדושה ובטהרה

צ"ב מה שהזכיר ענין הברכה דוקא בברכת מעין שלש, ולא מצינו כן בשאר ברכות, ועוד מהו ענין קדושה וטהרה לברכה. וביאר מרן ז"ל דאין הכוונה שהברכה תהי' בקדושה ובטהרה, אלא קאי על מה שאומר ונאכל מפרי' ונשבע מטובה, דהאכילה תהי' בקדושה ובטהרה, כי מה שאמר ונאכל מפרי' אין הכוונה בזה לאכילה סתמא, אלא קאי על אכילה של מצוה דמעשר שני, וע"ז אמר שנאכל את המעשר שני בקדושה, דהיינו במקום קדוש - בירושלים, ובטהרה דהיינו שלא בטומאה.